

**EESTI ADVOKATUUR**  
ESTONIAN BAR ASSOCIATION

# AASTARAAMAT

## 2012

TALLINN 2013

## Sisukord

Eesti Advokatuuri üldkogu otsused 2012 .....	3
Eesti Advokatuuri juhatuse 2011. a tegevusaruanne üldkogule Eesti Advokatuuri üldkogul 13. aprillil 2012. a Vanemuise Kontserdimajas .....	5
Eesti Advokatuuri juhatuse aruanne Eesti Advokatuuri üldkogule 01. märtsil 2013. a Tallinnas .....	10
Riigi õigusabi korraldamisest. Kokkuvõtted 2012. aastast .....	50
Ülevaade Eesti Advokatuuri revisjonikomisjoni tegevusest 2012. aastal .....	57
Ülevaade Eesti Advokatuuri eetika- ja metoodikakomisjoni tegevusest 2012. aastal .....	58
Ülevaade Eesti Advokatuuri kutsesobivuskomisjoni tegevusest 2012. aastal .....	59
Ülevaade Eesti Advokatuuri aukohtu tegevusest 2012. aastal .....	60
Õnnitleme .....	86
Kuldmärgid. Hõbemärgid .....	87
<i>In memoriam</i> .....	88
Majandusaasta aruanne .....	93
Sõltumatu audiitori aruanne .....	110

## EESTI ADVOKATUURI ÜLDKOGU OTSUSED 2012

### EESTI ADVOKATUURI ÜLDKOGU

#### OTSUS nr 1

13. aprill 2012. a

#### **Eesti Advokatuuri majandustegevuse aastaaruande ja revisjonikomisjoni aastaaruande kinnitamine**

Juhindudes advokatuuriseaduse § 9 punktist 4, Eesti Advokatuuri üldkogu

#### **OTSUSTAB:**

Kinnitada advokatuuri 2011. aasta majandusaasta aruanne ja revisjonikomisjoni 2011. aasta aruanne.

Üldkogu juhatajad

Madis Päts

Hannes Vallikivi

Protokollijad

Tanel Mällas

Alo Noormets

**EESTI ADVOKATUURI ÜLDKOGU****O T S U S nr 2**

13. aprill 2012. a

**Eesti Advokatuuri 2011. aasta eelarve täitmise aruande ja 2012. aasta eelarve kinnitamine**

Juhindudes advokatuuriseaduse § 9 punktist 3, Eesti Advokatuuri üldkogu

**O T S U S T A B:**

1. Kinnitada Eesti Advokatuuri 2011. aasta eelarve täitmise aruanne tulude osas 611 102.06 eurot ja kulude osas 608 725.97 eurot.
2. Kinnitada Eesti Advokatuuri 2012. aasta eelarve tulude osas 811 877.00 eurot ja kulude osas 899 428.00 eurot.
3. Anda advokatuuri juhatusele õigus kasutada 2013. a majandusaastal advokatuuri eelarvelisi vahendeid 2012. a eelarves ettenähtud proportsioonides ja mahus kuni 2013. a eelarve kinnitamiseni üldkogul.
4. Anda advokatuuri juhatusele õigus kasutada eelnevalt kujunenud majandusaasta eelarve reservi advokatuuri haldussuutlikkuse tõstmiseks 2012. a majandusaastal.

Üldkogu juhatajad

Madis Päts

Hannes Vallikivi

Protokollijad

Tanel Mällas

Alo Noormets

## EESTI ADVOKATUURI JUHATUSE 2011. a TEGEVUSARUANNE ÜLDKOGULE

### Eesti Advokatuuri üldkogul

13. aprillil 2012. a Vanemuise Kontserdimajas

Lugupeetud kolleegid  
Austatud külalised

Isikliku eluga seoses olen viimasel ajal lugenud palju lasteraamatuid. Peamiselt õhtuti ja võite aimata, et ettelugemise vormis. See on aeg-ajalt päris kosutav tegevus. Tekstid on tihti palju mõistlikumad, kui need, millega oma igapäevases töös kokku puutume. Te kõik kindlasti teate Lewis Carolli suurepärase raamatut „Alice imedemaal”.

**„Selleks et paigal seista, tuleb kõigest väest joosta.”**

Umbes selline võiks olla ka 2011. aasta lühikokkuvõtte, mis puudutab mõningaid seaduseelnõusid ja erinevaid seadusemuudatuste kavatsusi, millega advokatuur on möödunud aastal kokku puutunud. Olgu näideteks riigilõivude alandamine, jälitustegevuse regulatsioon ja mõned advokatuuriseaduse sätted. Põhiliselt peab jooksma, et paigal seista, et seadustes ei muutuks midagi ootamatult halvemuse suunas, see tähendab siis isikuvabaduste põhjendamatu piiramise või riigivõimu volituste suurendamise suunas. Vaatamata suurele jooksmisele aga ei ole tänaseks need teemad endiselt finaali jõudnud.

Juhatuse tegevuse 2011. aasta aruanne on ära trükitud teile täna välja jagatud aasta-araamatus ja mul ei ole otstarbekas selle sisu ümber jutustada. Juhatus on olnud koostöövõimeline ja täitnud oma ülesandeid kohusetundlikult. Advokatuuri kantselei eesotsas kantsleriga on teeninud oma tubli tööga ära palju kiidusõnu. Olen kindel, et nii mõnigi avaliku sektori asutus kadestab meie organisatsiooni ladusa ja efektiivse töökorralduse pärast. Meil häbeneneda küll midagi ei ole, pigem vastupidi.

Loomulikult on meil puudusi, millega tuleb jätkuvalt tegeleda. Näiteks on meil luubi alla võetud küsimus, kuidas meie enda liikmete jaoks bürokraatiat vähendada ja asjaajamist lihtsustada, eelkõige riigi õigusabi küsimustes. Sellest tulenevalt on juhatus võtnud suuna, et suurendada meie enda IT võimekust ja veebipõhiselt ligipääsetavaid IT lahendusi. Naiivselt lootsime, et uus arendatav RIS II koos oma liidestega võimaldab riigi õigusabiga seonduva aruandluse viia elektrooniliseks ja süsteemipõhiseks 1. jaanuarist 2013. Täna on selge, et vaatamata mitmekordsetele tähtaegade edasilükkamistele me sellist funktsionaalsust riigipoolse arendusena mõistliku aja jooksul ei saa. Seega peame ise otsima alternatiivseid lahendusi. Kahju ainult, et oleme ootamise tõttu palju aega kaotanud.

## Advokatuuri omavalitsuslikud põhimõtted, advokatuuriseaduse muudatuste eelnõu

Meie liikmeskonna kasv jätkub ja on üsna stabiilne. Praeguseks oleme juba ületanud 800 liikme piiri ja oleme jätkuvalt Eesti suurim tippjuristide kutseorganisatsioon. Samas on mõningad organisatsioonilised lahendused meile kitsaks jäänud. Näiteks eksamikorraldus ei vasta suure organisatsiooni vajadustele ja vajab efektiivsemaks muutmist. Samuti on mõistlik ära teha muudatus, mis võimaldaks liikmeskonna muuta kaheastmeliseks – jääksid vandeadvokaadid ja vandeadvokaadi abid. On veel mõningad muud, üksikud tehnilisemat laadi küsimused. Ümberkorraldused seisavad hetkel advokatuuriseaduse muudatuste taga kinni.

Peaaegu tunnistama, et koostöö Justiitsministeeriumiga on käinud vahelduva eduga. Üldiselt on asjaajamine laabunud hästi, kuid aeg-ajalt on tekkinud ka suuremaid tõrkeid ja tagasilööke, protsess on kinni jooksnud. Meil oli ammune „pehme kokkulepe”, et teeme neutraalse advokatuuriseaduse muudatuste paketi, mis tegeleb üksnes organisatsiooni sisemise korrastamisega, mis on oma mõjult väljapoole neutraalne ja ei sisalda tundlikke teemasid. Paraku tekkisid ministeeriumis mõtted, kuidas vanast harjumusest pakendada sobivate sätete kõrvale ka piprateradena mõjuvaid muudatusi, mis ilmselgelt advokatuurile ei sobi. Justiitsministeeriumi kõrge ametnik on ennast kindlalt kirjutanud advokatuuri ajalukku seaduseelnõusse lisatud ettepanekuga, et ühe advokatuuri juhatuse liikme määrab justiitsminister oma ametnike seast. Kuna advokatuuri reaktsioon ettepanekule oli mõistagi terav, siis sellest ettepanekust küll kiiresti loobuti. Täna oleme peaaegu jõudmas eelnõuga algpunkti tagasi, ehk selliste paranduste juurde, mille puhul advokatuuri enesekorralduslikke põhimõtteid riivavad muudatused, mida seal tegelikult polekski pidanud olema, on väljas. Lõplikku selgust, mis edasi saab, siiski veel pole.

Siinkohal on paslik rõhutada, et advokatuur on omavalitsuslikel põhimõtetel loodud ja üles ehitatud organisatsioon õigusteenuse osutamise korraldamiseks ja advokaatide kutsealaste õiguste kaitseks. Asjaolu, et meile on lisaks antud avalik-õiguslik staatus, ei kõrvalda organisatsiooni algeid, liikmelisusel põhinevaid, printsiipe. Advokatuur ei tohi kunagi muutuda riigi täitevõimu alluvaks ega ripatsiks, vaid peab säilitama oma põhijooned riigist sõltumatu kutseühinguna. Advokaadi sõltumatus ja tegelik ning efektiivne kliendi huvide kaitse ei ole mõeldav, kui riigi täitevõim omab mõjutamiseks hoobasid advokatuuris. Katsed kärpida advokaatide või kutseorganisatsiooni sõltumatust ja advokaatide kutsetagatist on demokraatlikust õigusriigist kaugenemise tunnuseks. Ma väga lootan, et meie riik sellele teele ei astu.

### Kollegiaalsus ja kutse-etiika

Organisatsiooni kiire kasvuga kaasneb rida ohte. Üks neist on see, et liikmeskond on muutunud väga kirjuks ja eripalgeliseks, mistõttu mõningad kollegiaalsuse põhimõtted kipuvad aeg-ajalt ununema. Kuidas kolleegiga suheldakse, kuidas kohtuga suheldakse, millist kõnepruuki ja tonaalsust kasutatakse oponendi seisukohtade ümberlõkkamisel menetluskäikudes. Kliendi positsiooni on võimalik väljendada erineval moel, tehkem seda viisakalt ja ka vastaspoole esindaja suhtes lugupidavalt. Oluline on säilitada kutsealane väärikus, sest see käib advokaadiks olemise juurde. Paratamatult

liigume selles suunas, et kutsealaste heade tavade au sees hoidmine saab senisest enam olema mitte ainult advokatuuri, vaid ka advokaadibüroo pidajate ülesanne ja vastutus. Kogenud kolleegid olgu noortele eeskujuks, kuidas korrektselt ja ka stiilselt asju ajada. Nii mõnelgi noorel kolleegil on selles osas õppimisruumi.

## Riigi õigusabi

Riigi finantseeritava õigusabi osas on olnud huvitavaid arenguid. Kõigepealt rahaline pool. 2011. aasta poole peal oli selge, et riigi õigusabi maht – eelkõige tsiviilasjade osas – on hüppeliselt kasvanud ning et varasema, umbes 2,75 miljoni euro suuruse, riigieelarvelise eraldise korral võib 2012. aastaks „pillid kotti pakkida“ juba augustis, sest siis oleks raha otsas. Peab justiitsministri kiituseks ütleva, et pärast seda, kui omavahel oli olukorra kriitilisus selgeks saanud, tegi minister ka omalt poolt tugevaid jõupingutusi ja nii õnnestus käesoleva aasta eelarvesse saada 3,83 miljonit eurot ehk ligikaudu 60 miljonit krooni, millisest summast on advokatuur aastaid unistanud ja millise summa peale on varasematel aastatel meile antud korduvalt lubadusi. Olgugi, et meil ei ole kasvanud mahu tõttu võimalik riigi õigusabi tasusid suurendada, vaid pidime 2012. aasta algusest rakendama koguni piirmäärasid tsiviilasjadele ja vähendada sõidukulude kompensatsioone, siis on selge, et nii suur eelarveliste vahendite kasv on ebaharilik ja seekord siis – õigusabi vajajate huve silmas pidades – õiges suunas. Mõelgem ka nii, et see eelarvevahendite oluline kasv pakub paljudele advokaatidele tööd ja leiba. Mis puudutab palju poleemikat tekitanud piirmäärasid tsiviilasjade kohtueelse ettevalmistamise osas, siis juhatus jälgib riigi õigusabi väljamaksete ja juurdetulevate taotluste dünaamikat pidevalt ning, kui võimalik, vaatab tsiviilasjade ettevalmistusaja hinnalaed ja sõidukulude kompensatsioonid uuesti üle.

Riigi õigusabi korraldusliku poole pealt on tõusetunud paljude jaoks uus teema. Nimelt on kujunenud probleemiks riigi õigusabi süsteemi võimalik kohatine kuritarvitamine riigi poolelt. Ma ei hakka teid statistikaga vaevama, kuid toon välja kõige kõnekama numbri – 89% riigi õigusabi tellimustest, mis tulevad politseist, sisestatakse kiireloomulistena. Ilmselt ei ole kõik need asjad tegelikult kiireloomulised, vaid paljud taotlused võinuks esitada varem tavakorras. Väga paljudel juhtudel on advokatuur ja advokaadid teinud uskumatuid jõupingutusi, et advokaat saaks määratud ja asuks ülesande täitmisele kõigest kahetunnise etteteatamisega. Selle probleemiga advokatuur tegeleb jätkuvalt edasi, kiireloomulised asjad peaksid siiski olema erandiks, mitte reegliks. Loodame siinkohal, et ka prokuratuur ning Justiitsministeerium aitavad meid olukorra normaliseerimiseks.

Riigi õigusabi rahade kasutamise osas viidi Justiitsministeeriumi poolt läbi väga põhjalik audit, mille üle advokatuuril on väga hea meel. Auditi tulemusel ilmnis mõningaid pisivigu, kuid põhimõtteliselt olid auditi tulemused väga head – süsteem töötab.

## Seaduste tõlkimine vene keelde

Kuni 2006. aasta 1. jaanuarini ilmus tasuta Riigi Teataja ka vene keeles. Pärast seda lõpetati riigipoolne õigusaktide vene keelde tõlkimine. Leian, et riigil tuleks seaduste tekstid jälle vene keeles kättesaadavaks teha, alustades tähtsamatest. Küsimus ei ole

poliitikas ega riigikeele staatuses, vaid praktilises vajaduses. Praegune olukord on selline, et elektroonilise Riigi Teataja kaudu on kättesaadavad seaduste ingliskeelsed tõlked, mida ka pidevalt ajakohastatakse. Venekeelseid tõlkeid saab alates 1. jaanuarist 2006 paraku vaid raha eest, tellides neid tasulisest veebikeskkonnast. Ometi kõneleb ca 30% Eesti elanikest emakeelena või igapäevase suhtluskeelena vene keelt.

Ka paljud emakeelena eesti keelt valdavad inimesed, sealhulgas õigusvaldkonna spetsialistid, vajavad venekeelseid seadusetekste oma igapäevatoös. Seadusi või nende rakendamiseiga seotud asjaolusid on mõnikord vaja ka vene keeles inimesele selgitada. Kättesaadav venekeelne seadusetekest hoiab aega kokku ja tõlge on täpne.

Võimalus lugeda seadust emakeeles on oluline selleks, et inimene saaks õiguskorras paremini orienteeruda, mõistaks oma õigusi ja kohustusi ning oskaks neid realiseerida. Ei ole isegi tähtsust, kas ta tutvub seadusega vahetult ise või teeb seda juristi abiga. Ilmne on, et võõras keeles seadusetekesti mõistmine on mõlemal juhul raskendatud. Peaks olema meie kõigi ühine huvi, et seadusi mõistaksid ja täidaksid kõik.

Seetõttu võib kokkuvõttes väita, et venekeelsete seadusetõlgete avaldamine tooks kaasa nii isikute põhiõiguste ja vabaduste parema kaitse, venekeelse elanikkonna mõnevõrra parema kaasatuse kui ka avaliku sektori ressursi kokkuhoiu.

### **Kriminaalmenetlusega ja jälitustegevusega seotud probleemid**

Jälitustegevus on olemuslikult üks intensiivsemad inimõiguste riiveid, kuna see puudutab väga selgelt ja otseselt inimväärikust. Kui isik on jälgimise all, ilma et teda sellest teavitataks, siis muutub ta riigi jõustruktuuride jaoks justnagu „objektiks” ja ei saa end mitte kuidagi kaitsta jälitustegevuse vastu, sest ta ei tea, et see toimub.

Äsja avaldati Eesti Inimõiguste Keskuse aastaaruanne, milles analüüsitakse Eesti õiguskeskonda mitmetest aspektidest, mis puudutab inimõigusi, isikute põhiõiguste ja -vabaduste tegelikku kaitstust Eestis. Kogu aruanne on ka veebis kättesaadav. Nimetatud aruandes on muuhulgas üsna põhjalikult käsitletud jälitustegevuse regulatsiooni ja selle muudatusi. Nimetatud aruande järelduste põhjal saame kinnitust, et advokatuur on ajanud õiget asja ning jälitustegevusega on asjad jätkuvalt korrast ära juba regulatsiooni tasandil. Siiralt loodame, et eelnõu menetlejad võtavad arvesse nimetatud aruandes esitatud neutraalset analüüsi ja ei lase jõustruktuuridel läbi suruda mugavussätteid, mis isikute õigusi ja vabadusi liigselt piiravad.

Eesti riik sai äsja tugevalt kritiseeritud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuses *Leas versus Eesti*. Otsuses tuvastati väga tõsised rikkumised Eestis läbi viidud kriminaalmenetluses, kuna kohtualusele ja tema kaitsjale ei võimaldatud tutvuda jälitustegevuse teel saadud materjalidega. Riik võiks sellest kaasusest paljutki õppida.

### **Ülekriminaliseerituse probleem kombinatsioonis oportuuniteediga**

Karistusõiguse vallas on meil olukord selles mõttes probleemne, et palju räägitud ülekriminaliseerituse situatsioon jätkuvalt kestab. See tingib praktikas õiguse selektiivset



kohaldamist, millist nähtust omakorda võimendab oportuuniteedi printsiibil menetluste lõpetamise praktika. Seega on tekkinud olukord, kus kolm ühesuguse teo toime pannud isikut võivad saada täiesti erinevalt koheldud – ühte karistatakse, teine pääseb puhtalt ning kolmanda osas lõpetatakse menetlus oportuuniteedi põhimõttel. Vahetegu sõltub politsei ja prokurööri suvast. See olukord kombinatsioonis kõrgendatud korruptsiooni riskiga, mida selline suvaõigus kaasa toob, viitab embrüonaalses olekus politseiirigi ohule.

### **Õigusemõistmisega seotud teemad**

Õigusemõistmisel on probleemid sarnased varasemate aastatega. Jätkuvalt on teemaks, et kohtulahendid on isikutele ettearvamatud. Samadel asjaoludel ja samasuguste tõendite baasil võivad erinevad kohtud teha täiesti erinevaid otsuseid, kuna tõlgendavad seadust erinevalt. Hagi tagamise saavutamine on juba teada-tuntud kui loterii. Tuleks mõelda, kuidas selles osas saavutada ka mingit praktika ühtlustamist. Kui kohtunikud on niivõrd sõltumatud, et ka sama seadusesäte on iga kohtuniku käes justkui erineva õigusliku sisuga, siis taoline olukord viib lõpuks õigusliku segaduseni, kus isikutel pole enam võimalik olukorras orienteeruda ning vajalikul tasemel õiguskindlus puudub.

Riigikohus võiks näidata head eeskujut seeläbi, et kohtupraktika kujundamisel ütleks selgelt välja, kui mõni uus lahend muudab varasemaid seisukohti. Seda kohtab pigem harva. Kui pidevalt seisukohti justkui edasi arendatakse, kuid esile toomata muudatusi, siis lõpuks ei ole võimalik enam juristidel aru saada, mille poolest esimene kaasus oluliselt erineb viimasest, ometi lahend võib olla risti vastupidine. Õiguspraktika suunamine peaks toimuma pigem lihtsustamise ja sarnaste kaasuste ühesuguse lahendamise, mitte aga keerukamaks muutmise ja nüansivahede otsimise suunas.

### **Kokkuvõte ja tänusõnad**

On veel palju teemasid, mida täna ei jõudnud käsitleda. Kindlasti on õiguskorra jaoks väga tähtis juristkonna hea koostöö ja põhiõiguste ning põhiseaduse austamine ning advokatuur on seda jätkuvalt silmas pidanud oma seisukohtade kujundamisel.

Juhatuse nimel tänan advokatuuri organite liikmeid pingelise ja kohusetundliku töö eest advokatuuri huvides. Saame ka seekord tõdeda, et töökoormus ei ole väiksemaks läinud, pigem vastupidi.

Suur tänu advokaatidele, kes jätkuvalt panustavad oma aega *pro bono* nõustamisele. See on väga vajalik ja tänuväärne tegevus.

Suur tänu ka kantsleile ja kantslerile, kes on väga korralikult ja professionaalselt meie organisatsiooni praktilise poole töös hoidnud.

Täna!

Toomas Vaher  
Eesti Advokatuuri esimees

# EESTI ADVOKATUURI JUHATUSE ARUANNE

## Eesti Advokatuuri üldkogule

1. märtsil 2013. a Tallinnas

Alljärgnevalt toodud andmed on Eesti Advokatuuri juhatuse üldkogule esitatava aruande osa ja neid esimehe ettekandes üldjuhul ei korrata.

### 1. Advokatuuri liikmeskond

Seisuga 01.01.2013. a on Eesti Advokatuuris 846 liiget:

vandeadvokaate	517
vandeadvokaadi vanemabisid	146
vandeadvokaadi abisid	167
assotsieerunud liikmeid	16

Seisuga 01.01.2013 oli 160 advokaati, kelle liikmesus advokatuuris on peatatud erinevatel põhjustel.

Vanuseliselt jaguneb advokatuuri liikmeskond:

üle 60aastased	54	6,38 %
50–60aastased	117	13,83 %
35–50aastased	337	39,84 %
kuni 35aastased	338	39,95 %

Advokatuuri liikmetest on naisi 43,14 % ning mehi 56,86 %.

Advokatuuri on 2012. aastal vastu võetud või omistatud kõrgem kutsenimetus järgmistele isikutele:

#### VANDEADVOKAADID:

Meelis Masso, Paavo Paal, Toomas Prangli, Lauri Liivat, Klen Laus, Rivo Kaldvee, Senny Pello, Inga Murula, Natalja Sidorenko, Tõnis Juurmann, Gerly Kask, Siret Saks, Dmitri Teplõhh, Kätlin Kiudsoo, Kadri Michelson, Triin Frosch, Paul Keres, Grete Säde, Tanel Tark, Jana Reitsakas, Liina Jents, Liisa Linna, Hannes Küün, Martin Käerdi, Monika Nõlv, Andrus Kattel, Natalja Santaševa, Ilja Santašev, Ahto Sirendi, Yulia Klyukach.

#### VANDEADVOKAADI VANEMABID:

Margus Kõiva, Valeriy Gimaev, Kelli Ristal, Anneli Aab, Kristo Teder, Indrek Minka, Margus Sorga, Arsi Pavelts, Roman Golovenko, Jaak Parre, Kai Villman, Ilo-Hanna Hõrrak-Nõmm, Anne Värvimann, Kaarel Berg, Kädi Sacik-Korn, Julia Gramma, Rasmus Kuklane, Gea Gustavson, Veiko Vaske.

**VANDEADVOKAADI ABID:**

Piret Pallo, Triinu Kinkar, Liis Tedder, Karin Ploom, Viktoria Ivanova, Ervin Martma, Geidi Sile, Kedli Anvelt, Hannes Toodu, Marko Pikani, Reesa Paatsi, Eeva Mägi, Mere Punab, Mihkel Roos, Aidi Kallavus, Marko Pilv, Merilin Kalme, Marika Kütt, Dmitri Tšimpoaka, Rene Hallemaa, Janar Urres, Triin Väljaots, Ardi Rebane, Reeli Kalme, Rauno Klemm, Kalju Hanni, Kristi Relvik, Kaia Kuusler, Kaspar Endrikson, Mikk Pöld, Sven Veltmann, Karin Oras, Ursula Kosk, Aleksei Forstiman, Vallo Paal, Margo Põbo, Lise-Lotte Lääne, Ivo Kallas, Kristjan Kotkas, Liina Männasalu, Kristjan Mägi, Anu Mari Kütimaa, Tauno Tark.

**Advokatuuri liikmesuse on erinevatel põhjustel peatanud** Toomas Ventsli, Olger Kaelep, Katri Koitver, Janika Banatovski, Siiri Traat, Tarmo End, Merit Lind, Madina Talu, Anneli Aab, Vaido Põldoja, Jane Eespõld, Karl Juhan Paadam, Johanna Maria Katarina Korhonen, Tatjana Dobolina, Mati Maksing, Katri Paas-Mohando, Aivi Altdorf (Altrov), Marian Priks, Kaido Künnapas, Diana Minumets, Teele Lember, Viktoria Ivanova, Gert Raig, Hetti Lump, Virge Murak, Merli Eichler, Liisi Jürgen, Julia Gramma, Mihkel Roos, Sander Kärson, Evelin Pärn-Lee.

**Advokatuuri liikmesuse on taastanud** Liina Rekand, Kristi Reindla, Anu Sander, Annika Vait, Katrin Tamre, Anne Veerpalu, Kätlin Uibo, Signe Schwarze, Karl Juhan Paadam, Viljar Kähari, Merit Lind, Anneli Aab, Maria Peterson, Piret Lappert, Anneleis Lett, Imbi Jürgen, Kaido Künnapas, Maarja Kärson, Siiri Traat-McClelland.

**Advokatuurist on välja arvatud** Jacob Strandgaard Andersen, Vello Sikut, Andres Gorkin, Mall Saar, Janar Männapuu, Ahti Kõo, Peeter Järv, Valentina Manjuk, Julia Saun.

**Advokatuurist on välja heidetud** Owe Ladva, Pille Toom.

**2. Advokatuuri juhatus**

04.03.2010. a valiti advokatuuri üldkogul advokatuuri esimeheks vandeadvokaat Toomas Vaher ning juhatus liikmeteks Marti Hääl, Ants Karu, Jüri Leppik, Andrus Lillo, Maivi Ots, Madis Päts, Jaanus Tehver ja Hannes Vallikivi. Juhatus 09.03.2010. a istungil valiti advokatuuri aseesimeheks vandeadvokaat Marti Hääl. Aruandeperioodil täitsid kõik eelnimetatud oma kohustusi katkestuseta.

Advokatuuri kantsler Kristel Voltenbergi viie-aastane ametiaeg täitis 2012. a augustikuus. Advokatuuri juhatus otsustas senise kantsleri ametisse nimetada ka järgnevaks viie-aastaseks perioodiks. Kantselei sekretärina jätkas tööd Anu Kaup, koolitus- ja arendusspetsialistina Reilika Reemaa, pearaamatupidajana Sirje Martin, andmetöötajana Marit Leevik. Seoses raamatupidaja abi Marika Nurga suundumisega uuele erialasele tööle asus 01.11.2012 raamatupidaja abina tööle Dagmar Pasovs. Advokatuuri juristina juhatuse järelevalvetegevuse korraldamisel ja aukohtu abistamisel jätkas Reeli Tambek, riigi õigusabi küsimustega tegeleva juristina Annika Kruuse ning juristina õigusloome valdkonnas ja koordineerimas kõigi advokatuuri kantseleis töötavate juristide tööd Katrin Kose.

Riigi Õigusabi Infosüsteemi andmetötlejatena jätkasid töötamist Maarja Pender, Paula Soontaga ning Anna Konsvik-Loomets.

2012. aastal toimus 22 juhatuses istungit. Lisaks võeti kolmel korral otsuseid vastu istungit kokku kutsumata. Istungitel olid päevakorras advokatuuri kui kutseorganisatsiooni igapäevatööd puudutavad küsimused, advokaadi kutse-eesitika põhimõtete järgimine kutsetegevuses, advokatuuri puudutavate eelnõude ja seadusloome küsimused, riigi õigusabi korraldamisega seotud küsimused jne. Juhatuses istungitel arutati advokaatide kohta esitatud kaebusi ning tehti ettepanekuid aukohtumenetluste algatamiseks kui ka mittealgatamiseks. Nagu ka varasematel aastatel, olid juhatuses istungite päevakorras muuhulgas advokatuuri seadusest ja advokatuuri kodukorrast tulenevad üldised küsimused: advokaadiksamitele lubamine, uute liikmete vastuvõtmine, kõrgema kutse nimetuse omistamine, taotluste lahendamine seoses kutsetegevuse peatamise või taastamisega, liikmemaksudega, tegutsemiskoha muutmise ja mu. Oluliseks osaks juhatuses tegevuses oli järelevalvetegevuse läbiviimine aasta alguses kinnitatud tegevusplaani järgselt.

### 3. Osalemine õigusloomes

Advokatuur esitas 2012. aastal õigusaktide kohta 25 arvamust. Enamasti esitas advokatuur arvamuse õigusakti eelnõu kohta, kui advokatuuri poole pöörduiti arvamuse saamiseks.

Alljärgnevalt on toodud ülevaade advokatuuri seisukohtadest olulisemates küsimustes õigusloomes.

#### 3.1. Karistuseseadustiku ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu

Justiitsministeeriumist saadeti arvamuse avaldamiseks karistuseseadustiku muutmise seaduse eelnõu, millega muudetakse orjastamise koosseisu sõnastust ning täiendatakse karistuseseadustikku uue koosseisuga, mis puudutab alaealiste suhtes toime pandud inimkaubandust.

Eesti Advokatuur pidas vajalikuks märkida, et eelnõu tervikuna on raskesti arusaadav. Õigesti käitumine eeldab, et mõistetakse riigi poolt ettekirjutatud käitumisjuhiseid. Õiguselguse põhimõttest tulenevalt peavad õigusnormid olema ühtmoodi selged ja üheselt arusaadavad nii juristidele kui ka tavakodanikele.

Eesti Advokatuur leidis, et eelnõus toodud lahendused tuleks kõrvale jätta ja muuta eelnõud lähtuvalt järgmistest põhimõtetest. Ühes koosseisus ei tohiks sisalduda nii sunnitud prostitutsioon (ehk inimkaubandusest seksuaalse ärakasutamise eesmärgil) kui vabatahtlikule prostitutsioonile kaasaaitamine. Need on erinevad teod nii oma koosseisutunnuste keerukuse kui karistusväärsuse mõttes. Eesti Advokatuuri hinnangul peaks eelnõu koostamisel lähtuma juhtideest, mille kohaselt sisalduks eelnõus kolm koosseisu: (a) sunniga värbamine (b) sunniga värbamisele kaasaaitamine ja (c) vabatahtlikule prostitutsioonile kaasaaitamine. Samuti tuleks lisada eraldi koosseis,

mis sätestaks alaealiste vägivaldatu värbamise. Lisaks eeltoodule tuleks eraldi reguleerida tööorjusse asetamine ja sellele kaasaitamine ning doonorlusele kallutamine ning ebaseaduslikule doonorlusele kallutamine.

Kõrvale tuleks jätta eelnõu §-des 133<sup>1</sup> ja 133<sup>3</sup> pakutud lahendused, mille kohaselt on erikoosseisu eelduseks põhikoosseisu puudumine. See on praktikas võimatu, kuna spetsiaalsuse korral peaks erikoosseis hõlmama üldkoosseisus toodud teo täielikult. Ka karistumäärad ei olnud advokatuuri hinnangul kooskõlas kuritegude raskusastmega. Näiteks, kui võrrelda eelnõu § 133<sup>3</sup> lõikes 2 ja §-s 118 ettenähtud tegude karistumäärasid, siis need ei ole kooskõlas kuritegude raskusastmetega.

### 3.2. Menetlusseadustiku muutmisest

Välisministeerium edastas Eesti Advokatuurile Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. novembri 2011. a otsuse kohtuasjas Andreyev vs Eesti (kaebus nr 48132/07), küsides, kas kõnealune lahend peaks tingima kehtivate menetlusseaduste muutmist. Nimetatud otsusest tulenevalt on selge, et olukorras, kus süüdistatava huvides kassatsiooni õigeaegselt esitamata jätmise on põhjustanud advokaadist kaitsja minetused, mis on leidnud tuvastamist advokatuuri aukohtu otsusega või kohtuotsusega, tuleb reeglina käsitleda kassatsioonitähataja ennistamise alusena, kui vastav taotlus esitatakse Riigi-kohtule koos kassatsiooniga.

Advokatuuri juhatus, olles arutanud nimetatud otsuses toodud ja arvestades hetkel kehtivate menetlusseadustike sõnastust, leidis, et tagamaks isikutele tõhusad õiguskaitsevahendid ka advokaadi süüülise tegevusetuse korral, on vajalik sõnaselgelt sätestada sama asjaolu kassatsioonitähataja ennistamise alusena. Advokatuur nentis, et kuigi ka kehtivad menetlusseadustikud ei takista kohtul kassatsiooni esitamise tähataja ennistamist sellisel alusel, puudub Eesti praktikas vastav ühine arusaam ja selgus. Kuivõrd paljud tavaisikud ei ole üksikasjaliselt kursis kohtupraktikaga, võib neile jääda arusaamatuks, kas advokaadist kaitsja tegevusetus on tähataja ennistamise aluseks või mitte. Selgus antud küsimuses on oluline eelkõige seetõttu, et sätte ebaõige tõlgendamise korral võivad saada tugevalt riivata inimeste põhiõigused. Seetõttu ei peaks kohtuotsuses tõstatatud probleemi lahendama mitte tõlgendamise ning asjassepuutuva kohtupraktika muutmise ja suunamise teel, vaid, arvestades küsimuse tähtsust, see peaks olema lahendatud menetlusseadustiku muutmise teel. Eeltoodust tulenevalt tegi advokatuur ettepaneku menetlusseadustike vastavaks muutmiseks, tagamaks seaduste vastavus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile.

### 3.3. Kohtus riigi esindamise ja kohtumenetlusega riigile kaasnevate kulude kandmise kord

Justiitsministeeriumist saadeti advokatuuri arvamuse avaldamiseks Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu „Kohtus riigi esindamise ja kohtumenetlusega riigile kaasnevate kulude kandmise kord“.

Eesti Advokatuur ei nõustunud määruse eelnõu § 5 muudatusettepanekuga, mis sätestab, et riigi lepinguline esindaja määruse tähenduses on vandeadvokaat, kes esindab

riiki tsiviilkohtumenetluses või kriminaalasja kohtumenetluses või asutust või selle ametnikku halduskohtumenetluses. Eelnõu seletuskirjas toodud väide, mille kohaselt tagab nimetatud piirang riigi esindamisel parima võimaliku kvaliteedi, ei ole põhjendatud. Kvaliteetne õigusabi ei sõltu mitte advokaadi kutsenimetusest, vaid advokaadi teadmistest ja kogemustest konkreetses küsimuses. Parima kvaliteedi tagamiseks tuleb määruses ette näha võimalus, et riigi lepingulise esindajana tegutsevas advokaadis lepitaakse kokku riigi ja advokaadibüroo pidaja vahel sõlmitavas kliendilepingus. Sellisel juhul on advokaadibürool võimalik korraldada tööd selliselt, et sõltuvalt konkreetsest olukorrast ja vajadusest võib riigi lepinguliseks esindajaks olla kas vandeadvokaadi abi või näiteks Riigikohtusse kassatsioonkaebuse koostamisel ja esitamisel vandeadvokaat. Eelnõu seletuskirjas toodud näide, mille kohaselt võib kehtiva korra kohaselt riigi lepinguliseks esindajaks olla ka vandeadvokaadi vanemabi, kuid selle vastu räägib n asjaolu, et Riigikohtus võib riiki hagimenetluses esindada üksnes vandeadvokaat, ei põhjenda sellisel juhul piirangu seadmist.

Riigi õigusabi seadusest tulenevalt võivad riigi õigusabi osutada lisaks vandeadvokaadile ka vandeadvokaadi vanemabi ja vandeadvokaadi abi, hoolimata asjaolust, et riigi õigusabi osutav advokaat on kohustatud seda tegema kuni asja lõpliku lahendamiseni. Riigi õigusabi asjades on lahenduseks see, et vaidluse Riigikohtusse jõudmisel korraldab vandeadvokaadi menetluses osalemise advokaadibüroo, kus seni menetluses osalenud vandeadvokaadi vanemabi või vandeadvokaadi abi tegutseb. Kuna riigi õigusabi asjades toimib taoline lahendus tõrgeteta, on põhjendatud taolise praktika rakendamine ka riigi esindamisel.

Lisaks eeltoodule pidas Eesti Advokatuur vajalikuks märkida, et kuna advokatuuri-seaduse § 41 sätestab vandeadvokaadi pädevuse ja § 42 vandeadvokaadi abi ja vandeadvokaadi vanemabi õiguspädevuse, siis ei ole põhjendatud seaduses sätestatud pädevuste kitsendamine määruse tasandil.

### **3.4. Advokatuuri seisukoht riigilõivuseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu suhtes**

Justiitsministeerium saatis arvamuse avaldamiseks riigilõivuseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Kahjuks oli seisukohtade ettevalmistamiseks antud aeg kaugelt liiga lühike selleks, et esitada konkreetset põhjalikku normianalüüsi. Üldisemal tutvumisel pidas advokatuur vajalikuks märkida alljärgnevat.

Õigusselguse aspekt. Niinimetatud kobareelnõusid on viimasel ajal palju kritiseeritud ja Justiitsministeerium on lubanud selles osas õigusloome kultuuri parandada. Eelnõu on aga kahjuks järjekordne näide sellest, kuidas erinevate oluliste seaduste muudatusi püütakse komplekseelnõuga kiiruga läbi suruda. Niisugust lähenemist, kus põhiseaduse järgi kvalifitseeritud hälteenamusega vastuvõetavaid ja muudetavaid menetlusseadusi (nn konstitutsiooniline seadus) püütakse muuta eelnõuga, mille pealkirjastki ei nähtu menetlusseaduste muutmist, ei saa põhimõtteliselt toetada. Riigilõivuseaduse muutmist tuleb õigusselguse, õigusloome kvaliteedi ja isikute põhiseaduslike õiguste tagamise vajadust silmas pidades menetleda eraldi menetlusseaduste muutmisest, v.a osas, mida riigilõivuseaduse muutmise otseselt puudutab, sest menetlusseadus-

tes (eelkõige TsMS-is, aga ka alles äsja jõustunud HKMS-is) ei tehta üksnes riigilõivude muutmisega seotud muudatusi. Menetlusseadustesse kavandatavad muudatused on laiemad (menetlusdokumentide kättetoimetamine, regulatsioonid, millega püütakse menetlusi lihtsustada ja kiirendada, kuid millega selgelt kaasneb tõsiseid küsitavusi väljapakutud lahenduste põhiseaduspärasusega) ja riigilõivuseaduse muudatustega suures osas seostamatud.

Riigilõivude muutmise vajaduse kiireloomulisuse aspekt. Riigilõivusid tuleb menetleda menetlusseaduste võimalikest muudatustest eraldi ka seetõttu, et riigilõivude alandamisega on kiire. Juba pikka aega on põhiseadusevastaselt kõrged riigilõivud piiranud isikute ligipääsu kohtule. Selline olukord tuleb esimesel võimalusel kõrvaldada. Samas, menetlusseadused toimivad täna suhteliselt hästi. TsMS-i kohaldamise osas on tekkinud ulatuslik kohtupraktika. Asjade läbivaatamiseks kuluv aeg on vähenenud ja radikaalseid muudatusi ei ole seadusesse tarvis. Kõik kavandatavad sisulised muudatused – ka need, mida kavandatakse kärbitud eelnõus – vajavad põhjalikumat läbitöötamist ja neid ei ole seetõttu ajaliselt võimalik riigilõivude muutmisega koos kvaliteetselt menetleda. Uus halduskohtumenetluse seadustik on alles äsja jõustunud ja selle kohene muutma asumine õonestab õiguskindlust. Muutmise vajadus peab olema põhjalikult läbi analüüsitud, kaalutud ja põhjendatud ning muutmise vajadust ja otstarbekust tuleb igal juhul käsitleda pakilistest riigilõivuseaduse muudatustest eraldi.

Kavandatav alandamine riigilõivude osas ei põhine asjakohasel analüüsil ja on eba piisav. Eelnõu seletuskirjas on võrreldud Eestis kehtivaid lõive teistes Euroopa riikides kehtivate lõivudega, on nenditud nende ülemäärasust ja alandatud lõive võrdlusaluseks olnud riikide ligikaudsele keskmisele tasemele. Üksnes võrdlusest teiste riikidega aga ei piisa, et otsustada riigilõivude üle Eesti oludes. Niisugust analüüsi, mis käsitleks lõivude suuruse mõju kohtu poole pöördumisele Eestis, pole kahetsusväärset siiani tehtud. Sellela on aga keeruline lõivude suuruse põhjendatuse üle otsustada. Täna olukorras tuleks riigilõive kiiresti vähendada vähemalt nn suure tõusu eelsele tasemele ja edaspidi kaaluda lõivude vähendamist veelgi, sest ka varem kehtinud lõivude osas on küsimus nende põhiseaduspärasuses. Eelnõu seletuskirjast nähtuvalt pole riigilõivude alandamist silmas peetudki – eesmärgina on välja toodud korrigeerimine, lihtsustamine ja võrdlusaluseks olnud riikide keskmisele tasemele lähemale viimine. Eesmärgiks tuleks aga selgelt võtta riigilõivude alandamine kohtule juurdepääsu paremaks tagamiseks ja alandada tuleks riigilõive esmajoonel lähtuvalt Eesti oludest, mitte võrdlusalusena kasutatud riikide lõivude suurusest. Riigilõivu alandamine teenib lisaks põhiõiguse tagamisele ka menetlusökoonoomia eesmärki, sest väheneb menetlusi taotlejate arv ja kohtu vajadus suunata ressursi nende taotlustega tegelemisele.

Menetlustega seotud riigilõivude alandamist ei tohi kompenseerida muude riigilõivude, sh menetlusega seotud suhteliselt madalate riigilõivude, tõstmisega, nagu praegu kavandatakse, sest riigilõivude tase Eestis on üldiselt väga kõrge, pärssides tsiviilkäivet, ettevõtet ja igapäevaeluliste toimingute teostamist. Aktsepteeritav ei ole ka lõivude varjatud tõstmine – n lõivu nõudmine kõrvalnõudelt kahekordses ulatuses, kui kõrvalnõue ületab põhinõuet, millisele tulemusele kavandatavad muudatused näivad viivat.

Riigilõivud peavad olema ühetaolised, mitte diferentseeritud lähtuvalt sellest, millist viisi kasutatakse menetluskohustuse esitamisel kohtusse (www.e-toimik.ee vs muu viis).

Riigilõivu ei saa käsitada teenustasuna. Sellele on palju tähelepanu juhitud, kuid eelnõu seletuskirjast nähtub, et endiselt on lähtutud teenustasu loogikast.

Kättetoimetamine. Kättetoimetamise regulatsiooni muutmine sellisest, et väheneb isikute võimalus tegelikult menetluskohustusi kätte saada ja nendega tutvuda (n kättetoimetamine sotsiaalvõrgustike portaalide kaudu või [isikukood@eesti.ee](mailto:isikukood@eesti.ee) kaudu, menetluskohustuste kättetoimetamine saatmisega) ning menetluses õigeaegselt ja adekvaatselt reageerida, on lubamatu. Hetkel välja pakutud elektroonilise kättetoimetamise kord tuleb kõrvale heita ja võimalikud lahendused kättetoimetamise lihtsustamiseks ja efektiivsemaks muutmiseks, mida advokatuur põhimõttena igati toetab, spetsialistide abiga läbi töötada, et vältida lubamatut isikute põhiseaduslike õiguste (privaatsusõigus, ja õigus kohtulikus menetluses osalemisele) riivet. Menetluskohustuste kättetoimetamine ei tohi muutuda näilikuks. Praeguse eelnõu regulatsiooni puhul on aga selge oht, et kättetoimetamine muutub näilikuks ja niisugust ohtu tuleb õigusriigis vältida. Samuti ei ole põhjendatud menetluskohustuste kättetoimetamise kohustuse panek menetlusosalisele ilma menetlusosalise nõusolekuta. Menetluskohustuste kättetoimetamise tagamine on riigi kohustus.

Kontaktandmete muutmise teavitamise nõue, mille järgi hagimenetluse ja maksekäsu kiirmenetluse osaline ja tema esindaja peavad viivitamata kohtule teatama, kui neile ei ole võimalik kohtule teadaolevat aadressi või sidevahendit seitsme päeva jooksul menetluskohustuste kättesaamiseks kasutada, on põhjendamatu. Nõue on liigselt koormav, praktikas raskesti järgitav, tarbetu ja selle nõude mittejärgimisega, kasvõi tähelepanematusel, võivad kaasneda menetlusosalisele rängad tagajärjed (kättetoimetatuks võidakse lugeda reaalselt kätte saamata dokumente, menetlustähtaeg võidakse mööda lasta).

Elektroonilise kohustuste esitatuks lugemine ei saa olla seostatud ajaga, millal dokument on salvestatud kohtudokumentide vastuvõtmiseks ettenähtud andmebaasi, sest kohustuste edastaja ei kontrolli salvestamist.

Tähtsate tõendite määratlemine. Põhjendatuks ei saa pidada regulatsiooni, mille järgi kohus määrab eelistungil asja lahendamiseks tähtsust omavad tõendid. Nõude, põhjenduste ja tõendite esitamine peaks siiski jääma menetlusosaliste määrata. Kohus kohustus on esitatud tõendeid hinnata ja kõrvaldada menetlusest materjal, mis ilmselgelt menetluses esitatavate asjaolude ja tõendamiskohustusega ei seostu, nagu see on praegu.

Lihtsustatud menetluse regulatsioon piirab liigselt menetlusosalise õigusi ja annab kohtule liigselt laia diskretsiooni asja lahendamisel (lahendamine kohtu oma äranägemisel). Pakutud piiravate menetlusreeglite järgi võiks lubada üksnes väga väikeste nõuete menetlemist, n nõuded kuni 2000 eurot, mitte kuni 6000 eurot, nagu praegu välja pakutud.

Huvi kaotus hagi menetlemise vastu hagi läbivaatamata jätmise alusena on äärmiselt kitsav ja võib tekitada praktikas suuri probleeme.



Kohtulahendite lihtsustamise kava (kirjeldava ja põhjendava osa lihtsustamine ja ärajätmine) ei tundu pakutud kujul põhjendatud. Kohtuotsuse ja -määruste põhjendamise kohustus on üks kohtuotsuse kvaliteedi ning kohtuotsuse autoriteedi tagatistest. Eesti tsiviilkohtumenetluses on kohtuotsuste põhjendamise kohustusest vara loobuda.

Määruskaebuste menetlemise puhul ei ole aktsepteeritav regulatsioon, kus toimikut ringkonnakohtule enam ei saadeta ja maakohus otsustab diskretsiooniliselt selle üle, millised ringkonnakohtule määruskaebuse lahendamiseks esitatavad dokumendid on vajalikud, et neid edastada, ja millised mitte.

### **3.5. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu Euroopa ühise müügiõiguse kohta esinevate teemade ja probleemide osas**

Justiitsministeerium pöördus 16. mail 2012 Eesti Advokatuuri poole palvega saata ülevaade teemadest ja probleemidest, millele advokatuur soovib erilist tähelepanu pöörata seoses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõuga Euroopa ühise müügiõiguse kohta (edaspidi määrus).

Esiteks pidas advokatuur vajalikuks välja tuua probleemi, mis seondub määrusest välja jäävate küsimustega (n esindus, õigusvõime). Määruse seletuskirja kohaselt on teatud valdkondade mittereguleerimine seotud nende osas vaidluste tekkimise vähese tõenäosusega. Ühtlasi leitakse, et need valdkonnad on siseriiklikus õiguses hästi reguleeritud. Advokatuur sedastas, et teatud küsimuste väljajätmisel määrusest võib määrusega soovitud eesmärkide (madalamad tehingukulud, liikmesriikide vaheliste erinevuste kaotamine lepinguõigust puudutavates küsimustes) saavutamise seada põhjendatud kahtluse alla. Advokatuur leidis, et iga kord, kui otsustatakse sõlmida Euroopa ühine müügileping, tekib küsimus määruses reguleerimata küsimuste määratlemises lepingulisel tasandil. Orienteerumine mitme riigi lepinguõiguse normides ja nende kohaldatavuses lepingu osas tekitab kauplejale vaieldamatult lisakulusid, mida oleks võimalik vältida ka väljajäävate küsimuste reguleerimisega määruses.

Teiseks leidis advokatuur, et määruse nõue, mille kohaselt olukorras, kus kõik lepingupooled on kauplejad, võib Euroopa ühise müügiõiguse norme kohaldada juhul, kui vähemalt üks lepingupooltest on väike- või keskmise suurusega ettevõtja, ei täida määrusega soovitud eesmärki. Määruse seletuskirjas on nenditud, et riikide lepinguõiguse erinevused on kauplemisel peamiseks takistuseks just väike- ja keskmise suurusega ettevõtjatele. Samas ei saa jätta tähelepanuta asjaolu, et just tehingusse astumisel ei peaks lepingupool tegema asjatuid ja kulukaid samme selleks, et selgitada välja, kas teises riigis asuva äriühinguga oleks üldse võimalik sõlmida Euroopa ühine müügileping, samuti milline on vastutus, kui selgub lepingu täitmise kestel, et n lepingu vastaspoole töötajate arvu või aastakäibe nõuet ei saa siiski pidada määruse mõistes täidetuks. Arusaadavalt võib liikmesriik laiendada määruses sisalduvat lepingupoolte mõistet, võimaldades Euroopa ühist müügilepingut sõlmida ka ettevõtjatel, kelle vastav töötajate arvu nõue, aastakäive või aastane bilansimaht ületab määruses toodud arve, mida advokatuur soovitas arvesse võtta. Siiski nentis advokatuur, et vaatamata lepingupoolte mõiste laiendamisele siseriiklikult ei pruugi see kehtida mõne teise liikmesriigi kauplejaga lepingut sõlmides.

Kolmandaks leidis advokatuur, et määruse kehtestamine Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi ELTL) artikkel 114 alusel on kaheldav. Leiame, et ELTL artikkel 114 alusel vastu võetud määrus ei saa olla autonoomne õigusinstituut siseriiklikus õiguses, olles samaaegselt osa Euroopa Liidu õigusest. ELTL artikkel 114 sisaldab regulatsiooni õigusaktide ühtlustamise/harmoniseerimise kohta, kuid selle alusel ei saa kehtestada uusi Euroopa õiguse vorme, nagu selleks on Euroopa ühine müügiõigus. Ühtlasi oli advokatuuri hinnangul vaieldav, võttes arvesse ELTL artikli 114 eesmärki, mille kohaselt tuleks eemaldada takistused siseturu toimimiseks, et määruse seletuskirjas märgitud kõrged tehingukulud piiriüleste müügilepingute sõlmimisel on vaadeldavad reaalse takistusena ELTL mõistes, arvestades seejuures argumente, mis räägivad vastupidiselt tehingukulude tõusust Euroopa ühise müügilepingu sõlmimisel.

Neljandaks tõi advokatuur määruse osas välja teatud teemad, mille osas on kahtlusi nende rakendusprobleemide tekkeks. Nimelt on määruses välja toodud hea usu ja ausa kauplemise põhimõtted, kuid nende sisustamine 27 eri liikmesriigis on kahtlemata erinev. Seetõttu puudub riigiti nimetatud terminite ühtne kohaldamispraktika, mis võib omakorda muuta vaidluse nende mõistete sisustamise küsimustes asjatuks ja pikaks. Ühtlasi soovis advokatuur Justiitsministeeriumilt täpsustust küsimuses, milline kohus on Euroopa ühisest müügilepingust tulenevate vaidluste osas ülimuslik. Advokatuur märkis seejuures, et kui asjaomaseks kohtuks on Euroopa Kohus, vähendab see asjaolu oma kulukuse ja pika menetluse kestvuse tõttu kahtlemata Euroopa ühise müügilepingu atraktiivsust.

Viiendaks soovis advokatuur Justiitsministeeriumilt täpsustusi seoses õigusnormide kollisiooniga. Nimelt, kui lepingulise vaidluse korral tekib konflikt siseriikliku õiguse ja Euroopa ühise müügiõiguse vahel, vajaks täpsustamist, millised õigusnormid sellisel juhul kohaldamisele tulevad. Ühtlasi vajaks täpsustamist teemade ringi, mis puudutab Rooma I määruse rakendamist olukorras, kus kohaldatavaks õiguseks on siseriiklik õigus, kuid jätkatakse ka Euroopa ühise müügiõiguse normide kohaldamist.

Advokatuur leidis, et vaatamata määruse loomise aluseks olnud positiivsetele eesmärkidele, tõusetuvad paratamatult teatud teemad, mille osas on ette näha teatavaid rakendusprobleeme ja mille tõttu Euroopa ühise müügiõiguse idee atraktiivsus pigem vähenemistrendi näitab.

### **3.6. Väärteomenetluse seadustik**

Eesti Advokatuur väljendas eelnõu osas järgmisi seisukohti.

#### Uue väärteomenetluse seadustiku vajalikkus

Advokatuur nõustus seisukohaga, et ligi 10 aastat kehtinud väärteomenetluse seadustik vajab uuendusi. Arvestades senitehtud muudatusi ning juba varem kehtestatud uusi menetlusliike (n kirjalik hoiatamismenetlus) on mõistlik uue seaduse vastuvõtmine. Arvamuse esitamiseks saadetud eelnõu on süstematiseerimata, selles sisalduvad normid on vastuolus nii muude õigusaktidega kui ka omavahel. Jääb mulje, et eelnõu on koostatud kuhjates varasemale väärteomenetluse seadustikule juurde valikuliselt kriminaalmenetluse norme, hindamata nende omavahelist sobivust ja üldiseid süüteomenetluse põhimõtteid.

Väärteomenetluse ja kriminaalmenetluse põhimõtete dubleerimine ei ole õige  
Väärteomenetluse seadustiku eelnõus on läbivalt kasutatud kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud normide ületõstmist väärteomenetluse seadustikku. Senine väärteomenetluse seadustiku loogika nägi ette kriminaalmenetluse normide kasutamise ning üksnes väärteomenetluse seadustikus sätestatud erandite korral kohaldati väärteomenetluse seadustikku. See tõi küll kaasa olukorra, kus väärteomenetluses tuli kasutada paralleelselt kahte menetlusseadust, kuid tagas samas ühtse süüteomenetluse praktika ja arengu. Arvamuse andmiseks esitatud tööversioonis on kriminaalmenetlusega sarnastel menetlusnormidel erinev sõnastus ning seega ka erinev tõlgendusviis. Paratamatult õigus areneb ning tulenevalt praktikas kerkinud vajadustest muudetakse ka tulevikus nii kriminaalmenetluse seadustikus kui väärteomenetluse seadustikus sätestatud norme. Kui aga sellised muudatused ei toimu paralleelselt, siis jõuame olukorda, kus sarnased õigussuhted on reguleeritud erinevalt. Senine õigusaktide muutmise ja täiendamise praktika kinnitab, et haakuvates õigusaktides on vastuolud seoses sagedaste seadusemuudatustega. Kuivõrd karistusõiguses on kõigi süütegude üldsaaduseks karistusseadustik, siis on mõistlik ja ühtseid põhimõtteid säilitav kohaldada sama põhimõtet ka süüteomenetlustes. Seda enam, et eelnõu § 235 kohaselt kohaldatakse apellatsiooni-, kassatsiooni-, teistmis- ja määruskaebemenetluses nagunii kriminaalmenetluse sätteid. Eesti Advokatuur toetab senist regulatsiooni, kus kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud menetlusnorme kohaldatakse väärteomenetluses otse, arvestades väärteomenetluse erisusi.

#### Väärteomenetluse kohustuslikkuse piiramine

Eesti Advokatuur on põhimõtteliselt nõus süüteomenetluse kohustuslikkuse põhimõtte korrigeerimisega vähetähtsate väärtegude puhul. Oluline on aga siinkohal märkida, et vähese tähtsuse mõiste sisustamine on eelnõu kohaselt reguleerimata. Karistatavate süüteo koosseisude kehtestamisel on riik ilmselgelt lähtunud põhimõttest, et vähese tähtsusega rikkumised ei ole süüteod. Seetõttu ei saa väärteokoosseisu kirjelduse järgi asuda seisukohale, milline väärtegu on vähese tähtsusega. Kuna vähese tähtsuse üle otsustamine taandub subjektiivsele menetleja hinnangule, siis laiendab see kriminaalmenetluses juba juurdunud praktika ka väärteomenetlusele. See tähendab, et kolm ühesuguse teo toime pannud isikut võivad saada täiesti erinevalt koheldud: ühte karistatakse, teise menetlus lõpetatakse oportuuniteedi põhimõttel ja kolmas pääseb igasuguse menetlusliku hinnanguta tema teole. Vahetegu sõltub kohtuvälise menetleja (eelkõige politsei) suvast. Sellises laialivalguvas regulatsioonis sisaldub oht, et selgete poliitiliste ja konkreetse ametniku otsustusvabadust piiravate suunisteta hakkab menetluspraktika kaugenema õigusriigi põhimõtetest ja euroopalikest väärtustest õigusemõistmisel. Poliitilised (olgugi üldjuhul õiguspoliitilised) ja ametnike otsustusvabadust piiravad suunised loovad aga olukorra, kus teatud liiki tegude karistus ei ole enam sõltuvuses nende tegude karistusõiguslikust staatusest, vaid täitevvõimu selle täiuses subordinaarselt teostava isiku või organi suvast.

Teisalt võib selline mittepõhjendatav ja suval põhinev väärteomenetluse alustamisest keeldumine tuua kaasa olukorra, kus kohtuvälised menetlejad menetlevad üksnes neile n.ö mugavaid väärteguisid. Menetluste algatamata jätmistega luuakse olukord, kus statistiliselt teatud liiki väärtegude arv väheneb miinimumini ning ühiskonnale antakse signaal, et teatud karistatavad teod ei olegi tegelikult karistatavad. Vähemalt mitte

alati. See tekitab õiguslikku ja sotsiaalset ebakindlust. Teo üldise karistatavuse ja süütoemenetluse alustamise mõõdupuuks saaks olla üksnes seadus, mitte kohtuvälise ametniku või täitevvõimu teostava poliitilise institutsiooni suvaotsustus.

Eelnõu § 6 lg 2 sisaldab endas teatud menetlust otsustamiseks väärtomenetluse alustamata jätmise. Tekib õiguslikult absurdne olukord, kus enne väärtomenetluse alustamata jätmist peab kohtuvälise menetleja välja selgitama, et on toime pandud väärtotunnustele vastav tegu, tuvastatud on selle teo toimepannud isik, puuduvad menetluse alustamist välistavad asjaolud § 54 mõttes ning puudub vajadus kohaldada teo toimepannud isiku suhtes hoiustrahvi. Nende asjaolude väljaselgitamiseks peab kohtuvälise menetleja teostama mingeid konkreetseid toiminguid. Kui need ei ole väärtomenetluse toimingud, siis mis menetlusega on tegemist?

Eesti Advokatuur nõustus eelnõu § 6 lõikes 3 sätestatud regulatsiooniga, mis lubab väärtomenetluse jätta alustamata, kui väärtotoimepannud isiku väljaselgitamine on ebatõenäoline või menetluse läbiviimine oleks väärtotoimepannute asjaolusid arvestades ebanõuetlikult kulukas. Sellega oleksid hõlmatud juhtumid, kus kohtuvälise menetleja näeb maas lebavat jäätisepaberit ning peaks asuma kaaluma, kas alustada selle maha sattumise asjaolude tuvastamiseks väärtomenetlust (kuna on põhjendatud kahtlus arvata, et tegemist on väärtotoimega). Nimetatud sätte kohaldamine tuleks aga välistada juhtudel, kus menetluse alustamiseks on väärtotoimepannud isik esitanud isiku, kellel on väärtotoimepannud isiku tuvastamiseks põhjendatud huvi. Eelkõige olukorras, kus väärtotoimepannud isik on saanud varalist kahju või on olulisel määral riivatud tema muid õiguseid. Absoluutse otsustamisvabaduse korral ei ole välistatud olukord, kus näiteks politsei kehtestab juhise, et pargitud autosid või piirdeaedu vigastanud sõidukite tabamiseks enam väärtomenetlust ei alustata. Või loobutakse KarS § 218 sätestatud varavastaste väärtoteade menetlemisest, kui kohe väärtoteade saamisest ei ole võimalikku väärtotoimepannud isiku kohta piisavalt andmeid? See tähendab – kannatanu ei anna koos avaldusega üle ka teo toimepannud isikut. Lõpptulemina toob see kaasa ühiskonna turvatunde olulise languse ning on vastuolus õigusriikluse põhimõttega. Kui teatud ühiskonnas üldiselt taunitud teod, nagu majaseinte sodimised või väheväärtuslike varaliste õiguste rikkumised (lõhutud pargipink või tänavavalgustuslatern, läbitorgatud autorehv või lõhutud peegel, koduõuest varastatud grill või muruniiduk), ei ole enam riigi poolt taunitud, siis toob see kaasa üldise õiguskäitumise ning ühiskonna turvatunde languse.

Kokkuvõtlikult ei toetanud Eesti Advokatuur regulatsiooni, millega ebaselgetel alustel antakse kohtuvälisele menetlejale õigus jätta väärtomenetlust alustamata (§ 6 lg 1). Ka eelnõu § 6 lõikes 2 nimetatud suulise hoiatusega piirdumise olukord on sisuliselt väärtomenetluse alustamata jätmise. Eesti Advokatuur leiab, et õiguskäitumise ja ühiskonna turvatunde tagamiseks on demokraatlikule õigusriigile omane ja vajalik süütoemenetluse kohustuslikkuse põhimõte. Küll aga toetab Eesti Advokatuur laiapõhjalist arutelu, kas karistatavate tegude hulk ei ole liiga suur ning kas ülekriminaliseerituse vältimiseks tuleks teatavate väärtoteade karistusregistrisse kandmisest loobuda. Seda teed on kehtiv karistusõigus juba liikumas, sätestades hoiatamismenetluses määratud hoiustrahvide mitteandmise karistusregistrisse.

### Hoiatustrahvi määrade tõstmine

Eesti Advokatuur ei nõustunud hoiatustrahvi määrade tõstmise põhjendustega. Sisuliselt luuakse eelnõuga olukord, kus sama teo eest võib isik saada karmima hoiatustrahvi kui väärteokaristuse. Kas kohaldatakse karmimat hoiatustrahvi või leebemat karistusregistrisse kantavat rahatrahvi, on menetleja suvaotsustus.

Isiku teo karistusregistrisse kandmise eristamine kohaldatava menetlusliigi järgi ei võimalda isikute ühetaolist kohtlemist ning toob kaasa samasugused probleemid nagu väärteomenetluse alustamisel diskretsiooniõiguse kohaldamisel.

### Süüdimõistva otsustuse sisulise vaidlustamise võimaldamine

Eesti Advokatuur oli seisukohal, et menetlusotsustus, millega sisuliselt otsustatakse isiku süüdi olek väärteona käsitletavas teos ning millega ta ei ole menetluse käigus vastava menetlustoimingu läbiviimisel nõustunud (n kokkuleppemenetlus), peab olema vaidlustatav üldises kaebemenetluses põhiseaduslike garantiidega osaleda oma asja arutamisel kohtus.

Praktikas kasutavad kohtuvälised menetlejad käesoleval ajal isikute süüditunnistamiseks ning vaidlustamisõiguse piiramiseks väärteomenetluse lõpetamist otstarbekuse kaalutlusel või alaealiste komisjoni saatmisega. Neil juhtudel puudub süüdi tunnistatud isikul võimalus ka enda rehabiliteerimise eesmärgil vaidlustada sellist lahendit. Kuigi selline lahend ei tohiks printsiibis olla tõendiks isiku vastutuse või süü määramiseks muus menetluses, jätab see siiski märgi ning paneb isikule igakordse uue tõendamiskohustuse.

Eelnõu § 55 lg 2 ning § 56 sätestatud alustel on süüdi tunnistamise otsustamist sisaldava määruse vaidlustamine võimalik üksnes kohtuvälise menetleja tegevuse vaidlustamise menetluses eelnõu § 173 kuni 177 sätestatud korras. See on käesoleval ajal samuti nii. Üldjuhul jätab kohtuvälise menetleja juht kaebuse rahuldamata asja sisuliselt arutamata. Maakohus arutab aga asja kohtuvälise menetleja esitatud materjalide põhjal kirjalikus menetluses. See ei võimalda menetlusalusel isikul viibida oma asja arutamise juures ning ei võimalda ka tõendite vahetut uurimist. Kuna vaidlustamisõigus on piiratud kirjaliku menetlusega ja tõendeid vahetult ei uurita, siis kasutavad kohtuvälised menetlejad seda võimalust isiku süüditunnistamiseks. Selline olukord välistab ka menetlusaluse isiku võimaluse taotleda menetluskulude hüvitamist.

Eesti Advokatuur leidis, et otsustus, millega isik tunnistatakse sisuliselt süüdi olevaks, peab olema vaidlustatav viisil, mis tagab isiku põhiõiguste kaitse – õigus pöörduda kohtusse, õigus viibida oma asja arutamise juures, õigus osaleda tõendite vahetus uurimises.

### Kokkuleppemenetlustest

Advokatuur toetas kokkuleppemenetluse kohaldamist väärteosajades, kuna see võimaldab muuta menetluse efektiivsemaks. Faktiliselt toimib kokkuleppemenetlus ka käesoleval ajal, kuid sellisel menetleja ja kaitsja ühisel seisukohal kvalifikatsiooni või määratava karistuse osas on kõrvaltvaatajale korruptiivne mulje. Kehtivad menetlusnormid ei võimalda ka sellist kokkuleppemenetlust, kus kohtuvälise menetleja nõustub kaebusega karistuse kergendamiseks.

Kokkuleppemenetlus peaks olema võimalik aga ka kohtumenetluses, sh kaebemenetluses kohtuvälise menetleja otsusele. Kokkuleppemenetluse normistik vajab põhjalikku läbitöötamist.

#### Menetleva ametniku ja vääртеoasjas lahendi tegeva ametniku küsimus

Kehtiv vääртеomenetlusõigus ei keela samal kohtuvälise menetleja ametnikul olla tõendite koguja, vääртеoprotokoll koostaja ja ka isikule karistuse määraja. Menetlusökonoomia seisukohalt võiks selline lahendus olla õigustatud, kuid erapooletu ja objektiivse lahendi tegemise seisukohalt oleks naiivne loota, et vääртеoprotokoll koostanud (süüdistuse esitanud) ametnik suudaks teha asjas isiku süüdiolikut puudutavas osas erapooletu ja objektiivse otsuse. See on võimalik lihtsustatud menetlustes nagu kiirmenetlus (asjaolud on selged, isik on kiirmenetlusega nõus) või kokkuleppemenetluses (lahendatud on võimalik vaidlus kvalifikatsiooni osas ja kohaldatava karistuse osas). Seevastu olukorras, kus vääртеoasja arutatakse üldmenetluses ning menetlusalune isik ei nõustu talle esitatud süüdistusega, tuleks sätestada sõnaselgelt, et vääртеoprotokoll koostaja (süüdistuse esitaja) ning vääртеoasjas lahendit tegev ametnik peavad olema erinevad.

Antud küsimust on Riigikohus käsitlenud lahendis nr 3-1-1-13-08, kus Riigikohus on asunud seisukohale, et kuigi kehtiva VTMS kohaselt ei ole selline olukord keelatud, oleks siiski soovitav, kui vääртеoprotokoll koostaks ja kohtuvälise menetleja otsuse teeksid erinevad ametnikud. Vääртеoprotokoll koostamine tähendab sisuliselt menetlusalusele isikule süüdistuse esitamist, mistõttu tähendab vääртеoprotokoll koostamine ka seda, et selle koostaja hinnangul on kogutud piisavalt tõendeid, mis kinnitavad, et menetlusalune isik on pannud toime vääртеo. Seega tagaks see, kui kohtuvälise menetleja otsuse teeb teine ametnik, suurema erapooletuse ning seeläbi otsuse parema aktsepteeritavuse.

#### Koopiate saamise õigus

Kehtiv vääртеomenetlusõigus sätestab menetlusaluse isiku õiguse saada oma vääртеoasjast koopiaid üksnes väga piiratud ajal. See on ajal, kui kohtuvälise menetleja on teinud otsuse ning möödunud ei ole kaebuse maakohtusse esitamise tähtaeg (kehtiv VTMS § 114 lg 4). Teine võimalus koopiate saamiseks on ajal, kui kohus on n.ö esimese lahendajana teinud kohtuotsuse ning möödunud ei ole apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg (kehtiv VTMS § 138). See regulatsioon on toonud kaasa ebahütlase menetluspraktika, kus osa kohtuväliseid menetlejaid keeldub isikule koopiate tegemisest, näiteks pärast vääртеoprotokoll koopia kätteandmist, aga ka näiteks vääртеomenetluse lõpetamisel. Veelgi kahetsusväärsemalt on aga praktikas ette tulnud olukorrad, kus maakohus keeldub tema menetluses olevas vääртеoasjas olevast vääртеotoimikust koopiate tegemisest.

Eeltoodud küsimustes ei andnud ka eelnõu selgemaid piire. Loomulikult ei ole kohtuvälisel menetlejal ega ka kohtul keeldu koopiate tegemiseks ja väljastamiseks, kuid ei ole ka sõnaselget kohustust, kui isik koopiate tegemist nõuab.

Vääртеomenetluses on sarnane kriminaalmenetlusega. Vääртеoprotokoll on olemuslikult sarnane kriminaalmenetluses esitatava süüdistusaktiga. Nii nagu kriminaal-

menetluses toimub kriminaalasja arutamine süüdistusakti põhjal, toimub ka väärteomenetluses väärteoasja arutamine väärteoprotokollil alusel ja piirides. Väärteoprotokoll koostatakse pärast tõendusteabe kogumist siis, kui kohtuvälisel menetlejal on kogutud tõendite pinnalt tekkinud veendumus, et menetlusaluse isiku süü tõendamiseks on piisavalt tõendeid. See tähendab, et sisuliselt kannabki väärteoprotokoll endas süüdistusakti funktsiooni ning on ühtlasi kohtuvälises menetluses vaadeldav süüdistuse (süüdistusakti) esitamisenä. Kriminaalmenetluses on kahtlustatav süüdistusakti saamise ajaks saanud tutvuda kriminaaltoimikuga ning tema kaitsjale on tehtud KrMS § 224 kohaselt kriminaaltoimikust koopiaid. Väärteomenetluses on tagatud menetlusalusele isikule õigus väärteotoimikuga tutvumiseks alles pärast väärteoprotokollil koostamist, kuid sõnaselgelt ei ole sätestatud õigust saada väärteotoimikust koopiaid.

Praktikas on kahetsusväärset sagedased olukorrad, kus menetlusaluse isiku kaitsja peab väärteotoimikuga tutvumiseks sõitma näiteks teise linna, kuna kohtuvälise menetleja keeldub väärteotoimiku koopia elektroonilisest esitamisest. Ka on üsna sagedased olukorrad, kus menetlusalusele isikule keeldutakse väärteotoimikust koopiaid tegemisest lihtsalt põhjusel, et „seadus näeb küll ette toimikuga tutvumise võimaluse, kuid mitte sellest koopia saamise võimalust“. Selline praktika suurendab väärteomenetluse kulusid ning halvendab oluliselt menetlusaluse isiku kaitseõiguse teostamise võimalusi ning efektiivsust. Keerukamatel juhtudel ei võimalda menetleja juures väärteotoimikuga tutvumine saada toimikust küllaldast ülevaadet motiveeritud ja menetlusaluse isiku huve igakülgset arvesse võtva vastulause koostamiseks. Eriti juhul, kui tutvumise aeg võib olla piiratud kohtuvälise menetleja vastuvõtuajaga või segatud tulenevalt tutvumisest püsti seistes leti taga või mürarikas ruumis. Kui menetlusalusel isikul võimaldatakse väärteotoimikuga tutvuda, siis puudub mõistlik põhjendus keelata talle väärteotoimikust koopia saamist. Mõistetavalt ei ole väärteomenetluses vajalik KrMS § 224 kohane kohustuslik ja igakordne väärteotoimiku koopia menetlusaluse isiku kaitsjale esitamine, kuid menetlusaluse isiku või tema kaitsja või seadusliku esindaja taotlusel peaks olema väärteotoimiku koopia esitamine tagatud. Väärteomenetlus vajab selget regulatsiooni, mis võimaldab menetlusalusel isikul, tema kaitsjal või esindajal lisaks väärteotoimikuga tutvumisele saada soovi korral ka väärteotoimiku koopia. Sama põhimõte puudutab eelnõud läbivalt (näiteks eelnõu § 168 lg 4).

### Kolmas isik väärteomenetluses

Kolmanda isiku regulatsioon eelnõus ei võimalda selgelt välja tuua kolmanda isiku olemust. Eelnõu seletuskirja kohaselt peetakse kolmanda isiku all silmas eelkõige isikut, kelle vara võidakse väärteomenetluses konfiskeerida. Kolmandate isikute ring on aga laiem.

Isik, kelle seadusega kaitstud õiguste ja vabaduste üle väärteomenetluses otsustatakse, võib olla ka kannatanu. Väärteoasjas tehtud lahend ei oma küll otsest tõenduslikku jõudu sama sündmuse tõttu tekkinud kahju hüvitamise nõude menetlemisel tsiviilnõudena, kuid on siiski oluline tõend otsustamiseks, kas kahju tekitanud isik on toime pannud väärteona karistatava teo. Kehtestatav regulatsioon annaks võimaluse kaasata kolmanda isikuna ka kannatanu, kuid ei anna kannatanule õigust vaidlustada väärteoasjas tehtavat lahendit. See õigus on vaid sellisel kolmandal isikul, kelle vara konfiskeeritakse.

Väärteoasja arutamine kohtus menetlusaluse isiku taotlusel

Eesti Advokatuur tegi ettepaneku kehtestada regulatsioon, mis võimaldab menetlusalusel isikul taotleda tema väärteoasja arutamist maakohtus. Kohtuväline menetleja on samaaegselt tõendite koguja, süüdistuse esitaja ja karistuse määraja. Seetõttu ei ole tagatud menetluse objektiivsus ja erapooletus. Kehtiv menetluskord annab selles valguses menetlusalusele isikule sisuliselt vaid ühe võimaluse vaidlustada talle esitatud süüdistus. Näiteks liiklusasjades on kohtuvälise menetlejate praktika väga sagedasti selline, et vastulauses esitatud seisukohti ei arvestata ega ka esitata sellekohaseid mittearvestamise põhjendusi otsuses. Kaebemenetlus maakohtus näeb ette väärteoasja arutamise täies ulatuses ning maakohus ei saa asja saata uueks aruteluks, vaid peab tegema uue otsuse. See on toonud kaasa olukorra, kus kohtuvälised menetlejad ei esitagi oma otsustes enam põhjendusi, vaid määravad, vaatamata esitatud vastulausetele, lihtsalt karistusi teadmiseiga, et otsuse vaidlustamisel esitab põhjendused isiku karistamiseks maakohus. See tähendab, et esimest korda saab motiveeritud otsuse menetlusalune isik alles maakohtus. Maakohtu roll on sellises olukorras mitte kontrollida kohtuvälise menetleja otsuse seaduslikkust, vaid arutada asja täies ulatuses. See on sätestatud kehtivas VTMS § 123 lõikes 2 (eelnõus § 223 lg 2). Eesti Advokatuuri hinnangul on see toonud kaasa ebanormaalse olukorra, kus kohtuväline menetleja saab isikut karistada põhjendusi esitamata ning karistuse põhjendused saab menetlusalune isik teada alles maakohtu lahendist. Kehtiv seadus ja eelnõu ei sätesta kohtuvälisele menetlejale mitte mingisugust sanktsiooni sellise kaitseõiguse olulise rikkumise eest. Maakohtu lahendi vaidlustamine on oluliselt piiratud, kuna Riigikohtul ei ole kohustust kassatsioonkaebust menetlusse võtta. Kolmeastmelise õigusemõistmise süsteemi asemel on väärteoasjades isikul võimalik asja arutamisele vaid ühes astmes. Sugugi vähetähtis ei ole ka asjaolu, et ringkonnakohtu roll maakohtute lahendite läbivaatamisel on sellega põhjendamatult piiratud. Seetõttu tegi Eesti Advokatuur ettepaneku, et menetlusaluse isiku taotlusel asja arutamiseks maakohtus on sellise väärteoasja arutamine maakohtu pädevuses analoogiliselt muude eelnõu § 180 nimetatud alustega. Kohtuväline menetleja võib omal algatusel sisuliselt kõik väärteoasjad saata arutamiseks maakohtule, miks ei võiks menetlusalusel isikul olla õigus nõuda oma asja arutamist kohtus. Selline regulatsioon on teadaolevalt kasutusel Soome Vabariigis.

Täiendavalt esitati märkused konkreetsete normide kohta.

Eesti Advokatuur ei toetanud suuremahuliste seadusemuudatuste jõustumist suhteliselt suvalisel ajal, kuna seaduse jõustumisel on oluline tähendus pooleliolevates menetlustes menetlusnormide kohaldamisel. Aastaid ettevalmistatud seadused peaksid jõutama aastavahetusel, äärmisel juhul poolaastal. Ka eelnõu seletuskirjast ei nähtu põhjendust, miks peaks seadus jõustuma 1. septembril 2013.

Kõnealune eelnõu sisaldas väga olulisi ja kardinaalseid muudatusi väärteomenetluse reeglistikus ning paljud sätted moonutasid lubamatult süüteomenetluse ja karistusõiguse põhimõtteid. Eesti Advokatuur leidis, et esitatud kujul ei ole kindlasti võimalik eelnõud seadusena kehtestada. Paljud küsimused vajavad oluliselt laiemat diskussiooni.



### 3.7. Lastekaitse seaduse ettevalmistamine

Eesti Advokatuuri poole pöörduiti kaardistamiseks erinevaid lastekaitse korralduse, laste hoolekandelist tegevuste ja laste õiguste kaitsega seotud probleeme ja vajadusi, selgitamiseks välja antud teemade kitsaskohad ning nende võimalik seotus uue lastekaitse korraldusega. Saamaks ülevaadet nimetatud valdkonnas esinevatest probleemidest, palusime tagasisidet advokatuuri liikmetelt, kes puutuvad igapäevatoos kokku laste ja perega. Eeltoodu tulemusena juhiti tähelepanu alltoodud lastekaitse ja selle korraldusega seotud aspektidele, mis vajavad täiendavat analüüsimist ja õiguslikku reguleerimist.

Advokatuur leidis, et oluline on viia siseriiklik õigussüsteem kooskõlla lapse õiguste konventsiooniga ning veel olulisem on, et oleks tagatud tõhus järelvalvesüsteem. Käesoleval ajal kõige suurem probleem seondub puuduliku järelvalvesüsteemiga, samuti on puudulik koostöö asjaomaste asutuste ja isikute vahel (n menetleja keskendub üksnes enda menetlustoimingutele).

Lastekaitsetöötajad deklareerivad avalikult, et oma töös ei järgita lapse ja perekonna hindamise juhendeid, kuna need on mahukad ja nende järgimine kulutab liigselt aega. See omakorda toob kaasa selle, et lapsega seotud küsimuse või vaidluse lahendamisel annavad lastekaitsetöötajad arvamusi ilma, et neil tegelikult oleks täielik ülevaade perekonnast ja lapse vajadustest, ei tunta ära lähisuhtevägivalda. Maavalitsuse poolt teostatav järelvalve ei ole tõhus ning on oma sisult formaalne. Maavalitsuse töötajad avaldavad, et nemad saavad kaebuse esitamise korral üksnes omalt poolt olla vahendajaks ja püüavad lastekaitsetöötajaga rääkida. Lastekaitsetöötajate poolt vastuvõetavad otsused on oma sisult kaalutusotsused, mis tähendab, et nende otsuste sisulist õigsust ei ole võimalik kontrollida ning vaidluse korral on võimalik üksnes kontrollida, kas otsuse vastu võtmisel on järgitud kõiki nõudeid (hea halduse tava). Kokkuvõttes on see viinud olukorrani, kus eelviidatud lapse ja pere hindamise juhendeid ei täideta, lapse tahte väljaselgitamise kohta puudub juhend ning lastekaitsetöötajad juhinduvad oma töös oma elukogemusest ja siseveendumusest, sh ka selles osas, kas ja mis vanusest arvates on üldse vajalik lapsega isiklikult kohtuda, suhelda ja laps isiklikult ära kuulata. Lapse esindajaks oleval advokaadil puudub kindlus ja teadmine, kas ja millisel määral on lastekaitsetöötaja üldse arvestanud arvamuse esitamisel lapse enda seisukohaga ning kas ja millises ulatuses omab ülevaadet perekonna kohta. Lapse esindajaks oleva advokaadi ülesannete hulka ei saa kuuluda järelvalve teostamine selle üle, kas lastekaitsetöötaja on järginud lapse ja perekonna hindamise juhendit ja isiklikult lapse ära kuulanud ning täitnud muid hea halduse tavast tulenevaid nõudeid oma kohustuste täitmisel.

Pealiskaudsus ja keskendumine konkreetse ülesande täitmisele (n arvamuse andmine kohtule) on toonud paratamatult kaasa selle, et ei tunta ära lähisuhtevägivalda ning see omakorda toob kaasa lapse taasohvristamise, rikutakse lapse õigust vägivallavabale elule, ohustatakse lapse arengut ja rikutakse lapse õigust tervisele. Käitumis- ja psüühikahäiretega laste ravi (psühholoogiline abi) ei toimi vägivalda jätkumise korral, lapsed jäävad ilma ravita, käitumis- ja psüühikahäired süvenevad veelgi, mis omakorda toob kaasa selle, et neist ei saagi täisväärtuslikke ühiskonna liikmeid, vaid nad võivad muuttuda hoopis tulevikus täiendavaks koormaks sotsiaalabi süsteemile.

Laste õiguste kaitse seisukohast on oluline ja hädavajalik, et lastekaitse korraldus toimiks efektiivselt, mis omakorda eeldab tõhusa järelevalvesüsteemi olemasolu. Efektiivne ja läbipaistva menetluse läbiviimine ja järelevalve teoreetilised ja praktilised küsimused on aktuaalsed kogu maailmas, sealhulgas ka Eestis.

Kokkuvõttes on Eestis järelevalve organisatsioon paljuski välja kujunemata ning puudulik. Probleemiks on eelkõige lastekaitsetöötajate üle teostatava järelevalve ebatõhusus, maavalitsuse suutmatust tagada seaduslik ja efektiivne lastega seotud küsimuste ja vaidluste lahendamine selliselt, et oleks tagatud laste õiguste ja huvide kaitse. Järelevalve organisatsiooni kujundamisel on oluline määratleda iga järelevalveorgani pädevus, järelevalve objekt ja järelevalvajate vastastikuse koostöö põhimõtted. Igasuguse menetluse, sealhulgas ka järelevalvemenetluse, läbiviimisel tuleb arvestada, et põhiseaduse §-s 14 sisalduva põhiõiguse (mille põhisisuks on õigus riigipoolsele menetlusele ja korraldusele) objektiks on mitte üksnes kitsalt kohtumenetlus, vaid menetlus laiemalt.

Riigikohus on märkinud, et põhiseaduse §-st 14 ei tulene üksnes põhiõigus korraldusele ja menetlusele, vaid ka sellele, et menetlus oleks eesmärgipärane ja efektiivne ning viidaks läbi võimalikult lihtsalt ja kiiresti, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele. Üldmõistena tähendab järelevalve pidevat kontrolli või valvet.

Riikliku järelevalve sisuks on kontroll haldustoimingute õiguspärasuse üle. Kontrolli alla kuuluvad ka iseseisvate avaliku halduse kandjate ametiasutused (organid) ja ametnikud. Euroopa õigusruumis on haldusõiguse printsiipidena üldiselt tunnustatud põhimõteteks õiguspärase ootuse, proportsionaalsuse, mittediskrimineerimise, ärakuulamise, õigus menetlusele mõistliku aja jooksul, tulemuslikkuse ja tõhususe põhimõtted. Nimetatud põhimõtetest peavad lähtuma ka järelevalveorganid, kes teostavad järelevalvet lastekaitsetöötajate ja teiste isikute üle, kes teostavad toiminguid ja võtavad vastu lastega seotud küsimustes otsuseid.

Lastekaitse korraldamisel tuleb arvestada osapoolte paljususega ning asjaoluga, et vanemate ja lapse/laste huvid võivad olla erinevad või lausa vastandlikud. Kuna juhtivaks põhimõtteks on seada alati esiplaanile lapse huvid, siis on oluline, et oleks tagatud lapsele ka realselt võimalus avaldada arvamust igas teda puudutavas kohtu- ja administratiivmenetluses. Käesoleval ajal puudub regulatsioon/juhend selle kohta, kuidas selgitada välja lapse tahe, arvamus. Eelnimetatu on tekitanud olukordi, kus kohtu- ja administratiivmenetluste raames ei järgita lapse õigusi, ei arvestata last kui õigussubjekti, vaid käsitletakse pigem riigivõimu objektina.

PKS § 143 lg 1 tulenevalt on lapsel õigus, mitte aga kohustus, isiklikult suhelda mõlema vanemaga. Vanema õigusele vastandub lapse õigus keelduda vanemaga suhtlemast ja kohtumast. Käesoleval ajal on praktikas levinud, et vanema õigus lapsega suhelda seatakse nii lastekaitsetöötajate, kohtu kui kohtutäituri poolt kõrgemaks lapse õigusest suhelda. Riigikohus on oma 14. aprilli 2003. a otsuses asjas nr 3-4-1-4-03 punktis 17 väljendanud seisukoha, et "ühe isiku põhiõiguse kaitse võib kaasa tuua teise isiku põhiõiguse piiramise. Sellisel juhul tuleb põhiõiguste vahel leida mõistlik tasakaal. Niisuguse tasakaalu leidmisele peavad olema suunatud ka PS §-st 14 tulene-

valt loodud menetlused põhiõiguste kaitseks.“ Riigikohus on oma 01. märtsi 2003. a otsuse tsiviilasjas nr 3-2-1-4-07 punktis 25 väljendanud seisukohta: „vastavalt PKS §-le 49 on vanematel oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused. Vanemal on PKS § 52 lg 1 järgi õigus lapsega suhelda. Selle õiguse realiseerimist võib takistada laps, kes ei soovi vanemaga suhelda ja kelle huvidest tuleb vaidluse läbivaatamisel lähtuda.“

Lisaks eelviidatud kohtulahendile on ka Euroopa Inimõiguse Kohus otseselt õigustanud vanema suhtlusõiguse piiramist olukorras, kus laps ei soovi vanemaga suhelda, ning pidanud lapsega seonduva küsimuse lahendamisel oluliseks lapse arvamusega arvestamist.

Kohtuasjas *Sommerfeld vs Germany* leidis kohus, et lähtuma peab lapse arvamusest ning piisavaks ei saa pidada vaid lastekaitsetöötajate, sotsiaaltöötajate arvamust. Lapsele peab olema tagatud võimalus välja öelda oma seisukoht ja alles seejärel võivad teised seda seisukohta hinnata. Kohus leidis, et lapse huvides ei ole sundida last täitma ettekirjutusi vanemaga suhelda, kui see on tema tahtega vastuolus. Sellega seatakse ohtu lapse psühholoogiline ja vaimne heaolu (otsuse punkt 17). Lapse ja vanema õiguste kaalumisel tuleb eriti hoolikalt vaadelda lapse parimat huvi, mis võib vaidluse iseloomust tulenevalt olla aluseks vanema huvide sekundaarsusele või taganemisele (otsuse punkt 40). Lapse vaimse tervise ja moraali huvides on riive põhjendatud artikliga 8 (2), kuigi see rikub artiklist tulenevat pereelu puutumatusõigust.

Oluline on seaduses otseselt välja tuua, et last ei tohi sundida tema tahte vastaselt ja vägivalda kasutades teise vanemaga suhtlema. Vägivalla kasutamine lapse sundimisel teise vanemaga suhtlemisel on saagenenud ning see on lubamatu, mh vastuolus PKS 124 lg 2 sätetega, mille kohaselt on lapse vaimne ja hingeline väärkohtlemine keelatud.

Viimasel ajal on praktikas tekkinud probleemid kohtulahendite täitmisel, mis seonduvad laste üleandmise ja lapsega suhtlemisega võimaldamise üle (TMS § 179 lapse üleandmine ja lapsega suhtlemise võimaldamine). Kohtutäituritel on seadusest tulenev õigus määrata sunniraha, kui kohustatud isik takistab sundtäitmist tahtlikult või raskest hooletusest (TMS § 179 lg 2, § 183 lg 2) ning praktikas on hakatud seda võimalust kahjuks vastutustundetult ja valimatult kasutama. Kohtutäiturid ei aktsepteeri last täitemenetluses subjektina, vaid last käsitletakse riigivõimu objektina. Kui ei ole täidetud kohtulahend suhtluskorra kohta, siis määratakse sunniraha (alammäär 192 eurot). Kohtutäiturid on põhjendanud oma taolist käitumist kokkuvõtvalt järgmiselt: kohtutäituri täitefunktsioon seisneb eelkõige seaduse alusel vastu võetud kohtulahendi täitmisel. Formaliseerituse põhimõttest tulenevalt ei ole kohtutäituril õigus lahendada kohtulahendi sisulisi küsimusi, kohtutäitur peab lähtuma kohtulahendist, mille tulemusena kuulub nõue rahuldamisele. Kohtutäitur ei saa muutuda õigustmõistvaks organiks. Kuna sunniraha määramise õigus on antud kohtutäiturile, siis kui kohtulahend ei ole olenemata põhjusest täidetud, on kohtutäituril sissenõudja nõudmisel õigus ka sunniraha määrata. Kohtutäituri otsuse peale on võimalik esitada kaebus esmalt kohtutäiturile endale ning seejärel kohtule. Kohtule kaebuse esitamine eeldab aga inimese jaoks täiendavate kulude kandmist riigilõivu (63,91 eurot) ja ka kaebuse koostamise vajaliku õigusabikulu näol. Paljude inimeste maksevõime, aga kohati ka

haridustase, on madal, mis tingib selle, et kohtutele jääb kaebus majanduslikel põhjustel esitamata. Tihti kasutavad vägivaldsed vanemad ka majanduslikku vägivalda, mis seisneb selles, et tahtlikult jäetakse tasumata elatis. Sellest tulenev on iseäranis ebaõiglane ja võib viia raskete tagajärgedeni. Tekib olukord, kus lisaks täies ulatuses lapse ülalpidamiskohustuse täitmisele on lapsevanem kohustatud riigile tasuma sunniraha ka veel lisaks selle eest, et vanem ei sunni last vägivalda (nii vaimne kui füüsiline) kasutades või haiget tehes teise vanemaga suhtlema (PKS § 124 lg 1).

Kohtutäituri ei mõista, et mõtlematult ja vastutustundetult sunniraha määramisega (sh sunniraha määramise hoiatusega) õhutavad nad lapsevanemaid kasutama laste suhtes vägivalda ja sunnivad lapsi iga hinna eest kohtulahendeid täitma, millega aga rikutakse laste põhiõigusi ning õhutatakse ühiskonnas vägivalda just laste suhtes. Tavainimese jaoks on kohtutäitur riigivõimu esindaja ning seetõttu ei tule paljud isegi selle peale, et tasuks kahelda kohtutäituri avalduste ja otsuste õigsuses ning talitatakse vastavalt kohtutäituri poolt antud juhistele, mis aga ei arvesta kahjuks alati ja ilmtingimata lapse õiguste ja huvidega.

Eeltoodust tulenevalt on oluline lastekaitse seaduses fikseerida lapse õigus keelduda suhelda vanemaga, eriti vägivaldse vanemaga, ning samuti on vajalik kohtutäituri tegevuse üle riikliku järelevalve kehtestamine lapsega seotud kohtulahendite täitmisel.

Vajalik on rohkem rõhku panna vägivalda ennetustööle. Lapse kaitsel ning vägivalda ärahoidmisel on esmane kohustus küll perekonnal, kuid kuna suur osa vägivaldast leiab aset perekonna sees, siis sellest tulenevalt on hädavajalik ametivõimude sekkumine ja reaalne, mitte üksnes moraalne, toetus.

Advokatuuri liikmetega peetud konsultatsiooni käigus viidati Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna tellimisel valminud uurimistööle -rahvusvahelise lapse õiguste alase regulatsiooni ja lapse õiguste alaste rahvusvaheliste kohtulahendite analüüs – ja leiti, et nimetatud analüüsis esitatud ettepanekud on asjakohased.

### **3.8. Avalikust E-toimikust**

Advokatuuri juhatus pidas vajalikuks pöörduda Justiitsministeeriumi poole seoses avaliku e-toimiku arendustega. Advokatuuri esindajate sõnul on viimaste arendustega toimunud süsteemis hüppeline edasimineku ja süsteem võib muutuda peagi kasutajasõbralikuks ja menetlusele kasulikuks. Sealhulgas on advokatuuri esindajad kinnitanud, et on tehtud tugevat tööd selleks, et jõuda lähemale advokatuuri 13. mai 2011. a ja 6. oktoobri 2011. a kirjades toodud eesmärkidele.

Advokatuur avaldas soovi korraldada täiendav eraldiseisev kohtumine, kus vahetult arutada mõningaid põhimõtteid, mis võiksid aidata oluliselt kaasa e-toimikule üleminekule ja selle populariseerimisele.

On arusaadav, et e-toimiku funktsionaalsus võimaldab täpsemalt jälgida seda, kuivõrd vastutustundlikult menetlusosalised menetlusposti vastu võtavad. Sellest võib tekkida väärtuslik statistika, mis aitab tuvastada neid üksikuid juriste, kes menetlust kuri-

tarvitavad. Advokatuur on sellest statistikast väga huvitatud ja usub, et kohtu ja advokatuuri koostöös võimaldab kvaliteetne statistika kuritarvitajad korrale kutsuda. Saadi aru, et kuritarvituste vältimiseks on plaanis süsteem, kus menetlusosaline peab e-toimikus kohe kättetoimetamata dokumendid avama või kinnitama nende kõikide kättesaamist ning muud tegevused on seni takistatud.

Seejuures üritab süsteem menetlusosalisele kätte toimetada ka selliseid dokumente, mis ei kuulu tegelikult talle kättetoimetamisele. KIS ei võimalda teha AET-i avalikus-tamist konkreetselt kas ühele või teisele isikule, vaid mõlemale korraga. See aga põhjustab segadust ja probleeme just seoses dokumentide mahuga, st kättetoimetamata dokumentide alla tekib rohkem dokumente, kui seal olema peaks. Samuti moonutab see pilti, jättes mulje, et isik väldib dokumentide kättesaamist, kui dokument on näiteks tema enda poolt esitatud või ei ole mõeldud talle.

See lahendus ei ole õigustatud menetluse kiirendamiseks ja esindajate tegevuse korrastamiseks mitmel põhjusel. Alustuseks kannatavad sellisel juhul eelkõige kliendid, kelle suhtes saabuvad menetluslikud tagajärjed. Süsteemi kuritarvitav esindaja seevastu jääb märkamatuks, kuivõrd statistiliselt on ta kõik dokumendid õigeaegselt kätte saanud. Lisaks ei arvesta see lahendus elulise reaalsusega, et ka esindajatel on seaduse järgi ettenähtud puhkus, haiguspäevad jne, mille jooksul võib olla põhjendatud ühe või teise menetlusdokumendi viivitamatu avamine, kuid millal ei saa eeldada täiemahulist tööleasumist ega tähtaegade rakendamist. Süsteem peab arvestama vähemalt 28päevase puhkuseperioodi võimalusega.

Advokatuuri ettepanek oli luua kombineeritud lahendus, kus kahe kuu jooksul koguneb esindaja suhtes menetluslik statistika. Statistika kohaselt salvestatakse tema aktiivsus sellel perioodil e-toimiku süsteemis ja tuvastatakse, kas esindaja väldib statistiliselt mõnd konkreetset menetlust või dokumenti. See informatsioon edastatakse advokaatide puhul advokatuurile ja muude juristide puhul kohtuniku või tema konsultandi päringul kohtule. Selliselt tekiks ainulaadne võimalus tuvastada reaalselt need isikud, kes kohtumenetluse ja juristide prestiiži oma tegevusega kahjustavad.

Selleks, et menetlus saaks siiski jätkuda, võiks samal perioodil kuvada e-toimikus advokaadile hoiatust, et tal on üle x nädala avamata menetlusdokumente ja konkreetseks kuupäevaks (kahe kuu möödudes) loetakse need dokumendid talle läbi sunniviisilise kinnituse kättetoimetatuks. Samuti hoiatus, et vastav teave edastatakse advokatuurile ja kohtule. Kaks kuud oleks advokatuuri hinnangul (arvestades puhkusi, haiguspäevi jne) mõistlik periood, mis samas võimaldaks teha ka statistikat ja oleks oluliselt lühem näiteks TsMS § 632 toodud tähtajast. Minimaalne aeg, mis võimaldaks teha kasutuskõlblikku statistikat, oleks 6 nädalat. Tulevikus võiks tulla kasuks ka üleüldine statistika isikutest, kellele võtab menetlusdokumentide kättetoimetamine keskmiselt kõige kauem aega. Samas, arvestades eesmärki menetluse kiirendamiseks, tuleks tehniliselt analüüsida ka seda, millises ajaraamis liigub kohtutoimik ja menetlustoimingud kohtumajasiseselt.

Kättesaamiskinnituse osas märgiti veel, et toimiv lahendus, mille kohaselt peab kasutaja kättesaamiskinnituse andma enne dokumendi allalaadimise alustamist, ei ole

mõistlik. Kui allalaadimise protsess, mis on üsna pikk, katkeb, siis dokumenti näha ei õnnestu ja samal ajal kaob dokument ära kättetoimetamata dokumentide vaatest ning kasutaja isegi ei tea, mis dokument see oli, mis loetakse kättetoimetatuks. Allaadimisprotsessi käigus, kui ekraanil on tekst „laen ...“, on suur n.ö „hangumise“ risk, eriti, kui internetiühendus on halb või toimub üle mobiilse lahenduse. Äsja kättetoimetatud dokumendid ei tohiks koheselt kaduda „kättetoimetamata dokumentide“ vaatest, vaid võiksid sinna jääda teatud ajaks, näiteks võiksid olla kättesaadavad paar nädalat või kuu aega ka siis, kui nad on kätte toimetatud (märkega, et on vastu võetud, *bold*-tekst asendub tavalisega ja liiguvad nimekirja lõppu vmt lahendus). „Tegevuste“ menüü peaks jääma seejuures kasutatavaks, st peaks olema võimalik dokumenti taasavada või uuesti saata e-postiga. See on vajalik paremaks töökorralduseks ning selleks, et proovida dokumenti uuesti kätte saada, kui tekkis tehniline tõrge avamise või salvestamisega.

Tulbas „Tegevused“ avanemas rippmenüüs peaks olema lisatud valik „saada e-postiga“, misjärel avaneks e-posti aadressi väli ja nupp „saada“. See võimaldaks dokumente reaalselt paremini kätte saada ka näiteks siis, kui e-toimikusse sisenetakse mobiilse sidevahendi abil. E-posti kaudu saatmisel saab ära hoida kogu dokumendi üleslaadimise üle mobiilivõrgu mobiiltelefoni, vaid selle saab saata otse kasutaja tavalisse e-postkasti.

E-toimikus on hulgaliselt menetluskokkuvõtteid mitmetest aastatest, mis on märgitud kättetoimetamata dokumentideks, kuigi tegelikult on need kätte toimetatud. Kui advokaat avab need kõik, siis tekib süsteemi ebaõige info, nagu advokaat oleks alles siis, suure viivitusega, dokumendid vastu võtnud ning see ei kajasta tegelikku olukorda. Ühest küljest on arusaadav, et tegu on n.ö üleminekuaja probleemiga, kuid samas probleem ei seondu üksnes e-toimiku uue versiooni eelse ajaga, vaid on ka jätkuvalt edaspidi probleemiks. Näiteks on kättetoimetamata dokumentidena üleval need, mille kättesaamiskinnitus on antud muul moel kui e-toimiku kaudu või on antud sama advokaadibüroo teise kolleegi poolt, kuid sama kliendi nimel. Selliseid dokumente on vale käsitleda kättetoimetamata dokumentidena. Konkreetse advokaadi vaatest rääkides tuleb seega teha vahet, kas tegemist on dokumendiga, mida advokaat ei ole e-toimikus avanud, või dokumendiga, mis on advokaadi esindatavale menetlusosalisele kättetoimetamata.

Menetluse reaalsusega ei ole kooskõlas korraldatud ka esindusõigusest teatamine.

Täiendamist vajavad e-toimiku poolt saadetavad teated. Tänapäeval on saabuval kinnitused ja teated mitteinformatiivsed ja tekitab segadust. Esindaja saab küll kinnituse, et on e-toimikusse midagi esitanud, kuid puudub elementaarne informatsioon sellest, mis on esitatud. Büroodes, mis esitavad mitmeid menetluskokkuvõtteid päevas, tekitab see suurt segadust. Selleks, et saada kinnitust, millest nähtuaks, millised dokumendid on kohtule esitatud, saadetakse dokumendid pärast e-toimikusse lisamist ka kohtu e-posti aadressile. E-posti teel laekuv teade, et e-toimikus on kättesaadavaks tehtud dokument, peaks sisaldama teavet ka selle kohta, mis asjas see on tehtud (menetluse pooled) ning lisatud link peaks olema link õigele dokumendile või õige kohtumenetluse vaatele, mitte pelgalt e-toimiku avalehele.

Advokatuur oli seisukohal, et üldmenetluses olevates kriminaalasjades peaksid advokaadi õigused ligipääsuks toimikule olema võrdväärsed prokuröriaga. Hetkel on süsteemis jätkuvalt erisusi. Samuti tuleks kaaluda prokuratuuris oleva pabertoimiku kättesaadavaks muutmist e-toimiku vahendusel. Täna toimub see tegevus CD-plaatidel ja mälupulkadel ning on ajamahukas tegevus.

Süsteemi tuleb luua tõhus võimalus luua automaatne sisukorraga .pdf toimiku väljavõte, mida saab menetlusosaline või ka kohtunik iseseisvalt kasutada ka internetiühenduse puudumisel, mida on võimalik oma arvutis seejärel kommenteerida, täiendada jne.

Samuti tuleb mõelda, kuidas otse e-toimikust kohtuistungil kohtuniku ja teiste menetlusosaliste ekraanidele oleks menetlusosalise esindajal võimalik kuvada asjakohaseid toimikulehti (tõendeid). Selliselt tekiks võimalus menetlust muuta kiiremaks ja kergemini juhitavaks.

Advokatuur on esitanud töörühmas ettepaneku, mille kohaselt peaks e-toimiku kasutamise soov tekkima (lisaks riigilõivuerinevusele) ka süsteemi poolt pakutavast lisaväärtusest. Selliselt tuleks investeerida sellesse, et e-toimikus vabatahtlikult oma menetlusdokumenti õigete märksõnade ja seadusesätetega sidudes teostaks süsteem automaatsinguid, pakkudes asjakohaseid viiteid süsteemis olevast kohtupraktikast, riigiteataja.ee kokkuvõtetest (ja miks mitte HUDOC andmebaasist) ja oma büroo sarnastest menetlusdokumentidest. Sama funktsionaalsus võiks olla ka kohtu poolel. Selliselt tõstaks süsteem menetlusdokumentide kvaliteeti ja juristid hakkaksid seda eelistama muudele kohtuga suhtlemise viisidele.

Samuti soovis advokatuur taas kord viidata, et kasutatav süsteem peaks olema neutraalne küsimuses, millist tarkvara advokaadibüroo kasutab, näiteks paljudel advokaatidel ei ole Microsofti tarkvara, sh Explorerit. Ei ole mõistlikku põhjust, miks e-toimik ei ühildu enamlevinud tarkvaraga ning ei saa nõuda advokaatidelt, et pelgalt e-toimiku tõttu tuleks ümber vahetada advokaadibüroo rakendatav toimiv tarkvaraline lahendus. Näiteks osade dokumentide avamiseks on nõutav Microsofti Outlooki olemasolu ja need advokaadid, kes kasutavad mõnda muud tarkvaralahendust, ei saa dokumenti avada ega selle sisu näha, samuti pole neil võimalik oma süsteemist otse üles laadida dokumente e-toimikusse, sest *browsing* funktsiooniga ei saa oma dokumendi juurde minna (kogu loogika on üles ehitatud MS failikataloogide süsteemile). Siinkohal on üheks võimalikuks lahenduseks lüüsi kasutamine, st kasutaja peab saama kõiki toiminguid teha ka läbi e-kirja lüüsi võrdväärselt üleslaadimisega.

Tänane e-toimiku tehniline lahendus võimaldab lihtsalt ja kohtule lisakoormust tekitamata kasutada e-kirja lüüsi. Varasemalt oli takistuseks küsimus, et dokument ei jõua süsteemis õigesse kohtumajja või menetlusse. Advokatuuri ettepanek oli võtta kasutusele kaks erinevat e-kirja aadressi – näiteks menetlus@kohus.ee ja salajane@kohus.ee. E-kirja teemareale tuleks märkida asja number. Menetlus@ aadressi puhul on KIS2 tehniline lahendus võimeline tõstma e-kirja lisad otse õige asja juurde e-toimikusse. Salajane@ puhul tõstetaks kirjad küll samuti otse süsteemi, kuid nende puhul on vajalik enne avalikustamist ärisaladuse, hagi tagamise soovi vms esinemise tõttu viia läbi kohtunikupoolne menetluslik kontroll.

Koos KIS2-ga jäävad alles kohtumajapõhised e-posti aadressid, kuhu on võimalik e-kirju saata. Erisus on selles, et kui täna pidi kohtutöötaja käsitsi seda e-posti jälgima ning dokumente kandma Outlookist KIS-i, siis nüüd on võimalik need kirjad automaatselt KIS2 menetlusele lisada ning nendega tööd jätkata (enne registreerimist on nad nn puhvris). Advokatuur illustreeris mõningate piltidega:

KIS-is on seega sisuliselt lüüsi funktsionaalsus olemas. Kohtutöötajale on tehtud võimalikult lihtsaks nende e-kirjade töötlemine ja sissekandmine. Teatud reeglid, mille põhjal täidetakse osad andmed automaatselt (asja nr näiteks, kui vastatakse kohtult saadetud kirjale), on juba kehtestatud ja neid reegleid saab KIS-is täiendada aja möödudes.

Muutmist vajab ka seadus ja kohtupraktika, mille kohaselt on IT süsteemi tõrkerisk pandud ebaõiglaselt advokaadile ja seeläbi ka tema kliendile, kusjuures tõrke esinemist ja selle põhjust on tagantjärele võimatu tõendada. Tänapäevane kohtupraktika on selline, et tähtaja ennistamise taotlused jäetakse rahuldamata, kui ei ole tegemist üldise elektrikatkestuse või muu suureskaalalise probleemiga, mis on üldise ulatusega.

### **3.9. Eesti Advokatuuri ettepanek kriminaalmenetluse seadustiku muutmiseks seoses rahvusvahelise koostöö raames toimuva loovutamisega**

Eesti Advokatuur tegi ettepaneku muuta ja täiendada kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi KrMS) 19. peatüki "Rahvusvaheline koostöö kriminaalmenetluses" 8. jagu "Loovutamine".

2002. a Euroopa Liidu raamotsuse alusel loodud Euroopa vahistamismäärus lõi senikehtinud väljaandmise korra asemel uue, oluliselt lihtsama ja kiirema süsteemi kriminaalmenetlusele allutatud isikute ühest riigist teise üleandmiseks. Euroopa vahistamismäärus rajaneb liikmesriikide vastastikuse usalduse ja tunnustamise põhimõtetele ning tähendab sisuliselt seda, et kui üks liikmesriik on andnud korralduse isiku vahistamiseks, peavad teised riigid selle korralduse täitma ning isiku taotlevale riigile üle andma ilma, et seejuures kontrollitaks vahistamisotsuse põhjendatust.

Igal aastal antakse Euroopa Liidu riikides välja enam kui 10 000 Euroopa vahistamismäärust. Eesti Vabariik menetleb keskmiselt paarkümmend Eesti kodanike või elanike suhtes esitatud teiste liikmesriikide loovutamistaotlust aastas. Üle Euroopa ja ka Eestis on avalikkuse suurt tähelepanu pälvinud juhtumeid, kus Euroopa vahistamismääruse alusel isiku kinnipidamine ja välisriigile loovutamine on olnud äärmiselt ebaõiglane. Kõige tõsisemad probleemid on seondunud juhtumitega, kus loovutatud isik on vahistamismääruses ebaõigesti identifitseeritud (isik on kas nime sarnasuse või muude asjaolude tõttu aetud segamini eeldatavalt kuriteo toimepannud isikuga) või kus vahistamismääruse täitmise menetluses jäetakse arvestamata selged ja ümberlükkamatud tõendid selle kohta, et vahistamismääruses nimetatud isik ei saanud väidetavat kuritegu toime panna (alibi). Kui loovutamistaotluse saanud riik oleks sellistes olukordades astunud samme tegelike asjaolude väljaselgitamiseks, siis ei oleks selliste juhtumite korral isikuid välisriigile loovutatud ning isikud poleks pidanud taluma kuude pikkust vangistust või muid piiranguid ning tegema jõupingutusi õigluse jaluleseadmiseks enda jaoks võõra keele ja õiguskeskkonnaga välisriigis.



Reeglina põhjendatakse Euroopa vahistamismääruse alusel isikute n.ö pimesi loovutamist väitega, et vastava meetme aluseks olev vastastikuse usalduse põhimõte ja Euroopa vahistamismääruse raamotsusest tulenev regulatsioon ei võimalda ka ilmselgelt problemaatilistel juhtumitel loovutamistaotlust täitvas riigis isiku kaitseks samme astuda. Selline väide on ekslik. Nõukogu 13.06.2002. a raamotsus Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikide vahelise üleandmiskorra kohta (2002/584/JSK) näeb ette mitmed põhimõtted ja meetmed, mis on rakendatavad Euroopa vahistamismääruse täitmisel ebaõiglaste lahendite vältimiseks:

a) preambula lõik 12 sätestab:

*“Käesolev raamotsus austab põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida tunnustatakse Euroopa Liidu lepingu artiklis 6 ja mis on kajastatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, eelkõige selle VI peatükis. Käesolevat raamotsust ei tõlgendata keeluna ära öelda isiku üleandmisest, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, kui on objektiivselt alust arvata, et nimetatud vahistamismäärus on tehtud isiku kohtu alla andmiseks või karistamiseks kõnealuse isiku soo, rassi, usu, etnilise kuuluvuse, kodakondsuse, keele, poliitiliste vaadete või seksuaalse sättumuse alusel või et see kahjustaks selle isiku olukorda mis tahes eeltoodud põhjusel. Käesoleva raamotsusega ei takistata liikmesriigil kohaldamast oma põhiseaduse norme seoses õiglase menetluse, ühinemisvabaduse, ajakirjandusvabaduse ja sõnavabadusega muudes meediakanalites.”*

b) artikkel 1 lg 3 sätestab:

*“Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud Euroopa Liidu lepingu artiklis 6.”*

c) artikkel 14 sätestab:

*“Kui vahistatu ei ole nõus oma üleandmisega nagu see on osutatud artiklis 13, on tal õigus, et vahistamismäärust täitev õigusasutus ta üle kuulaks vastavalt vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusele.”*

d) artikkel 15 lg 2 sätestab:

*“Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi edastatud teabest ei piisa üleandmisotsuse tegemiseks, küsib ta vajalikku lisateavet, eelkõige seoses artiklitega 3–5 ja artikliga 8, mis tuleb kiiresti saata ning võib selle saamiseks kehtestada tähtaja, võttes arvesse vajadust järgida artiklis 17 kehtestatud tähtaegu.”*

Kehtiva kriminaalmenetluse seadustiku 19. peatüki 8. jagu, mis reguleerib Euroopa vahistamismäärusega seonduvat siseriiklikus õiguses, ei sätesta kõiki vastava EL raamotsuse meetmeid ja põhimõtteid, mis on vajalikud loovutamismenetlusele allutatud isikute õiguste kaitseks.

Ettepaneku eesmärk oli muuta ja täiendada kriminaalmenetluse seadustiku loovutamismenetluse regulatsiooni selliselt, et (i) tõhustatakse loovutamismenetlusele allutatud isikute teavitamist nende õigustest loovutamismenetluses, (ii) nähakse ette Euroopa Liidu põhiõiguste harta rikkumine kui isiku loovutamises keeldumise alus, (iii) määratakse kindlaks loovutamismenetlusele allutatud isiku ärakuulamise kord ja (iv) suurendatakse kohtu rolli loovutamismenetluses lisateabe nõudmisel. Muudatuste üldisem eesmärk on muuta menetlus Euroopa vahistamismääruse täitmisel senisest sisulisemaks ning vältida olukorda, kus Eesti kohtul on vastavas menetluses vaid nn kummitempli funktsioon. Seejuures on muudatuste juures rangelt silmas peetud vaja-

dust tagada Eesti seaduse vastavus asjassepuutuvalle Euroopa Liidu õigusele, eelkõige raamotsusele nr 2002/584/JSK. Muudatuste jõustumisel on kriminaalmenetluse seadustik täielikus kooskõlas Euroopa vahistamismääruse raamotsusega.

KrMS § 491 lg 1 täiendamisega nähakse ette Euroopa vahistamismääruse alusel isiku loovutamise keeldumise kohustusliku alusena olukord, kus loovutamine oleks vastuolus Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga. Ühelt poolt on sellises olukorras isiku loovutamise keeldumine Eesti riigi rahvusvahelis-õiguslik kohustus, mis tuleneb Euroopa Liidu lepingu artiklist 6, teiselt poolt on selline alus vajalik selleks, et Eesti riigil oleks võimalik loovutamismenetluses järgida Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni ja vastava Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika nõudeid. Euroopa vahistamismääruse raamotsuse kontekstis tugineb KrMS § 491 lg 1 p 5 raamotsuse preambula 12. lõikele ja artikkel 1 lõikele 3.

KrMS § 499 lg 3 ja 4 muutmisega sätestatakse *expressis verbis* loovutamismenetlusele allutatud isiku õigused ja pannakse menetlejale kohustus neid õigusi isikule tutvustada. Muudatus lähtub eeldusest, et üksnes juhul, kui isik on oma õigustest teadlik, saab ta neid realselt rakendada ja viimane omakorda on oluline meede selle tagamiseks, et loovutamismenetlus tervikuna viidaks läbi õigesti ja õiglaselt.

KrMS § 500<sup>1</sup> lisamisega reguleeritakse seda, kuidas peab toimuma isiku tahte tuvastamine loovutamise nõustumise või mittenõustumise osas ning ühtlasi sätestatakse loovutamise mittenõustunud isiku ärakuulamise kohustus ülekuulamise vormis enne kohtulikku loovutamismenetlust. Nende toimingutega, mis kuuluvad dokumenteerimisele, tagatakse see, et kohus saab juba enne loovutamismenetluses peetavat kohtuistungit piisavalt informatsiooni nende küsimuste kohta, mida ta peab kohtumenetluses lahendama selleks, et otsustada loovutamine või sellest keeldumine.

KrMS § 502 lõiget 5 täiendatakse ühe lausega selle kohta, et kui loovutamisele allutatud isik taotleb lisateabe küsimist taotleva riigi pädevalt õigusasutuselt, peab kohus vastava taotluse lahendama põhistatud määrusega. Lisateabe küsimine vahistamismääruse väljastanud riigilt on oluline meede vahistamismääruses sisalduvate andmete vigade või puudulikkuse kõrvaldamiseks ning isiku õiguste kaitse seisukohalt on oluline, et kui Eesti kohus ei pea vaatamata isiku taotlusele lisateabe küsimist vajalikuks, tuleb ka vastav menetlusotsus kirjalikult põhistada.

### **3.10. Karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, vangistusseaduse ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu**

Eesti Advokatuur tegi eelnõu kohta järgmised märkused:

Eelnõu § 1 p 8 näeb ette KarS § 151 lg 1 muutmise. Kõnealuse muudatuse vajalikkust Eesti Advokatuur kahtluse alla ei seadnud, sest kehtiv norm on alates jõustumisest 2006. a osutunud mittetoimivaks. Käesolevas eelnõus väljapakutud normi sõnastus on aga ebaõnnestunud ning karistusnormina kehtestamiseks sobimatu. Justiitsministeeriumi poolt moodustatud nn karistusseadustiku eelnõu väljatöötamise kodifitseerimiskomisjon otsustas 07.06.2012. a toimunud koosolekul teha ettepaneku sõnastada KarS § 151 lg 1 järgmiselt:

“Kirjutise, pildi, sümboli või muu materjali kasutamise või levitamise või muu tegevuse eest, millega avalikku rahu häirival viisil või süstemaatiliselt kutsutakse üles vihkamisele, vägivaldale või diskrimineerimisele isiku või isikute rühma vastu, keda määratletakse kodakondsuse, rahvuse, rassi, kehalise tunnuse, tervise seisundi, soo, keele, päritolu, seksuaalse sättumuse, usutunnistuse, maailmavaate, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundi alusel – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.”

Menetletavas eelnõu § 1 p 8 sisalduv säte on komisjoni pakutud versioonist erinev ning eelnõu seletuskiri ei selgita, mis põhjusel on tehtud valik teistsuguse sõnastuse kasuks. Advokatuuri hinnangul on komisjoni pakutud variant oluliselt parem ja seda nii koosseisu määratluse parema arusaadavuse ja jälgitavuse seisukohast kui ka ettenähtud sanktsiooni adekvaatsuse aspektist. Eelnõus sanktsiooni ülemmäärana ettenähtud kolmeaastane vangistus ei ole advokatuuri hinnangul antud koosseisu puhul põhjendatud. Sanktsiooni ebakohasust (liigset raskust) iseloomustab ainuüksi asjaolu, et üleskutse diskrimineerimisele on KarS § 151 lg 1 pakutud sõnastuse kohaselt karistatav kuni kolmeaastase vangistusega, samal ajal kui tegelik diskrimineerimine (isikute õiguste piiramine) nn grupitunnuse alusel on eelnõuga sätestatud KarS § 152 lg 1 kohaselt karistatav vaid kuni üheaastase vangistusega. Karistusõiguse üldsätete kohaselt loetakse kihutamist täideviimisest kergemaks osavõtu vormiks ning Eesti Advokatuuri hinnangul puudub loogiline põhjendus selle põhimõtte ümberpööramiseks kõnealuste KarS eriosa sätete (§ 151 lg 1 ja § 152 lg 1) puhul.

Eeltoodust tulenevalt tegi advokatuur ettepaneku muuta eelnõu § 1 p 8 ning võtta selles sätestatu aluseks eelviidatud kodifitseerimiskomisjoni pakutud sõnastus.

Eelnõu § 1 p 12 pakutud uue KarS sätte, § 151<sup>1</sup>, sõnastus oli Eesti Advokatuuri hinnangul ebaõnnestunud. Esiteks, koosseisu määratluse järgi on muude koosseisu tunnuste täitmise korral karistatav ka sellise kuriteo õigustamine, mis ei olnud suunatud nn rühma vastu (sõjakuritegu, millega ei rünnatud rühmatunnusel määratletud ohvrit). Seega ei vasta koosseis normi pealkirjale ega ka EL Nõukogu raamotsuse 2008/913/JSK artikkel 1 lg 1 p (c) ja (d) sõnastusele. Teiseks, süüteo koosseisu tunnused on määratletud sellisel, et praktikas muutub tõsiseks probleemiks KarS § 151 lg 1 ja § 151<sup>1</sup> lg 1 sätestatud kuritegude piiritlemine: KarS § 151<sup>1</sup> lg 1 koosseisuliseks tunnuseks olev tegu ehk ähvardaval viisil avalik õigustamine, eitamine või mitteoluliseks tunnistamine, mis põhjustab ohu teatud rühma või selle liikme vastaseks vihkamiseks, vägivallaks või diskrimineerimiseks, vastab *prima facie* üldjuhul ka KarS § 151 lg 1 koosseisule. Sellest tulenevalt on küsitav kõnealuse teo eraldi süüteo koosseisuna sätestamise vajalikkus, eriti arvestades asjaolu, et eelnõuga kavandatavad KarS § 151 lg 1 ja § 151<sup>1</sup> lg 1 sanktsioonid on identsed. Eeltoodust tulenevalt soovitas advokatuur § 151<sup>1</sup> sellisel kujul KarS-i lisamisest loobuda ning vajadusel täiendada KarS § 151 lg 1 sõnastust.

Eelnõu § 1 p 15 ettenähtud KarS § 255 lg 1 uus sõnastus jätab kuritegeliku ühenduse tunnuste hulgast välja varalise kasu saamise eesmärgi. Sellise muudatuse vajalikkust ei ole eelnõu seletuskirjas põhjendatud. Advokatuur pidas vajalikuks osundada, et ÜRO konventsioon piiriülese organiseeritud kuritegevuse vastu (nn Palermo konventsioon) sätestab artikli 2 alapunktis (a) “organiseeritud kriminaalse grupi” mõiste tunnusena

mh eesmärgi saada otseselt või kaudselt rahalist või muud varalist kasu. Vastavalt konventsioonile on kõnealune eesmärk sätestatud kuritegeliku ühenduse koosseisu tunnuseks ka kehtivas KarS § 255 lg 1. Varalise kasu saamise eesmärk on kuritegeliku ühenduse kui eraldi kuriteokoosseisu olemuslik tunnus ning sellest loobumine ei ole põhjendatud. Selline tunnus on eriti oluline arvestades asjaolu, et sanktsiooni raskuse tõttu on kuritegelik ühendus esimese astme kuritegu (karistatav kuni 12-aastase vangistusega). Seetõttu ei ole kohane põhjendada KarS § 255 lg 1 muutmise ettepanekut Saksamaa ja Soome karistusseaduste regulatsiooniga, mis varalise kasu eesmärki kuritegeliku ühenduse koosseisulise tunnuseks ei sätesta (Saksamaal on vastava kuriteo maksimumkaristus 5 ja Soomes 2 aastat vangistust, kusjuures Soomes on karistamise eeltingimus see, et kuritegeliku ühenduse kaudu ka tegelikult pannakse toime vähemalt üks kuritegu või selle katse).

Eelnõu § 1 p 16 käsitleb ametiisiku definitsiooni muutmist ning advokatuuri hinnangul oli eelnõu sellisel kujul seadusena kehtestamiseks sobimatu. Ametiisiku kui erilise isikutunnuse määramise kriteeriumid peavad tagama kõigile süüteokoosseisu elementidele esitatud range selguse ja üheselt arusaadavuse nõude. Antud juhul näeb eelnõu ette ametiisiku mõiste määramise üksnes ametiseisundi ja avaliku ülesande mõistete kaudu (ametiisik on KarS § 288 lg 1 järgi igaüks, kellel on ametiseisund avaliku ülesande täitmiseks), kusjuures need mõisted on defineerimata. Eelduslikult näeb Justiitsministeerium ette, et ametiseisundi mõiste määramisel tuleks aluseks võtta 01.04.2013. a jõustuva korruptsioonivastase seaduse (KVS) § 2 lg 1 ja 2. Mõiste “avalik ülesanne” legaldefinitsioon puudub. KVS regulatsiooni ebapiisav määratletus ja avaliku ülesande tunnuseid määratleva seaduse puudumine toob kaasa olukorra, kus ametiisiku mõiste rakendamine kriminaalmenetluses muutub menetlejate suvaks. Probleeme võib iseloomustada lihtsate näidetega. Näide 1: Riigivaraseaduse (RVS) § 29 p 1 kohaselt võib riigivara võõrandada, kui see ei ole vajalik riigivõimu teostamiseks või muul avalikul eesmärgil. Järelikult ei ole RVS § 29 p 1 alusel riigivara võõrandamine käsitletav avaliku ülesande täitmisena ning sellega tegeleva ametnikul ei ole ametiseisundit avaliku ülesande täitmiseks. Kas eeltoodu tähendab, et kõnealune ametnik ei ole ametiisik KarS § 288 lg 1 tähenduses ning ta ei saa riigivara võõrandamisega seoses toime panna ametialast kuritegu? Näide 2: Minister moodustab õigusakti eelnõu väljatöötamiseks töögrupi, kuhu kuuluvad erinevate ametkondade ametnikud, asjaga seotud sidusgruppide esindajad ja vastava valdkonna eksperdid. Töörühma töö tulemuste alusel valminud eelnõu kehtestatakse õigusaktina. *Prima facie* võib iga töörühma liikme kohta öelda, et ta osales KVS § 2 lg 2 p 1 tähenduses otsuse tegemises või selle sisulises suunamises ning järelikult oli tal ametiseisund avaliku ülesande täitmiseks KVS § 2 lg 1 mõttes. Kas seeläbi omandavad kõik töörühma liikmed, sh riigiga mitte mingisugust teenistusala suhet omavad sidusgruppide esindajad ja eksperdid, ametiisikuteks KarS § 288 lg 1 tähenduses? Karistusõiguse üldpõhimõtete kohaselt on täiesti lubamatu selline olukord, kus isik omandab süüteokoosseisu täitmiseks nõutava erilise isikutunnuse ilma, et ta sellest ise aru saaks ja seega vastavat teadmist omaks. Nimelt sellise tagajärje tooks kaasa kõnealuse eelnõu § 1 p 16 vastuvõtmine seadusena. Eesti Advokatuur pidas äärmiselt oluliseks KarS-is sisalduva ametiisiku mõiste määramist selliselt, et isiku kvalifitseerimine ametiisikuks süüteo- menetluses oleks üheselt ettenähtav seaduse tekstist ning see ei sõltuks menetlejate diskretsioonist.

Eelnõu § 1 p 26 näeb ette rahapesu kokkuleppe kriminaliseerimise. Advokatuur oli seisukohal, et tegemist on meie karistusõiguse süsteemi täielikult sobimatu normiga ning sellise normi sätestamisest KarS-is tuleks täielikult loobuda. Siinkohal on oluline rõhutada, et kontinentaaleuroopa õigussüsteem ei tunnista *conspiracy*'t kui iseseisvat süütegu. *Conspiracy* mõiste juures tuleb arvestada ka seda, et sellega tähistatakse nii eraldi süüteokoosseisu kui ka kuriteost osavõtu ühte vormi. Rahvusvaheliste lepingute puhul on tüüpiline, et lepingu tekst ei täpsusta, mida konkreetsetes lepingus selle termini all täpsemalt silmas peetakse ning seega tõlgendatakse erinevates riikides vastava sättega seotud kohustuste sisu ja ulatust erinevalt. Asjassepuutuv Palermo konventsioon sätestab artiklites 5 ja 6 üheselt põhimõtte, et kriminaliseerimisel lähtuvad osalisriigid oma kriminaalõiguse põhimõtetest, mh sellest, kas riik tunnistab *conspiracy* või kuriteost osavõtu kontseptsioone või mõlemaid. Asjaolu, et Eesti karistusõigus ei loe karistatavaks ainuüksi kuriteo toimepanemisele suunatud kokkuleppe sõlmimist (ilma, et järgneks vähemalt mingi tegu, mis on suunatud kuriteo tegelikule realiseerimisele), kinnitab KarS § 22<sup>1</sup> lg 2. Sellest põhimõttest loobumine on äärmiselt ohtlik ja taunitav tendents. Kavandatav KarS § 394<sup>1</sup> oleks Eesti karistusõiguse süsteemis anomaalia, sest sisuliselt pole võimalik adekvaatselt põhjendada, miks on rahapesu toimepanemisele suunatud kokkuleppe sõlmimine karistatav, aga mistahes muu kuriteo toimepanemisele suunatud kokkulepe (olgu tegemist kuitahes raske ja ohtliku teoga) sellist kvalifikatsiooni ei oma. Oluline on siinkohal märkida, et KarS § 400 (konkurentsi kahjustava kokkuleppe sõlmimine) on erandlik selles tähenduses, et sellega kriminaliseeritud teo osas on olemas üheselt keelav nn primaarnorm (konkurentseisaduse § 4 lg 1), mistõttu on loogiliselt põhjendatav ka vastava sekundaarse karistusnormi olemasolu. Seega ei saa KarS §-ile 400 tuginedes põhjendatult väita, et *conspiracy* kontseptsioon on Eesti karistusõigusesse üle võetud. Eesti Advokatuur on seisukohal, et ei Palermo konventsioon ega ükski teine Eestile siduv välisleping ei pane riigile rahvusvahelis-õiguslikku kohustust kriminaliseerida rahapesu toimepanemisele suunatud kokkuleppe sõlmimine iseseisva süüteona. Viimatinimetatut kinnitab ainuüksi asjaolu, et valdavas enamuses Palermo konventsiooniga ühinenud kontinentaaleuroopa õigussüsteemiga riikides ei ole rahapesu toimepanemisele suunatud kokkuleppe iseseisva süüteona sätestatud. Advokatuur pidas äärmiselt oluliseks, et karistusõiguse muutmisel ei jäetaks kergekäeliselt kõrvale meie õigussüsteemis väljakujunenud õiguspõhimõtteid. Eesti karistusõigus on rajatud ideoloogiale, et karistatav on konkreetne tegu, mitte kavatsus või plaan mingit tegu toime panna. Sellest põhimõttest on loomulikult ka erandeid, eelkõige spetsiifilised erikoosseisud ja KarS § 22<sup>1</sup> sätestatu, kuid rahapesuga seonduvalt sellest põhimõttest täiendava erandi tegemiseks puudub meie hinnangul igasugune vajadus.

Üldise märkusena pidas advokatuur vajalikuks välja tuua asjaolu, et käesoleva eelnõuga soovitakse kehtestada põhimõttelisi muudatusi kehtivas karistusõiguses ning sellel on vaieldamatult oluline mõju kogu ühiskonnale. Vastavalt sellele peaks eelnõu koostamisega kaasnema selle mõjude analüüs, mis on antud juhul aga praktiliselt täielikult tegemata jäetud (eelnõu seletuskirja VI osas toodut ei saa sisuliselt mõjude analüüsiks lugeda). Potentsiaalselt igapäev puudutava olulise seaduseelnõu menetlemine ilma mõjude analüüsita on vastutustundetu.

### **3.11. Maksejõuetusajade menetlemise keskuste loomine ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmine**

Justiitsministeeriumist saadeti arvamuse avaldamiseks väljatöötamiskavatsus juriidilisest isikust võlgniku suhtes peetava pankrotimenetluse või saneerimismenetluse koondamiseks teatud maakohtutesse (kompetentsikeskuste loomine) ja sellest tulenevalt ka pankrotihalduri määramise regulatsiooni muutmise kohta.

Olles tutvunud esitatud materjalidega ja konsulteerinud antud küsimuses advokaatidega, kes tegutsevad pankrotihalduritena, ei toetanud Eesti Advokatuur väljatöötamiskavatsuses esitatud kujul kompetentsikeskuste loomist ja sellest tulenevalt ka pankrotihalduri määramise regulatsiooni muutmist. Eesti Advokatuur nõustus, et pankrotiseadust tuleb muuta ja leida lahendusi, kuidas muuta pankrotimenetlust efektiivsemaks ja riigile ning võlausaldajatele vähem kulukaks, kuid pakutud lahendus tuleb kõrvale jätta ja koostöös tegutsevate praktikutega alustuseks kaardistada tegelik probleemide ring ja seejärel asuda kaaluma võimalikke lahendusi ja jätkata tegevusi, mis on suunatud maksejõuetusmenetluse efektiivsemaks muutmisele.

### **3.12. Riigi õigusabi seaduse, riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu**

Justiitsministeeriumist saadeti arvamuse avaldamiseks riigi õigusabi seaduse, riigilõivu-seaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu.

Eesti Advokatuur ei nõustunud osaliselt seaduse eelnõu § 5 punktiga 4, mis sätestab, et riigi õigusabi tasu suuruse ja kulude hüvitamise kindlaksmääramiseks ning maksmiseks dokumentide esitamise korra e-toimiku kaudu kehtestab justiitsminister määrusega. Advokatuur tegi ettepaneku jätta antud punktist välja sõnad „ning maksmiseks“, kuivõrd riigi õigusabi seaduse § 24 lõike 1 kohaselt korraldab advokaadile riigi õigusabi tasu ja kulude väljamaksmist advokatuur, mistõttu on antud juhul seadusest tulenevalt tegemist advokaatide ja advokatuuri vahelise regulatsiooniga, mida ei peaks reguleerima justiitsminister oma määrusega.

Samuti ei saanud advokatuur nõustuda eelnõu § 4 punktiga 4. Vaieldamatult vajab kehtiv kriminaalmenetluse seadustiku § 189 lg 4 muutmist, kui rakendub digitaalse riigi õigusabi tasude ja kulude väljamõistmiseks tehniline realisatsioon, kuid pärast arenduste läbiviimist ei peaks olema menetlejal võimalik vabalt valida, kas ta soovib lahendada taotlust digitaalselt või paberikandjal, vaid üldiselt peaks seda tegema digitaalselt ja üksnes erandlikel asjaoludel paberikandjal, millised juhud peaksid olema reguleeritud RÕS § 21 lg 3<sup>3</sup> alusel justiitsministri poolt kehtestatavas määruses. Seega tegi advokatuur ettepaneku sõnastada kõnealune säte järgnevalt „(4) Määratud kaitsjale toimingupõhise tasu väljamaksmise taotlus lahendatakse digitaalselt uurimisasutuse, prokuratuuri või kohtu infosüsteemis, välja arvatud justiitsministri poolt kehtestatud juhtudel ja korras.“.

Täiendavalt vajasid muutmist ka riigi õigusabi infosüsteemi arendusega seotud sätete jõustumise tähtsajad, kuivõrd advokatuurile teadaolevalt on planeeritud eelkõige advo-

kaatide tegevusega seotud muudatused infosüsteemis realiseerida 01.04.2013. a. Seega peaksid eelnõu § 1 punktid 1, 2 ja 3 jõustuma 01.04.2013. a ja eelnõu § 1 p 4 ja § 4 punkt 4 jõustuma 01.01.2014. a.

Täiendavalt pööras advokatuur tähelepanu seletuskirjas toodud mõningatele viidetele, mis vajaksid selguse mõttes täpsustamist. Seletuskirja punktis 3 on toodud välja, et „*Kui tehniliselt saab tellimus praegu alguse advokaadi määramise taotlusest, siis tulevikus enam sellist taotlust pole ning riigi õigusabi andmise määrus ise on aluseks tellimuse tekkimiseks, seda aga mitte kohe seaduse jõustumisel, vaid uute infosüsteemi arenduste valmimisel. Samuti ei hallata RIS-is riigi õigusabi taotlusi.*“. Advokatuur täpsustas, et antud sätte muutmise ettepanekut tehes soovis advokatuur vabaneda terminist *tellimus* ja kasutada läbivalt terminite *tellimus* ja *taotlus* asemel ühte terminit – *taotlus*, kuivõrd läbivalt kasutab riigi õigusabi seadus siiski terminit *taotlus* (n RÕS § 18 lg 1). Seega hallatakse RIS-s edasi ikka taotlusi riigi õigusabi osutaja määramiseks, kuid need genereeritakse automaatselt riigi õigusabi andmise määrustest.

Teiseks on seletuskirjas viidatud läbivalt (n punkti 6 alapunktides 1.1, 3.1, 4.1), et sihtrühmal puudub vajadus muutustega kohanemisele suunatud tegevusteks ja koolitusvajaduseks. Advokatuur nõustus, et suuri muudatusi ei too endaga kaasa need infosüsteemi muudatused, mis on seotud riigi õigusabi osutaja määramisega, kuid nii advokaatide, menetlejate, prokuröride kui ka kohtunike töös toimuvad põhimõttelised muudatused, mis on seotud tasude ja kulude kindlaksmääramise taotlemise korraga. Selles osas uuele korrale üleminek eeldab kindlasti kõikide osapoolte eelnevat koolitamist. Advokatuur oli hetkel planeerinud advokaatidele koolituse läbiviimise 2013. a esimeses kvartalis ja koolitamiseks vajalikud kulud kantakse riigi õigusabi korraldamiseks eraldatud riigieelarvelistest vahenditest.

Lisaks on seletuskirjas viidatud, et praegu kulub RIS-i haldamiseks ca 100 000 eurot aastas ja prognoositav kulu on edaspidi aastas 125 000 eurot. Advokatuuri andmete põhjal kulus aga 2012. a RIS-i haldamiseks ca 116 000 eurot ning advokatuur prognoosib 2013. a kuluks ca 150 000 eurot. Lisaks peab advokatuur veel vajalikuks märkida, et RIS II arendamise jaoks on advokatuurile eraldatud 2012. a riigi eelarvelistest vahenditest 100 000 eurot.

Täiendavalt pööras advokatuur tähelepanu asjaolule, et kohtumenetluses tuleb taotlused, sh ka taotlus riigi õigusabi tasu ja kulude kindlaksmääramiseks, esitada hiljemalt kohtuliku uurimuse lõppedes, enne vaidluste algust, kuid arvestades asjaolu, et edaspidi tuleb antud taotlus esitada üksnes digitaalselt, siis võib see kohtuistungil keskel olla üsna problemaatiline. Seega on vajalik leida ka antud olukorrale lahendus, n viisil, et riigi õigusabi tasu ja kulude kindlaksmääramise taotlust on advokaadil õigus esitada kohtule ka pärast istungi lõppemist.

Eelnõu §-de 4 ja 5 osas, mis sätestavad kriminaalmenetluse seadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muudatused, pidas advokatuur vajalikuks märkida, et kohtutel tuleb tagada juurdepääs digitaalsele toimikule neile isikutele, kellel puudub selleks võimalus. Üheks võimalikuks lahenduseks on üldkasutatavate arvutite kasutamise võimaluse tekitamine kohtute kantseleides. Eeltoodust tulenevalt tegi advokatuur ette-

paneku täiendada eelnõud sättega, mis paneks kohtutele kohustuse tagada isikutele võimalus tutvuda kohtu ruumides digitaalse toimikuga.

Eesti Advokatuur ei toetanud KrMS-i § 165 lõike 41 ja VTMS-i § 41 lõike 41 muudatusi, millega täiendatakse kriminaal- ja väärteomenetluses kutse e-toimiku süsteemis kättetoimetamise regulatsiooni selliselt, et menetluskohustuse vastuvõtmist e-toimiku süsteemis võib edaspidi kinnitada ka seda avamata. Lahendus, mille kohaselt tuleb menetluskohustuse vastuvõtmist kinnitada seda avamata, ei ole mõistlik. Menetluskohustuse vastuvõtmise tähendab dokumenti formaliseeritud ja dokumenteeritud ülevõtmist selle adressaadile dokumenti sisu adressaadile teatavakstegevuse eesmärgil. Seega on taolise tehnilise lahenduse eesmärk saada menetlusosaliselt kinnitus dokumenti kättesaamise kohta, jättes täielikult tähelepanuta suunata menetlusosaline ennekõike tutvuma dokumenti sisuga. Kui menetluskohustuse allalaadimise protsess, mis on üsna pikk, katkeb, siis dokumenti näha ei õnnestu ja samal ajal kaob dokument ära kättetoimetamata dokumentide vaatest ning kasutaja isegi ei tea, mis dokument see oli, mis loetakse kättetoimetatuks. Allalaadimisprotsessi käigus, kui ekraanil on tekst „laen ...“, on suur n.ö „hangumise“ risk, eriti, kui internetiühendus on halb või toimub üle mobiilse lahenduse. Asja kättetoimetatud dokumendid ei tohiks kohe kaduda „kättetoimetamata dokumentide“ vaatest, vaid võiksid sinna jääda teatud ajaks, näiteks võiksid olla kättesaadavad paar nädalat või kuu aega ka siis, kui nad on kätte toimetatud (märkega, et on vastu võetud, *bold*-tekst asendub tavalisega ja liiguvad nimekirja lõppu vmt lahendus). „Tegevuste“ menüü peaks jääma seejuures kasutatavaks, st peaks olema võimalik dokumenti taasavada või uuesti saata e-posti teel. See on vajalik paremaks töökorralduseks ning selleks, et proovida dokumenti uuesti kätte saada, kui tekkis tehniline tõrge avamise või salvestamisega. Seega KrMS-i § 165 lõike 41 ja VTMS-i § 41 lõike 41 muudatused ei arvesta kättetoimetamise eesmärgiga – dokumenti sisu adressaadile teatavakstegevuse, ja arvestades nii kriminaal- kui väärteomenetluse olemust võib see kaasa tuua arvukalt põhiõiguste riiveid, mis omakorda põhjustavad täiendavaid kohtuvaidlusi ja see omakorda kohtute töökoormuse kasvu.

Advokatuur nõustus, et otstarbekas on kõigis menetlusseadustikes reguleerida menetluskohustuste infosüsteemi kaudu kättetoimetamine ühtmoodi, mistõttu vajavad muutmist ka tsiviilkohtumenetluse seadustiku vastavad sätted.

#### **4. Advokaadi kutsetegevus ja kutse-etiika**

##### **4.1. Kaebused advokaatide tegevuse peale**

Advokatuuri juhatus menetles 2012. aastal kokku 87 kaebust, neist 57 vandeadvokaadi, 27 vandeadvokaadi vanemabi, 2 vandeadvokaadi abi ning 1 advokaadibüroo tegevuse peale. 22 kaebuse puhul tegi juhatus advokatuuri aukohtule ettepaneku aukohtumenetluse algatamiseks.

##### **4.2. Juhatus poolt teostatud järelevalve**

2012. aastal kontrollis advokatuuri juhatus 12 bürood üle Eesti. Büroode valikul lähtuti juhuvaliku põhimõttest, kuid arvestati ka advokaatide tegevuse peale esitatud



kaebuseid. Kontrolli eesmärgiks oli hinnata, kas advokatuuri liikmed juhivad oma tegevuses seadusest ja kutse-eeetika nõuetest ning välja selgitada, kas esineb vajadus täiendavate juhendite või kordade väljatöötamiseks.

Järelevalve käigus kontrolliti advokaadibüroo pidamist ja asjaajamist reguleerivate sätete järgimist ning õigusteenuse osutamisega seonduvate nõuete täitmist (sh rahapesu- ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusest tulenevate nõuete järgimist). Ühtlasi tutvuti sellega, kuidas advokaadibüroos on korraldatud kliendi ülesande vastuvõtmine, kliendilepingu sõlmimine, õigusteenuse osutamine ning kliendimaterjalide hoidmine ja tagatud kutsesaladuse hoidmine. Kontrollitud büroodes olulisel määral ei tuvastatud. Kahel juhul puudus advokaadibüroos ühtne kliendiregister, kuid nimetatud puudused kõrvaldati ning tegevus viidi kooskõlla seadusega.

### **4.3. Riigi õigusabi korraldamise üle teostatud järelevalve**

#### Menetlejate, prokuröride ja kohtunike poolt advokaadi määramine

Juhatus, teostades järelevalvet riigi õigusabi korraldamise üle ning riigi õigusabi jaoks eraldatud rahaliste vahendite kasutamise üle, teostas muuhulgas järelevalvet ka riigi õigusabi osutava advokaadi määramise korra üle.

Riigi õigusabi osutava advokaadi määramise ainupädevus on advokatuuriseaduse §-st 64<sup>1</sup> ja riigi õigusabi seaduse (RÕS) §-st 18 lg 1 tulevalt advokatuuril. Vastavalt RÕS §-le 18 lg 2 ei ole kohtul, prokuratuuril või uurimisasutusel õigust leppida advokaadiga kokku riigi õigusabi osutamises ega määrata riigi õigusabi osutavat advokaati. Korralise järelevalve käigus said aga teatavaks juhtumid, kus kohtunikud, prokurörid ja menetlejad määrasid ise riigi õigusabi osutava advokaadi ning põhjendused niisuguseks käitumiseks olid jäänud märkimata nii määruses kui RIS-s.

Eeltoodust tulenevalt pidas juhatus vajalikuks nimetatud institutsioonidele veel kord rõhutada, et põhimõtte, mille kohaselt kuulub advokatuuri ainupädevusse riigi õigusabi osutava advokaadi määramine, on oluline selleks, et kaotada isiklikud seosed riigi õigusabi määraja ja osutaja vahel ning seeläbi tõsta riigi õigusabi kvaliteeti ja tagada riigi õigusabi saajate õiguste parem kaitse. Advokatuur mõõnab, et riigi õigusabi jätkuvuse ja kaitsealuse huve arvestades võib olla otstarbekas suunata töö konkreetsele advokaadile, kuid sel juhul peab see olema advokatuurile teada.

Advokatuur palus selgitusi iga üksikjuhtumi kohta. Kui esitatud selgitustest selgus, et kohtunikul, prokuröril või menetlejal ei olnud õigust määrata ise advokaati, juhiti sellele tähelepanu.

#### Istungite kuulamine

Selleks, et saada objektiivset ülevaadet riigi õigusabi raames õigusteenust osutavate advokaatide kutsetegevusest, otsustas advokatuuri juhatus 07.06.2011 toimunud istungil kontrollida riigi õigusabi osutavate advokaatide juhendumist oma kutsetegevuses seadusest ja kutse-eeetika normidest ning nimetatud eesmärgil teostada juhu-

valiku põhimõttel õigusabi osutavate advokaatide kutsetegevuse kontrolli kohtuistungitel. Kontrolli viis läbi advokatuuri jurist, viibides kuulajana maakohtu ja ringkonnakohtu istungitel Tallinnas, Rakveres, Jõhvis, Narvas, Põlvas, Võrus ja Viljandis ning teostades järelevalvet kokku 47-l korral. Teostades järelevalvet riigi õigusabi osutamisel isikute ärakuulamisele kinnisesse asutusse paigutamisel, juhtis juhatus advokaatide tähelepanu TsMS § 535 lõikele 3, mille kohaselt peab esindaja muu hulgas isikuga, kelle kinnisesse asutusse paigutamist menetletakse, isiklikult kohtuma ja ta ära kuulama kohtuniku juuresolekuta. Lisaks tehti ühele advokaadile ettepanek läbida eesti keele täiendkoolitus, pöörates tähelepanu, et eesti keelt emakeelena mittevaldavate advokaatide eesti keele (täiend)koolituse läbimine on muuhulgas aluseks täiendõppe punktide arvestamisel. Ülejäänud kohtuistungitel advokaatide kutsetegevuses ja kutseteetika nõuete täitmises minetusi ei tuvastatud.

### Kinnisesse asutusse paigutamine

Arvestades TsMS § 535 (isikule esindaja määramine kinnisesse asutusse paigutamise menetluses) alusel isikule riigi õigusabi korras esindaja määramise eripära, otsustas juhatus 24.01.2012. a toimunud istungil, et ühel päeval ei tohiks advokaat esindada rohkem kui kolme, maksimaalselt viite õigusabi saajat ning advokaat peab ise mõistlikult jälgima nimetatud põhimõttest kinnipidamist. Järelevalve käigus tuvastatud juhtumite puhul, mis ei olnud kooskõlas eeltoodud põhimõttega, pöörati advokaatide tähelepanu eelnimetatud põhimõtetele ja nende järgimise vajadusele.

### Kiireloomulised tellimused

Riigi õigusabi korraldamisel on advokatuuri juhatus analüüsinud kiireloomuliste tellimuste esitamist, mh nende osakaalu tellimuste üldisest mahust ning dünaamikat. Analüüsist on selgunud, et RIS-i sisestatud tellimustest moodustavad väga suure osa kiireloomulised tellimused. Advokatuur on juhtinud Politsei- ja Piirivalveameti tähelepanu suurele osale tellimustest, kus advokatuurile antakse advokaadi nimetamiseks aega vähem kui 2 tundi. Kuivõrd kiireloomuliste tellimuste kasvu osas muudatusi pärast pöördumist ei täheldatud, pöördus advokatuur nimetatud küsimuses ka prokuratuuri ja Justiitsministeeriumi poole, millest tulenevalt käsitlesid antud teemat ka siseminister ja justiitsminister omavahelisel kohtumisel ning kokku lepiti järgmised kohtumised ja tegevused, et vähendada kiireloomuliste taotluste mahtu.

### Riigi õigusabi korras kaitsja määramisest KrMS § 43 lg 2 p 4 alusel

KrMS § 43 lg 2 p 4 sätestab, et kaitsja määrab uurimisasutuse, prokuratuuri või kohtu taotlusel advokatuur, kui kaitsja ei saa ilmuda kohtuistungile üldmenetluse asjas, milles ta on võtnud kaitsekohustuse, ja ta ei ole endale nimetanud asenduskaitajat. Nimetatud sätte rakendamise osas on pöördunud advokatuuri poole advokaadid, kes on olnud kokkuleppelised kaitsjad. RÕS § 6 lg 2 kohaselt saab kriminaalmenetluses riigi õigusabi, oma majanduslikust seisundist sõltumata, füüsilisest isikust kahtlustatav või süüdistatav, kes ei ole kaitsjat valinud kokkuleppel ja kelle kriminaalasjas on kaitsja osavõtt seaduse järgi kohustuslik või kes taotleb kaitsja osavõttu. Kuivõrd advokatuurile teadaolevalt oli eelviidatud juhtudel õigusabi saajatel olemas kokkuleppe-

line kaitsja, siis advokatuuri hinnangul ei olnud antud isikud riigi õigusabi saamiseks õigustatud isikud, mistõttu tühistas advokatuur nimetatud tellimused RIS-s. Täiendavalt sooviti antud sätte alusel kahel korral määrata riigi õigusabi saajale uus kaitsja, kuid võrd ei suudetud kokku leppida kohtuistungite toimumise aegades. Ka nimetatud taotlused tühistati RIS-s, kuna kui advokaat on asunud riigi õigusabi korras õigusteenust osutama, on ta kohustatud seda tegema kuni asja lõpliku lahendamiseni, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

#### Justiitsministeeriumi läbiviidud auditist tulenenud järelevalvetegevused

Justiitsministeerium viis läbi 24.11.2011. a – 03.05.2012. a tulemusauditi „Riigi õigusabi korralduse tulemuslikkus ning vahendite sihipärane kasutamine“, kus auditeeritavaks perioodiks oli 2011. a. Auditi lõpparuandes tehti ettepanekuid riigi õigusabi korralduse parendamiseks. Sellest tingitult on advokatuur pöördunud Politsei- ja Piirivalveameti poole parendamiseks olukorda riigi õigusabi korralduses ning viidud on sisse täpsustusi tasude ja kulude korda. Auditi käigus tuvastas siseaudit ka juhtumeid, kus riigi õigusabi osutamise eest oli makstud tasu ja hüvitatud kulusid enam, kui tasude ja kulude kord ette näeb, mistõttu nende juhtumite osas on advokatuur palunud esitada advokaatidel omapoolsed selgitused. Kui selgituste põhjal tuvastati, et summad on enamakstud, nõuti need vastavas ulatuses tagasi.

## 5. Välissuhtlus

2012. aastal osales Eesti Advokatuur jätkuvalt CCBE tegevuses. Advokatuuri esindajate koosseis CCBE komiteedes ja töögruppides aruandeperioodil ei muutunud.

Advokatuuri esindajad CCBE-s on:

- Delegatsiooni juht – Marti Hääl
- Õigusabi – Marti Hääl
- Kutsekindlustus – Marti Hääl
- Konkurents – Marti Hääl
- Äriõigus – Maivi Ots
- Kutse-eetika – Sten Luiga
- Kriminaalõigus – Jaanus Tehver
- Rahapesu tõkestamine – Hannes Vallikivi
- Euroopa lepinguõigus – Ene Soop

Olulisemad teemad CCBE-s on olnud:

- CCBE võttis vastu tegevusjuhendi kliente eelotsuseasjades Euroopa Kohtus esindavatele advokaatidele. Tegevusjuhend on mõeldud eelkõige neile, kes astuvad esimest korda Euroopa Kohtu ette. Juhendi on välja töötanud CCBE alaline esindus Euroopa Kohtu juures ja selle eesmärk on tõhustada eelotsusemenetlust. Need näpunäited on mõeldud täiendama Euroopa Kohtu enda juhiseid.
- CCBE võttis vastu tegevusjuhendi *cloud computing* (pilvandmetöötlus, pilvraalindus) teenuste kasutamise kohta advokaatide poolt. Tegevusjuhendi eesmärk on pöörata tähelepanu riskidele, mis *cloud computing*-ga kaasnevad.

- CCBE jätkas tööd kahe uue projektiga – *Find-A-Lawyer2* (FAL2) ja *European Training Platform* (ETP). FAL 2: projekti peamine eesmärk on kontrollida läbi FAL süsteemi nende advokaatide e-isikusamasust, kes esitavad dokumente läbi Euroopa e-õiguskeskkonna portaali. Kui advokaat allkirjastab e-menetluse käigus dokumendi, kontrollib süsteem, kas allkirjastaja on advokaat. ETP projekti eesmärk on luua IT platvorm, kus advokaadid võivad leida informatsiooni koolitusvõimaluste kohta teistes EL riikides (samuti on võimalik kaasata Eestis tegutsevaid koolituspakkujaid, et Eestis tegutsevatel advokaatidel oleks võimalik leida informatsiooni ka Eestis toimuvate koolituste kohta ühest kohast).
- CCBE on aktiivselt avaldanud arvamust Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu vastuvõtmise osas, mis käsitleb kuriteoohvrite õigusi ning milles sätestatakse kuriteoohvreid käsitlevad miinimumnõuded, mis kehtivad kõikjal ELis. CCBE tunnustas komisjoni algatust ja toetas üldjoontes direktiivi vastuvõtmist, kuid leidis, et mõningad sätteid tuleks ohvrite huve silmas pidades tugevdada. Näiteks selles osas, mis puudutab ohvri õigust saada informatsiooni. Samuti tundis CCBE muret seoses kavandatava tekstiga: sõna “ohver” asemel tuleks kuni lõpliku kohtuotsuse tegemiseni kasutada süütuse presumptsiooni põhimõttest lähtuvalt sõna “väidetav ohver”. Samuti leiti, et advokaadi kaasamise küsimust menetluse võimalikult varajases etapis ei ole piisavalt käsitletud.
- 2012. aasta novembris valiti CCBE presidendiks 2013. aastaks Evangelos Tsourolis.
- 2012. aasta CCBE inimõiguste auhind anti Pavel Sapelkole tunnustamaks tema osalust võitluses inimõiguste tagamise eest Valgevenes.

Lisaks arvukatele CCBE päringutele ja küsimustikele, mis on suunatud CCBE tegevuses vajalike otsuste eelnõude või seisukohtade väljatöötamiseks, on Eesti Advokatuuri vastanud teiste riikide advokatuuride päringutele Eesti seadusandluse ja regulatsioonide kohta.

Advokatuuri juhatus sai jätkuvalt arvukalt kutseid esindajate lähetamiseks mitmesugustele välisriikides toimuvatele üritustele. Arvestades advokatuuri eelarve piiratud võimalusi, on juhatus võtnud seisukoha lähetada esindajad üksnes Eesti Advokatuuri jaoks olulist tähtsust omavatele üritustele.

Eesti Advokatuuri esindasid:

- Esimees Toomas Vaher 16.–18. veebruaril 2012 Viinis toimunud *CCBE Standing Committee* nõupidamisel ning *European Presidents' Conference*’l;
- Esimees Toomas Vaher, asesimees Marti Hääl ning kantsler Kristel Voltenberg 24.–25. mail 2012 Stockholmis toimunud *Nordic-Baltic Presidential Meeting*’l;
- Juhatusel liige Jaanus Tehver 27.–28. aprillil 2012 Genfis ECBA kevadkonverentsil;
- Kantsler Kristel Voltenberg 05.–06. juunil 2012 Strasbourgis Euroopa Nõukoja inimõiguste peadirektoraadi poolt korraldatud konverentsil HELP programmi raames;
- Juhatusel liige Jüri Leppik 14.–16. juunil 2012 Münchenis toimunud Saksamaa Liitvabariigi Advokatuuri 63. iga-aastasel konverentsil;
- Kantsler Kristel Voltenberg 13.–16. septembril 2012 Manchesteris CEEBA (*Chief Executives of European Bar Associations*) aastakonverentsil;

- Esimees Toomas Vaher 30. septembril kuni 05. oktoobril 2012 Dublinis IBA aastakonverentsil;
- Jurist Katrin Kose 18. oktoobril 2012 Liege's *Find-A-Lawyer 2* ja *European Training Platform* projektide töögruppide kohtumisel;
- Jurist Katrin Kose 19. oktoobril 2012 Liege's *CCBE Standing Committee*'l;
- Kantsler Kristel Voltenberg 06.–09. detsembril 2012 Brüsselis inimõiguste konverentsil „*Justice in austerity. Challenges and opportunities for access to justice.*“;
- Juhatuse liige Jaanus Tehver on aasta jooksul osalenud CCBE kriminaalõiguse komitee istungitel.

#### Peterburi advokaadid tutvusid Eesti õigussüsteemiga

Peterburi rahvusvahelise advokaatide kolleegiumi delegatsioon külastas Eesti Advokatuuri kutsel 23.–26. jaanuarini Eestit, et tutvuda siinse õigussüsteemiga ning vahetada kogemusi. Kohtumisel arutati näiteks riigi õigusabi korraldust, mis on Eestis ja Venemaal erinev. Samuti räägiti piiride ülesest advokaaditööst, näiteks regulatsioonidest EL mittekuuluvate riikide advokaatide esindusõiguse realiseerimisel. Jutuks olid nõuded kutsetegevusele, täiendõpe ning tulevikus kogemuste vahetamine praktikult praktikule seminaride vormis. Külalised kohtusid advokatuuri juhtidega ja külastasid Advokaadibürood Raidla Lejins & Norcoux, Viru Vanglat, Riigikohut, Riigikogu ning Tartu Ülikooli.

Peterburi rahvusvahelist advokaatide kolleegiumi juhib presidendina Peterburi advokaat Valentina Levõkina. Erinevate õigusabiteemadega ning rahvusvahelise koostööga tegelev kolleegiumil on üle 650 advokaadist liikme.

#### Leedu advokaadid huvitusid riigi õigusabi korraldamisest Eestis

Eesti Advokatuuri esindus osales Vilniuses toimunud konverentsil, kus arutati riigi õigusabi ees seisvaid aktuaalseid küsimusi Leedus ja teistes riikides. Mykolas Romeise Ülikooli õigusteaduskonna, Leedu seimi, Justiitsministeeriumi ja advokatuuri korraldatud konverentsil ettekande pidanud Eesti Advokatuuri kantsler Kristel Voltenberg keskendus riigi õigusabi korraldamisele ja selle regulatsioonile ning andis ülevaate õigusabi rahastamisest Eestis. Riigi õigusabi infosüsteemi RIS spetsialist Anna Konsvik-Lõomets rääkis riigi õigusabi infosüsteemi juurutamisest ning selle tehnilisest toimimisest. Konverentsi kuluaarides pälvis tunnustust Eesti võimekus riigi õigusabi efektiivselt korraldada – minimaalsete administreerimiskuludega toimiv Eesti süsteem avaldas muljet. Leedu kolleegidele pakkus riigi õigusabi korraldus Eestis suurt huvi.

#### Põhjamaade ja Balti advokatuuride juhid kohtusid Stockholmis

25. mail toimus Stockholmis Põhja- ja Baltimaade advokatuuride juhtorganite kokusaamine, kus Eesti Advokatuuri esindasid esimees Toomas Vaher, aseesimees Marti Hääl ning kantsler Kristel Voltenberg. Põhja- ja Baltimaade advokatuuride esimeeste, aseesimeeste ning tegevjuhtide kokusaamisel arutati advokaatide tegevuse ning õigussüsteemidega seotud aktuaalseid küsimusi. Eesti ja Leedu delegatsioonid tegid ühisetekande teemal, mis puudutab lepinguliste kaitsjate asendamist riigi õigusabi osutavate kaitsjatega olukorras, kus esineb lepingulise kaitsja takistus menetlustoimingust või kohtuistungist osavõtuks. Eesti Advokatuur on seisukohal, et Eesti kriminaalmenetluse seadustikus tehtud vastavasisulised muudatused on põhiseadusevastased ja nende

rakendamine toob kaasa kaitseõiguse olulised rikkumised, mida ei saa demokraatlikus õigusriigis aktsepteerida. Balti riigid osalesid kohtumisel neljandat korda. Meenutuse, et 2011. aastal toimus kokkusaamine Tallinnas.

#### Eesti Advokatuuri ja Itaalia Tivoli Advokatuuri esindajate kohtumisest

19. juulil 2012 toimus Eesti Advokatuuri assotsieerunud liikme Ugo Bruno Gambardella eestvedamisel Eesti Advokatuuri ja Itaalia Tivoli Advokatuuri esindajate kohtumine. Kohtumisel anti ülevaade advokatuuride ülesehitusest ja rollist. Eesti Advokatuuri kantsler Kristel Voltenberg tegi ettekande Eesti Advokatuurist, Tivoli Advokatuuri esimees Simone Ariano Tivoli Advokatuurist. Kohtumisel arutati eelnevalt kokkulepitud teemade raames perekonnaõiguse aktuaalsete küsimuste üle, keskendudes peamiselt lapse õigustega seonduvatele aspektidele. Eesti perekonnaõigusest, sh laste õigustest, tegi ülevaate vandeadvokaat Ene Ahas. Tivoli Kohtu esimees Bruno Ferraro tutvustas Itaalia vahendusmenetlust, mille käigus lahendatakse perekonnaõiguse küsimusi.

#### Advokatuur jagas Taani kolleegidele tasuta õigusabi kogemusi

Eesti Advokatuuri esindajad kohtusid Taani Tallinna saatkonnas organisatsiooni Københavns Retshjælp esindajatega, et jagada kogemusi tasuta õigusabi küsimustes. Advokatuuri kantsler Kristel Voltenberg tegi ülevaate advokatuurist ja selle rollist ühiskonnas, samuti advokatuuri heategevuslikest projektidest ning advokatuuri koostööst kolmanda sektoriga. Advokatuuri jurist Annika Kruuse rääkis riigi õigusabist ning mittetulunduslike organisatsioonide poolt pakutavast õigusabist. Kohtumisel osalesid Taanis organisatsioonis Københavns Retshjælps tegutsevad vabatahtlikud advokaadid, juristid ja tudengid, kokku 75 inimest. Heategevuslikest projektidest oli jutuks advokatuuri ja Lastekaitse Liidu ühissetevõtmine „Hea nõu lastega peredele“, mille raames on advokaadid pereõiguse vallas nõustanud üle 400 abivajaja. Lisaks teeb advokatuur alates 2009. aastast koostööd Heateo Sihtasutusega ning vahendab koostöökokkuleppe kohaselt advokaatidele võimalust osutada heategevusliku õigusnõustamise teenust sihtasutuse poolt välja valitud projektidele.

1885. aastast tegutsev Københavns Retshjælp ([www.retshjaelpen.dk](http://www.retshjaelpen.dk)) pakub vähekindlustatud isikutele tasuta õigusnõustamist. Tasuta õigusabi saamiseks pöördunud isikud kuulatakse ära, vajadusel piirdatakse kas suuliste juhiste jagamisega või määratakse nõustaja, kes tegeleb küsimusega lõpliku lahendi saabumiseni. Erinevalt Eesti riigi õigusabi süsteemist ei ole organisatsioon otseselt kohustatud ühegi juhtumiga tegelema ning üldjuhul ei esindata isikuid kohtus, vaid piirdatakse nõustamisega.

#### Tallinnas toimus Eesti ja Ukraina advokatuuride ümarlaud

21. septembril toimus Tallinnas Eesti ja Ukraina advokatuuride ümarlaud, kus kahe riigi advokaadid arutasid õigusvaldkonda puudutavaid teemasid. Ümarlauri avasid Eesti Advokatuuri esimees Toomas Vaher ning Ukraina Advokatuuri president Valentyn N. Zagariya. Ümarlauri kava koosnes kolmest diskussioonipaneelist, millest kahe esimese teemadeks ettevõtetus, investeeringud ja maksundus, viimases paneelis oli peateemaks advokatuuri roll muutuv ühiskonnas ja tegevused üldisemalt. Eesti poolt esinesid nimetatud paneelides advokatuuri esimees Toomas Vaher, vandeadvokaat Maksim Greinoman ning vandeadvokaadi abi Elvira Tulvik.

## 6. Advokatuuri liikmete ühistegevusest

2012. aastal jätkusid ühised teatrikülastused. Koos käidi vaatamas nii Eesti Draamateatri, Tallinna Linnateatri kui ka VAT Teatri, Von Krahl'i Teatri ning Theatrumi etendusi. Samuti oli võimalik nautida Rahvusoperis Estonia ooperit „Faust“.

Advokatuuri üldkogu järgselt toimus 13. aprillil 2012. a meeleolukas pidu õhtujuht Tõnis Millingu eestvedamisel Vanemuise Kontserdimajas (samal ajal toimunud ka üldkogu). Peomeeleolus suunduti ühiselt klubisse „Maasikas“. Teadushuvilistele pakuti järgmisel päeval võimalust külastada Teaduskeskust AHHA.

Advokatuuri jõulupidu toimus 2012. aastal KUMU's. Maha peeti suur vanasõnade ralli, esinesid advokatuuri koor Veronika Portsmuthi juhendamisel ning tantsuansambli „Folkadi Folk“ tantsijad, jalga sai keerutada ansambel „Nukker kukeke“ taktis. Muuhulgas oli võimalik külastada ka näitust „Mood ja külm sõda“, mis uuris moodi ja sellega seotud nähtusi 1950.–1970. aastate Eestis, võimaldades köitvat sissevaadet Nõukogude Eesti naise eluolusse ning dialoogi Lääne moega. Jõuluõhtu jätkupidu toimus sel korral ööklubis VABANK.

Juba märgitud advokatuuri koor alustas uue hooga septembrikuus, mil edastati advokatuuri liikmeskonnale edukalt ülekutse kooriga liitumiseks. Küll kujunes üleskutsele vastanutest segakoorist sujuvalt naiskoor.

Eesti Advokatuuri korvpallimeeskond osales 01.-02.12.2012. a traditsioonilisel Balti ja Poola advokatuuride korvpalliturniiril Vilniuses. Turniiril saavutati neljas koht.

Tennisehuvilistele toimus 24.-25. augustil Saaremaal juubelihõnguline, kümnes, sõprusturniir Soome kolleegidega ning novembrikuus traditsiooniline iga-mehe paarismängu tenniseturniir Tondiraba tennisekeskuses.

## 7. Advokatuuri liikmete osalemine heategevusprojektides

### 7.1. Hea nõu lastega peredele

2010. aasta juunis Lastekaitse Liidu ja Eesti Advokatuuri koostöös käivitunud heategevusliku nõustamisprojekti „Hea nõu lastega peredele“ raames nõustavad advokaadid pereõiguse vallas abivajajaid. Projekti eesmärgiks on tõsta lastega perede toimetulekuoskusi ning nõustamine keskendub perekonnaõigusele, mille alla kuuluvad näiteks laste õigused, vanemate kohustused suhetes lastega, samuti õigused ja kohustused erinevates peremudelites ning muud teemad.

Alates 2010. aastast on advokaadid projekti raames nõustanud üle 450 abivajaja. Rõõm on tõdeda, et nõustatavate hulga kasvule on kasvuga vastanud ka advokaatide hulk, kes valmis oma abi tasuta pakkuma. Projektiga oli 2012. aastal seotud 16 advokaati: vandeadvokaadid Ene Ahas, Maire Arm, Tiina Mare Hiob, Katrin Kahn, Helina Luksepp, Ene Mõtte, Maria Mägi, Senny Pello, Maria Peterson, Piret Simm, Eva Tibař-Suvalov ja Kairi Tuulmägi, vandeadvokaadi vanemabid Helen Hääl, Kairi Pobbul ja Helen-Lumelille Tomberg ning vandeadvokaadi abi Veronika Aunpu.

Lastekaitse Liidu üldkogul 28. aprillil 2012 tänati Eesti Advokatuuri sisuka ja mitmekülgse koostöö eest ning anti advokatuuri kantsler Kristel Voltenbergile üle liidu tänukiri.

Nõustamispäevad jätkuvad kindlasti 2013. aasta esimesel poolel Tallinnas ning kuna üha enam on esile kerkinud kvaliteetse nõustamisabi vajadus väljaspool pealinna, kaalub advokatuur pilootprojekti ellukutsumist, kus kaasaegsete tehnikavahendite abil, samas kliendi konfidentsiaalsusnõudeid järgides, saavad advokaadid pakkuda kaugnõustamist, eeskätt Skype vahendusel.

Advokatuur jätkas ka 2012. aastal Lastekaitse Liidu poolt väljaantava ajakirja „Märka Last“ toetamist – nii sisukate artiklite kui rahalise toetuse näol. Uue algatusena oli kõigil advokatuuri jõulupeol osalejatel võimalus soetada peo pääse erihinnaga, millest laekunud summadest toetati Lastekaitse Liidu suvelaagrite korraldamist kokku 363 euroga.

## **7.2. Koostööst Heateo Sihtasutusega**

2009. aasta kevadel käivitunud Eesti Advokatuuri koostöö Heateo Sihtasutusega jätkus ka 2012. aastal. Aktiivsed projektid ja nõustajad on toodud alljärgnevalt:

### **Advokaadibüroo Varul ja Heateo SA – ühiskondliku mõju hindamise projekt**

Mõju hindamise projekti tulemuseks on ühiskondliku mõju hindamise käsiraamat kõikidele vabaihendustele. Advokaadibüroo Varul hindas Heateo SA lepingulisi suhteid koostööpartneriga ning tegi kokkuvõtte lepingust tulenevast kaitsesest ning kohustustest. Samuti uuriti projekti tulemusena valmivate tööde autoriõiguste kohta.

### **Advokaadibüroo Eversheds Ots & Co ja MTÜ Abikäsi**

Nõustamine toimus peamiselt personaliga seotud teemadel (näiteks töövaidluskomisjoni kaasusega seoses). Heateo Sihtasutus tõstis eriti esile Advokaadibüroo Eversheds Ots & Co igakülgset abivalmidust.

### **Advokaadibüroo Varul ja Eesti Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik**

Advokaadibüroo Varul koostas elektroonilise käsiraamatu „Sotsiaalse ettevõtja juriidiline abimees“. See õpetab praeguste organisatsioonivormide raames ühendama ühiskondlikku eesmärki ja ettevõtlustulu teenimisel tuginevat elujõulist tegevusmudelit. Ühelt poolt vaadeldakse ettevõtlustulu teenimise võimalusi MTÜ-des ja SA-des ning teiselt poolt analüüsitakse äriühingute võimalusi seada endale ühiskondlikke eesmärke ning vajadusel sellest tulenevaid piiranguid kasumi jaotamisele. Tegemist on esmase taolise juhendmaterjaliga Eestis.

## **7.3. Koostööst Toidupangaga**

2012. aasta septembris käivitus koostöö Eesti Toidupangaga, mis on Euroopa toidupankade föderatsiooni (FEBA) täisliige. Eestis on 9 regionaalset toidupanka, mis on kõik asutatud mõne MTÜ vm heategevusorganisatsiooni juurde. Seega on tegemist



iseseisvate organisatsioonide võrgustikuga, mida koordineerib koostöölepete alusel Eesti Toidupanga tegevjuht Piet Boerefijn. Toidupanga advokatuuri poole pöördumise põhjuseks oli ebamäärane ja ebamõistlik ning mitmeti tõlgendatav õiguslik regulatsioon, mis ei võimalda Toidupangal panustada abivajajate toimetuleku tõstmiseks nii palju ressursse, kui neid tegelikult ühiskonnas kasutada oleks võimalik. Kokkuvõtvalt lahkasid advokaadid järgmisi Toidupanga ees seisvaid küsimusi ja probleeme: (1) Kas ja millistel tingimustel saavad toiduainete tootjad Toidupangale üle anda toiduks kõlbliku „praaktoodangut“ või „tootmisjääke“?, (2) Kas ja millistel tingimustel saavad jae- ja hulгимүүjad, samuti tootjad üle anda Toidupangale toitu, mille puhul on möödunud tähtaeg „parim enne“?, (3) Milline juriidiline keha või struktuur võimaldab Toidupangal saavutada parima tulemuse asutamislepinguga seatud eesmärkide saavutamiseks ning loob parimad tingimused, sh maksustamisega seonduvad, Toidupangale toidu loovutajatele., (4) Toidupanga enda tegevuse maksustamisreeglid.

Toidupanga abistamisel osalesid vandeadvokaadi vanemabid Meelis Krautmann (töörupi juht) ja Anneli Aab, vandeadvokaadi abid Karin Ploom ja Juulika Aavik, vandeadvokaat Urmas Arumäe ning advokatuuri kantsler Kristel Voltenberg.

## 8. Vastutustundlikust ettevõtlusest

Eesti Advokatuuri juhatuse 24. jaanuari 2012. a otsuse alusel liitus advokatuur Eesti vastutustundlike ettevõtete mõttekojaga, mis on ettevõtete poolt käima lükatud praktilise suunitlusega võrgustik neile, kes huvitatud teema edendamiseks oma ettevõttes ja Eestis laiemalt. Mõttekoja laiem eesmärk on see, et Eestis oleks rohkem vastutustundlikult tegutsevaid ettevõtteid. Üheskoos teevad mõttekoja liikmed pingutusi selleks, et Eesti ettevõtete (sh juhtide) teadlikkus vastutustundlikust ettevõtlusest suureneks ning ettevõtted oskaksid strateegiliselt oma vastutustundlikke tegevusi sõnastada ja mõtestada. Mõttekoja kohtumistel esindas advokatuuri kantsler Kristel Voltenberg.

Sügisel osales advokatuur teist aastat järjest ka vastutustundliku ettevõtluse indeksis, mille eesmärk on aidata ettevõtetel analüüsida, kuidas tegutseda sotsiaal- ja looduskeskkonna suhtes vastutustundlikult ning kujundada seeläbi jätkusuutlikku ärimudelit ja olla majanduslikult edukam. Indeks oli teist aastat järjest avatud ka avalikule sektorile. Kahjuks ei tee indeks jätkuvalt raiendavat liigendust avalik-õiguslikele organisatsioonidele. Viimasele vaatamata otsustati indeksis osaleda. Detsembris tunnustas Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum kuld-, hõbe- ja pronksmärgisega 33 indeksis osalenud organisatsiooni enam kui 60 kandideerija hulgast. Advokatuur pälvis vastutustundliku ettevõtluse pronkstaseme kvaliteedimärgise ja osutus ainsaks tunnustatud kutseorganisatsiooniks.

Aasta lõpus uuendati mõttekoja formaati ja struktuuri. Advokatuur jätkab vastutustundliku ettevõtluse teemadega tegelemist edaspidi mõttekoja toetajana, püüdes edendada teemat eeskätt kutseorganisatsiooni sees ja koostöös teiste vabade õiguskutsete esindajatega.

## RIIGI ÕIGUSABI KORRALDAMISEST. KOKKUVÕTTED 2012. AASTAST

### Ülevaadet riigi õigusabi korraldamisest 2012. aastal on paslik alustada statistikast

Riigi poolt tasustatava (täps. osaliselt või täielikult) õigusabi osutamise korra näeb ette riigi õigusabi seadus (RÕS), mis määrab ära ka riigi õigusabi liigid. Riigi õigusabi andmise otsustavad RÕS alusel erinevad uurimisasutused, prokuratuur ja kohus, mistõttu advokatuur ei kontrolli riigi poolt esitatava tellimuse mahtu, sh selle kasvu või kahanemist. Kui riigi õigusabi korras advokaatide määramise taotlustes oli 2010. ja 2011. aastatel näha taotluste ligi 6%-list kasvu, siis 2012. aastal toimus taotluste esitamises ligikaudu 10%-line vähenemine võrreldes 2011. aastaga. Kriminaalasjades kahanes esitatud taotluste arv ümardatult 7% ja tsiviilasjades 17%. Vaadeldes statistikat nähtub, et esitatud riigi õigusabi taotluste maht on tagasi umbes sellisel tasemel nagu see oli 2010. aastal.

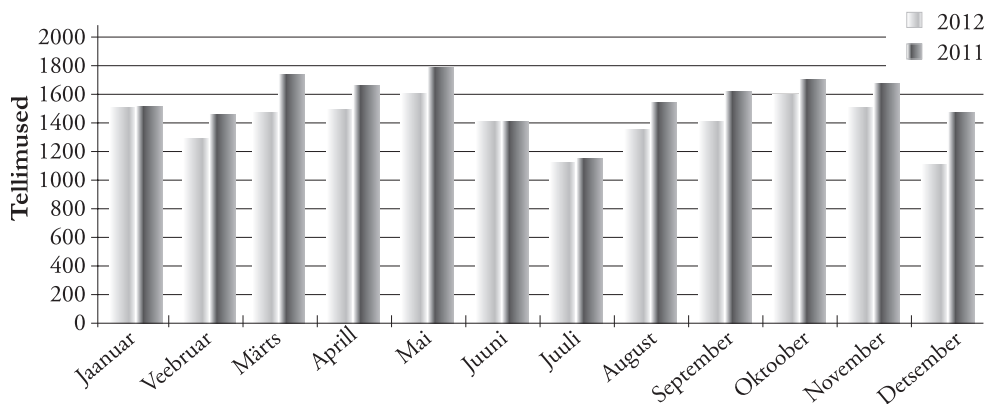
Alltoodud tabelist selgub, et RIS-i sisestati 2012. aastal kokku 17031 riigi õigusabi taotlust, millest kiireloomulised, st kus advokaat tuli leida loetud tundide või isegi tunni jooksul, olid 9338 taotlust (54,8%). Kõige rohkem taotlusi esitati määratud kaitses kriminaalmenetluses – kokku 13037, mis moodustab tellimuste koguarvust 77%. Teisena sisestati enim taotlusi isiku esindamises tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus, kokku aasta jooksul 3612 taotlust ehk 21% kogu taotluste arvust.

### Aasta 2012 ja 2011 võrdlus

Riigi õigusabi liik	2012 kokku	2011 kokku	Muutus %
määratud kaitses kriminaalmenetluses	12949	13937	-7,1
isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtus	88	136	-35,3
isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus	125	119	5,0
isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus	3612	4373	17,4
isiku esindamine halduskohtumenetluses	38	33	15,2
isiku esindamine haldusmenetluses	5	8	-37,5
isiku esindamine täitemenetluses	7	14	-50,0
isiku esindamine teistmismenetluses	1	2	-50,0
õigusdokumendi koostamine	24	26	-7,7
isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine	182	176	3,4
<b>Üldkokkuvõte</b>	<b>17031</b>	<b>18824</b>	<b>-9,5</b>

Kui vaadelda esitatud taotlusi kuude lõikes (vt ka järgnevat joonist, millel on esitatud 2011. a ja 2012. a taotluste arv kuude lõikes), siis suurimas mahus esitati tellimusi maikuu (1623 tellimust), kõige vähem aga detsembrikuus (1119 tellimust). Aasta teises pooles esitati taotlusi 7,5% võrra vähem kui esimeses pooles. Täheledata võib taotluste esitamise langust nii suvekuudel kui ka jõulukuul. Suvekuudel esitati taotlusi vähem eeldatavasti puhkuste tõttu ja võib arvata, et jõulukuu oli taotluste vaene, kui-võrd pühad langesid tööpäevadele.

### 2011. ja 2012. aastal esitatud tellimused kuude lõikes



Mõnevõrra huvitav on vaadelda esitatud tellimusi piirkondade lõikes (vt allolevat tabelit). Tabelis on esitatud taotlused piirkonniti ja riigi õigusabi liigiti. Enim taotlusi esitati Tallinnast – 6957. Aasta keskmine taotluste arv Tallinnas moodustab kogu tellimuste arvust 41%, teisel kohal on Tartu (12%) ning kolmas piirkond on Jõhvi (7%). Ida-Viru piirkonnas (Narva, Kohtla-Järve ja Jõhvi) on esitatavate taotluste osakaal kokku 15,2%. Kõige vähem esitatakse taotlusi Kärklast ning Kohtla-Järvelt.

### Aasta statistika 2012

	kokku	Haapsalu	Jõgeva	Jõhvi	Kohtla-Järve	Kuressaare	Kärkla	narva	Päide	Põlva	Pärnu	Rakvere	Rapla	Tallinn	Tartu	Välga	Viljandi	Võru	
01.01.2012-31.12.2012																			
Määratud kaitse kriminaalmenetluses	12949	188	320	921	28	221	28	1056	131	345	763	754	271	5011	1508	297	457	408	
Isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtus	88		1	1				9		11	1	1	2	11	40		8	3	
Isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus	125	1	4	7			2	5	3	2	12	5	4	42	27	8	2	1	
Isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus	3612	57	101	271	14	47	11	183	61	43	177	118	30	1805	419	102	117	56	
Isiku esindamine halduskohtumenetluses	38	1		1				1						29	5			1	
Isiku esindamine haldusmenetluses	5													4	1				
Isiku esindamine täitemenetluses	7					2					2		1	2					
Isiku esindamine teistmismenetluses	1														1				
Õigusdokumendi koostamine	24		1					1			1			4	7	10			
Isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine	182	6	1	13	6	1		13	10		20	7	7	49	5	4	2	38	
<b>Üldkokkuvõte</b>	<b>17031</b>	<b>253</b>	<b>428</b>	<b>1274</b>	<b>48</b>	<b>271</b>	<b>41</b>	<b>1268</b>	<b>387</b>	<b>401</b>	<b>976</b>	<b>885</b>	<b>315</b>	<b>6957</b>	<b>2013</b>	<b>421</b>	<b>586</b>	<b>507</b>	

Lisaks võib statistiliselt välja tuua, et aasta jooksul sisestati taotlusi nädalavahetustel ja riigipühadel 2,9%-l, keskmine taotluste arv tööpäevas oli 65. Prokuratuur sisestas RIS-i kokku 6163, uurimisasutused 5749 ning kohtud 5119 taotlust. Keskmiselt osutas aasta jooksul RIS-s riigi õigusabi 120 advokaati. Taotlusi võttis aasta jooksul täitmiseks 177 erinevat advokaati.

### **Advokaadi nimetamise protsess advokatuuri poolt RIS-is toimub üldjoontes järgmiselt**

Tavatellimus. Tegemist on olukorraga, mil advokatuuril on advokaadi nimetamiseks aega taotluses märgitud ajani, kuid igal juhul üle 48 tunni. Kui RIS-i saabub taotlus advokaadi määramiseks, siis vastavalt süsteemis olevale advokaatide nimekirjale (nimekirja genereerib RIS automaatselt lähtuvalt advokaatide sisestatud andmetest, s.o mis liiki asjadega tegeleb, mis piirkonnas jm) edastab RIS taotluse nimekirjas esimesel kohal olevale advokaadile. Sellekohane teade saabub advokaadi töölauale RIS-is ja ka e-kirja või SMS-i vahendusel. Kui advokaat keeldub asja vastu võtmast, läheb taotlus nimekirjas järgmisele advokaadile ning advokaat ise liigub nimekirjas viimaseks. Advokaadil tuleb keeldumist põhjendada, näiteks huvide konflikt, suur töömaht, kompetentsi puudumine vms. Kui taotluses märgitud advokaadi määramise tähtajast puudub vähem kui 48 tundi, muutub tellimus kiireloomuliseks.

Kiireloomuline tellimus. Tegemist on olukorraga, mil advokatuuril on advokaadi nimetamiseks aega vähem kui 48 tundi. Eelkõige on taoline advokaadi määramise vajadus kriminaalasjades, kuivõrd esmased menetlustoimingud, kus on vajalik ka advokaadi osalemine, tuleb teha 48 tunni jooksul alates isikute kinnipidamistest. Sellisel juhul saadab süsteem taotluse korraka viiele esimesele advokaadile nimekirjas. Juhul, kui advokaat keeldub talle edastatud tellimuse vastuvõtmisest, liigub ta niisamuti nimekirja lõppu, aga juhul, kui mõni teine advokaat nendest viiest jõuab tellimuse enne antud advokaadi poolset reageerimist vastu võtta, jääb advokaat ikka nimekirja algusesse.

N.ö rasked määramised. Tegemist on olukorraga, mil advokatuuril ei õnnestu nimetada riigi õigusabi osutajat RIS-is automaatse jagamise käigus. Sellise olukorra lahendamiseks võttis advokatuuri juhatus 08.02.2011. a vastu otsuse, et olukorras, mil advokatuuril ei õnnestu leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati, on kollegiaalsuse põhimõttest tulenevalt riigi õigusabi osutamise kohustatud vastu võtma eelkõige riigi õigusabi osutamise piirkonnas tegutsev advokaat, kes on ülesande saamise kuule eelneval kuul saanud enim tulu riigi õigusabi osutamisest (n tsiviilasjades Tallinnas). 2012. aastal suurenes oluliselt taoliste juhtumite arv, mil advokatuuril ei õnnestunud tavapärases korras leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati – kui 2011. aastal oli selliseid asju ühes kuus u 10, siis 2012. aastal oli neid juba 21. Juhatus leidis, et senine taoliste taotluste jagamise kord ei taga enam mõistlikul viisil riigi õigusabi korraldust, mistõttu otsustas juhatus veel 2012. aasta lõpus kehtestada nendeks puhkudeks uue korra. Olukorra parendamiseks otsustati esmalt, et riigi õigusabi taotlusi edastatakse riigi õigusabi liigi põhiselt, v.a riigi õigusabi liikides „õigusdokumendi koostamine“ ja „isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine“, kus taotlused edastatakse ka vastavalt neile riigi õigusabi liikidele, millele vastab taotluse sisu õigusharu mõttes.

Teiseks otsustas juhatus, et olukorras, mil advokatuuril ei õnnestu leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati, on kollegiaalsuse põhimõttest tulenevalt riigi õigusabi osutamise kohustatud vastu võtma eelkõige riigi õigusabi osutamise piirkonnas riigi õigusabi osutav advokaat, kes on tähestikulises järjestuses nimekirjas olev järgmine advokaat. Taotluse vastu võtnud advokaadile edastatakse uus taotlus vastuvõtmiseks, kui järjestus on ammendunud; taotluse vastuvõtmisest keeldunud advokaat jääb aga järjestuse algusesse.

## 2012. aastal enim tähelepanu pälvinud küsimused

Advokaatide määramiste juures on 2012. aastal advokatuur pööranud tähelepanu eelkõige kolmele problemaatilisele valdkonnale – riigi õigusabi andmisel perspektiivikuse hindamise vajadus, kiireloomulised tellimused ja riigi õigusabi andmise määruste põhjalikkus.

Tulenevalt advokaatide poolsest tagasisidest, et riigi õigusabi andmise otsustamisel reeglina õigusabi vajalikkust ja asja perspektiivi ei hinnata, vaid kogu analüüs piirdub taotleja majandusliku seisundi hindamisega ning õigusabi andmata jätmise alused jäetakse tähelepanuta, pöördus advokatuur aasta alguses nii kohtute, prokuratuuri, uurimisasutuste kui ka Justiitsministeeriumi poole selgitamiseks, et riigi õigusabi vahendite efektiivsemaks kasutamiseks on vajalik riigi õigusabi asjades, enne menetluse määramist, anda isikutele esmalt õigusabi hindamiseks nende vaidluse perspektiivi. Advokatuur selgitas, et alles pärast perspektiivikusele positiivse hinnangu andmist peaks asi olema suunatud menetluse.

Lisaks riigi õigusabi korraldamisel analüüsis advokatuuri juhatus kiireloomuliste tellimuste esitamist, mh nende osakaalu tellimuste üldisest mahust ning dünaamikat. Analüüsist selgus, et RIS-i sisestatud tellimustest moodustavad kiireloomulised tellimused 2012. aastal 54% kõikidest tellimustest, st 9338 tellimuse puhul tuli advokatuuril nimetada advokaat loetud tundide jooksul või isegi tunni jooksul. Antud probleemi osas pöördus juhatus juba 2011. aastal eraldi Politsei- ja Piirivalveameti poole, kuivõrd erakordselt suur on nende poolt esitatavate tellimuste maht, kus advokatuuril on antud advokaadi nimetamiseks aega alla kahe tunni. 2012. aasta alguses pöördus juhatus nii uurimisasutuste, prokuratuuri kui ka kohtute poole selgitamiseks, et advokatuur ei vaidlusta kiireloomuliste tellimuste esitamise vajalikkust või selle konkreetseid aluseid, juhul, kui kiireloomulise tellimuse esitamiseks on olemas seadusest tulenev vajadus (näit. kahtlustatava ülekuulamine, esimese vahistamisaotluse põhjendatuse selgitamine, esialgse õiguskaitse rakendamine). Samas, arvestades, et advokaadid on tagasiside käigus toonud muuhulgas välja, et esineb juhtumeid, kus kiireloomulistena sisestatud tellimused seda tegelikult ei ole või on seetõttu, et tellimus on sisestatud viimasel hetkel, pidas juhatus vajalikuks pöörata tähelepanu sellele, et tellimus tuleb sisestada esimesel võimalusel, kui riigi õigusabi vajadus on selgunud. Kuivõrd kiireloomuliste tellimuste kasvu osas advokatuur muudatusi pärast pöördumisi ei täheldanud, pöörduti nimetatud küsimuses ka Justiitsministeeriumi poole, millest tulenevalt käsitlesid antud teemat ka siseminister ja justiitsminister omavahelisel kohtumisel ning käesolevaks hetkeks on kokku lepitud järgnevad tegevused, et vähendada kiireloomuliste taotluste mahtu, näiteks on advokatuur kutsutud

vähemalt 2 korda aastas osalema Politsei- ja Piirivalveameti kriminaalpolitsei juhtide nõupidamistele.

Kolmanda suurema murekohana töid advokaadid välja, et probleemiks on taotluste sisestajate poolt esitatud mitteammendav informatsioon asja kohta, st määrus isikule riigi õigusabi andmise kohta on väga lakooniline ning täiendavat informatsiooni ei ole esitatud ka taotluse sisestamisel, sh näiteks õigusabi saaja kontaktandmeid. Advokaadid töid ka välja, et nende hinnangul on riigi õigusabi andmise määrused olnud varem põhjalikumad ning detailsemad ja sisaldanud täpsemat ülesande kirjeldust, kuid viimasel ajal on määrused sageli nii formaalsed, et nende põhjal ei ole võimalik riigi õigusabi asjaga seotud töömahtu, võimalikke vajalikke (eri)oskusi, huvide konflikti võimalikkust vms hinnata. Nimetatu on aga muutnud tellimuste vastuvõtmise advokaatide poolt keerulisemaks ja aeganõudvamaks, kuivõrd enne asja vastuvõtmist on advokaadil vajalik täpsustada sellega seotud asjaolusid. Kui advokaat selgitab pärast täpsustusi välja, et ta ei saa tellimust vastu võtta, suunatakse see järgmisele advokaadile vastuvõtmiseks alles pärast eelneva advokaadi poolt tellimuse vastuvõtmisest keeldumist, mis selgelt tähendab ebavajalikku ajakulu. Seega pöördus juhatus taaskord uurimisasutuste, prokuratuuri ja kohtute poole, et riigi õigusabi andmise määrustesse või taotlustesse sisestataks sedavõrd palju informatsiooni asja kohta, mis on ka taotluse esitajale teada.

### **Riigi õigusabi osutamise tasustamisest**

13. veebruaril 2012. a toimus kohtumine riigi õigusabi osutavate advokaatidega, kus arutati riigi õigusabi tasu ja kulude korraga seonduvaid küsimusi. Esimees Toomas Vaher selgitas kohtumisel riigi õigusabi tasude kujunemise tausta. Ühiselt arutati 1. jaanuaril 2012. aasta jõustunud tasukorra muudatusi, mille eesmärgiks oli kehtestada, arvestades riigieelarvest eraldatud vahendite suurust ja riigi õigusabi asjade eeldatavat mahtu, tasumäärad ja kulude hüvitamise ulatus arvestusega, et riigi õigusabi oleks tagatud 2012. aasta eelarveaasta lõpuni. Advokaatur peab oluliseks, et riigi õigusabi korras õigusteenust osutavad advokaadid saaksid selle eest väärilist tasu, kuid juhatus, kaaludes erinevaid variante, kuidas riigieelarves ettenähtud summaga tagada riigi õigusabi rahastamine 2012. a pärast hüppelist riigi õigusabi tellimuste mahu kasvu, eriti tsiviilasjades, leidis, et tasumäärades tuleb teha muudatusi. Seda eelkõige neis valdkondades, kus on võimalik kasutada eraldatud vahendeid efektiivsemalt, kuid paratamatult oli vajalik vähendada riigi õigusabi eest makstavaid tasumäärasid. Nii jõustusid 01.01.2012. a tasude ja kulude korra muudatused, mis olid peamiselt seotud tasumäärade ümardamisega täissummadeks, lisati toiminguid, mille puhul on ette nähtud tasu maksimummäär, põhimõtteliselt muudeti regulatsiooni ühes asjas mitme riigi õigusabi saaja esindamise tasustamises ning tasustamisepõhimõtteid riigi õigusabi osutamise kohta jõudmiseks kulutatud aja eest. Arutelude keskseks küsimuseks olidki toimingud tsiviilasjades, mille puhul nähti ette tasu maksimummäärad. Arutati võimalusi maksimummäärade muutmiseks selliselt, et riigi õigusabi osutamine oleks tasustatud tsiviilasjades õiglasemalt. Vastati advokaatidelt laekunud ettepanekutele ning protokolliti kohapeal tehtud ettepanekud ja märkused. Juhatus jätkas terve 2012. aasta jooksul tasukorra muudatuste mõjude hindamist, et vajadusel ja võimalusel muuta tasukorda tasustamiseks osutatud riigi õigusabi õiglasemalt.

Tasude ja kulude korda muudeti ka 2012. a keskel, muudatused jõustusid 01.07.2012. Korra muutmise eesmärk oli viia sisse muudatused ja anda selle seletuskirjas tõlgen-dusi tasude ja kulude korrale, võttes aluseks Justiitsministeeriumi poolt 2011. aasta kohta läbiviidud tulemusauditis „Riigi õigusabi korralduse tulemuslikkus ning vahendeite sihipärane kasutamine“ tehtud ettepanekuid, samuti advokaatidelt saadud seisukohti ja konkreetseid ettepanekuid. Täiendavalt viidi tasude ja kulude korda sisse muudatused, mis on tingitud asjaolust, et tasude ja kulude korra 01.01.2012. a jõus-tunud redaktsiooni järgselt esines advokatuurile probleeme riigi õigusabi osutaja nime-tamiseks tsiviilasjades, eriti Ida-Virumaal. Kuivõrd aga advokatuuriseaduse § 64<sup>1</sup> lg 2 seab advokatuuri juhatusel kohustuse tagada riigi õigusabi katkematu korraldus ja osutamine ning riigi õigusabi mõistlik kättesaadavus, siis oli muudatuste sisseviimine hädavajalik. Samuti muudeti tasude ja kulude korras koefitsiendi 2,0 ja tasu suurenda-mise võimaluse kohaldamist, muutmaks ühelt poolt riigi õigusabi tasustamist õiglase-maks, teiselt poolt efektiivsemaks.

Veel aasta lõpus võttis advokatuuri juhatus vastu ka tasude ja kulude korra kolmanda muutuse, mille kohaselt on võimalik äärmisel vajadusel määrata riigi õigusabi osu-tamise eest makstavale tasule lisakoefitsienti, kui advokatuurile ei õnnestu tavapärasel korras leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati. Muudatus jõustus 01.01.2013. a.

Advokatuuri juhatus peab tähtsaks analüüsida tasustamist riigi õigusabi asjades ning vaadelda, kas on vajalik muuta tasukorda, kuivõrd RÕS annab õiguse advokatuuri juhatusel muuta ka eelarveaasta kestel riigi õigusabi eest makstava tasu arvestamise aluseid, maksmise korda ja tasumäärasid ning kulude hüvitamise ulatust ja korda. Kuid siinjuures peab juhatus oluliseks rõhutada, et seni, kuni riigi õigusabi osutami-seks ei ole eraldatud täiendavaid vahendeid, tuleb tasumäärade muutmisel vajalikud ressursid lisakulutuste katmiseks leida olemasolevatest vahenditest, kuivõrd RÕS seab ka kohustuse juhatusel kehtestada tasumäärad ja kulude hüvitamise ulatus arvestusega, et riigi õigusabi oleks tagatud eelarveaasta lõpuni. Siiski jätkab juhatus omapoolsete pingutuste tegemist riigi õigusabi osutamiseks riigieelarvest eraldatava summa suurenda-miseks ja siinkohal vajab ka märkimist, et taotlus 2014. aasta eelarveeraldise jaoks tuleb esitada advokatuurile hiljemalt 01.04.2013. a.

### **Aruandlusest ja advokatuuri tegevuse järelevalvest**

Riigi õigusabi osutamist ja korraldamist rahastatakse seaduses sätestatud korras riigi-eelarvest. Advokatuur on otseselt vastutav riigi õigusabi osutamiseks ja korraldamiseks eraldatud riigieelarveliste vahendite kasutamise eest ja seega esitab advokatuur igakuiselt ja eelarveaasta lõppedes Justiitsministeeriumile riigi õigusabi osutamiseks ja advo-katuuri poolt avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks eraldatud vahendite kasutamise aruandluse. Täiendavalt on justiitsministril või justiitsministri määratud isikul õigus kontrollida riigi õigusabi osutamise korraldamist ja riigieelarvest eraldatud vahendite kasutamist, sealhulgas tutvuda sellega seotud dokumentatsiooniga ning saada selle kohta teavet.

Siinjuures on advokatuurile hea meel tõdeda, et lisaks viis Justiitsministeeriumi siseau-diti osakond läbi 2012. aastal 2011. aasta kohta auditi „Riigi õigusabi korralduse tule-

muslikkus ning vahendite sihipärane kasutamine“. Auditi eesmärgiks oli anda Justiitsministeeriumi juhtkonnale piisav kindlustunne, et riigi õigusabi korraldus on tõhus, tagades seeläbi kvaliteetse õigusabi kättesaadavuse ning eraldatud riigieelarveliste vahendite säästliku ja sihipärase kasutamise. Siseauditi hinnangul on riigi õigusabi korraldus üldjuhul tõhus, sest tagab riigi õigusabi taotluste advokaatidele jagamise ühtsel alustel ja õigusabi kättesaadavuse. Parandamist vajavaks pidas audit nii menetlejate kui ka advokatuuripoolsete kontrolli- ja järelevalvemeetmete korraldust, kuivõrd kontrollitud väljamaksete pinnalt tuvastati juhtumeid, kus riigi õigusabi tasud ja hüvitatud kulud ei olnud põhjendatud või kooskõlas tasu ja kulude korraga. Lisaks ei olnud alati võimalik hinnata, mille eest olid menetlejad tasusid ja kulusid välja mõistnud.

## **Arendustegevusest**

### Riigi õigusabi infosüsteem (RIS)

2012. aastal töötati selle nimel, et 01.04.2013. a rakenduks riigi õigusabi infosüsteemi teine arendus – maksete- ja finantssüsteem. Antud arendus hõlmab esialgu vaid tasutaotluste koostamist RIS-is, kuivõrd teised seotud infosüsteemid ei olnud valmis sedavõrd kiiresti omapoolseid arendusi läbi viima. Pärast nimetatud arenduse rakendamist on advokaadil vajalik siiski veel tasutaotlus infosüsteemist välja printida ja esitada see menetlusasutustele. Seejärel saavad menetlusasutused neile edastatud taotluse alusel koostada tasumääruse või lahendada selle pealdisega ja selle alusel esitab advokaat RIS-i kaudu kõik menetlusasutuste poolt kinnitatud tasumäärused väljamaksmisele koos arvega advokatuuri raamatupidamisele. Väljamaksmisele esitatud tasumäärused kontrollib advokatuur. Kõikidest tasumäärustest, mis edastatakse advokatuuri RIS-i kaudu, saab advokatuur koostada statistilisi väljavõtteid ning omada täpsemat informatsiooni väljamakstud tasude ja kulude kohta. Rakenduse kasutamiseks vastavad koolitused advokaatidele on planeeritud 2013. aasta märtsikuuksse.

2014. aastal rakendub RIS-i teine arendus täies mahus ehk tasutaotlused on infosüsteemi kaudu võimalik koheselt edastada vastavale menetlusasutusele elektroonselt ning tasutaotlusi paber kandjal esitada ei ole võimalik.

### Riigi õigusabi koduleht

Teise uuendusena valmis 2013. aasta alguseks eraldiseisev riigi õigusabi kodulehekül. Kodulehel on olemas mitu kasutajakeskkonda – avalik, kus saavad vajalikku informatsiooni kõik isikud, ning piiratud ligipääsetavusega keskkonnad, mis on siis konkreetselt suunatud advokaatidele või menetlejatele, prokuröridele ja kohtunikele. Kodulehekülje aadress on [www.riigioigusabi.ee](http://www.riigioigusabi.ee).

## **Kokkuvõtteks**

Kokkuvõtteks võib tõdeda, et 2012. aasta lõpuks on RIS olnud väga töökindel ja igati ennast õigustanud. Advokatuur on valmis olnud veelgi enam arendama RIS-s olevaid funktsioone, näiteks maksete- ja finantssüsteemi, mis tähendab, et tulevikus saab advokaat tasutaotlused ja vajalikud aruanded esitada digitaalselt. Väga oluliseks



peab advokatuuri juhatus vajalike meetmete kasutuselevõtmist, et riigi õigusabi korras õigusteenust osutavad advokaadid saaksid selle eest õiglast tasu.

Jätakuvalt on oodatud ka riigi õigusabi infosüsteemi advokatuuri liikmetest kasutajate tagasiside võimalike kitsaskohtade ning probleemide, mis on esinenud praktilises töös, väljaselgitamiseks. Seda nii süsteemi tehnilise võimekuse, aga ka riigi õigusabi osutamisega sisuliselt seotud küsimustes.

## ÜLEVAADE EESTI ADVOKATUURI REVISJONIKOMISJONI TEGEVUSEST 2012. AASTAL

Eesti Advokatuuri revisjonikomisjon tegutses 2012. aastal kahes erinevas koosseisus. Kuni Eesti Advokatuuri üldkoguni 13.04.2012 kuulusid revisjonikomisjoni vandeadvokaadid Sven Sillar (komisjoni esimees), Alla Jakobson ja Sirje Must. Kuna Sirje Must osales revisjonikomisjoni töös asendusliikmena, siis valis Eesti Advokatuuri üldkogu 13.04.2012 uue revisjonikomisjoni liikme. Kandidaadidena seati üldkogul üles Marko Tiiman ja Ene Ahas. Mõlemad vandeadvokaadid said üldkogul osalejatelt võrdselt hääli, mistõttu tuli revisjonikomisjoni uus liige selgitada, vastavalt reglemendile, kulli-kirja viskamisega. Fortuuna tahtel sai revisjonikomisjoni liikmeks Ene Ahas. Ene Ahase pikaajalised kogemused pankrotihaldurina andsid olulise panuse revisjonikomisjoni igapäevasesse töösse.

Revisjonikomisjon kontrollis advokatuuri majandustegevust ning esimehe, juhatuse ja kantsleri asjaajamist. Aruandeperioodil kontrollis revisjonikomisjon Eesti Advokatuuri 2011. a neljanda kvartali andmeid, 2011. a majandusaasta aruannet ning 2012. a esimese kolme kvartali majandustegevust. 2012. a neljanda kvartali andmed ning Eesti Advokatuuri 2012. a majandusaasta aruanne on revisjonikomisjoni liikmetele kättesaadavad alles 2013. aastal.

Aruandeperioodil ei tuvastanud revisjonikomisjon minetusi Eesti Advokatuuri esimehe, juhatuse ja kantsleri asjaajamises. Samuti ei esinenud rikkumisi advokatuuri tavapärasel majandustegevuses. Vastavalt advokatuuriseadusele loetakse advokatuuri majandustegevuseks ka riigi õigusabi osutamise korraldamist ja riigieelarvest eraldatud raha kasutamist. Revisjonikomisjon ei tuvastanud riigi õigusabi korraldamisel ühtegi rikkumist. Samuti ei tuvastatud minetusi riigieelarvest saadud rahade kasutamisel.

## ÜLEVAADE EESTI ADVOKATUURI EETIKA- JA METOODIKAKOMISJONI TEGEVUSEST 2012. AASTAL

Eetika- ja metoodikakomisjoni esimeheks aruandeperioodil oli Sten Luiga ja liikmeteks 2012. aastal Pirkko-Liis Harkmaa, Peeter Kutman, Tõnis Tamme, Aare Tark, Martin Tamme ja Kaupo Lepasepp. Kantslei jurist Katrin Kose on abistanud komisjoni istungite protokollimisel, analüüside ja dokumentide projektide koostamisel.

Lisaks tavapärasele rutiinidele, aukohtu lahendite süstematiseerimisele ja digestade koostamisele, jätkus töö advokatuuri liikmetele suunatud töökorralduslike juhendite koostamisel ja juhatuse konsulteerimisel kutse fundamentaalseid väärtusi puudutavates küsimustes.

Komisjoni liikmetest osalesid Martin Tamme, Pirkko-Liis Harkmaa ja Kaupo Lepasepp komisjoni töös, mis valmistab ette muudatusi advokatuuri eksamite korralduses.

Komisjon arutas ja kinnitas advokaadibüroode pidamise miinimumstandardite juhendi projekti ning analüüsis juhatusele ja aukohtule esitatud kaebuste sisu. Töö eesmärgiks oli piiritleda teemade ring, mis vajaks eraldi reglementeerimist advokaadi kutsestandardi kogumikus. Komisjon on mitmel korral arutanud kutsetegevuse miinimumstandardite mahtu ja koostamise metoodikat. Selle vajadusele on juhitud tähelepanu advokatuuri arengukavas aastateks 2011-2020.

Komisjon võttis aruandeaasta perioodil muu hulgas seisukohti alljärgnevates küsimustes:

- Kinnistamistoimingute juhendi muudatused;
- Advokatuuri täiendõppe korra muudatused;
- Advokaadi volituste tõendamise juhendi muudatused;
- Kliendisuhete ülevõtmisega seotud probleemid;
- Advokaadi volituste tõendamise vorm kommertspankades;
- Riigi õigusabi taotluste regulatsiooni korrastamine.

Komisjon viis lõpule advokaadibüroo pidamise juhendi ettevalmistamise ja esitas juhendi projekti juhatusele kinnitamiseks. Töös on ärilise teavitamise juhendi võimalik revideerimine seoses õigusliku keskkonna muudatuste jõustumiseks 2013. aasta esimeses kvartalis.

Komisjon jätkab 2013. aastal seni väljakujunenud tegevustega, vajadusel koostab uusi juhendeid ja abistab advokatuuri juhatust jooksvalt kutsetegevusega seonduvate küsimuste lahendamisel.

## ÜLEVAADE EESTI ADVOKATUURI KUTSESOBIVUSKOMISJONI TEGEVUSEST 2012. AASTAL

Eesti Advokatuuri kutseobivuskomisjoni 2012. aasta koosseisu kuulusid vandeadvokaadid Urmas Ustav (komisjoni esimees), Aadu Luberg, Mari-Ann Simovart, Toomas Tamme, Toomas Taube ja Erki Vabamets.

Justiitsministeeriumi esindas kutseobivuskomisjonis Gunnar Vaikmaa, prokuratuuri Jaan Naaber ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonda Karin Sein. Kohtunikest olid komisjoni liikmeteks Viktor Brügel Harju Maakohtust, Enno Loonurm Tallinna Halduskohtust ning asendusliikmeks Meeli Kaur Harju Maakohtust.

### Eksamite korraldamisest

2012. aasta jooksul pidas komisjon 25 istungit, mis on sama palju kui 2011. aastal. Eksamineeritavaid oli 2012. aastal kokku 117. Sarnaselt 2011. aastale võeti pikkade eksamijärjekordade tõttu ühel eksamipäeval vastu nelja eksami asemel viis eksamit. Võrreldes varasemate aastatega oli 2011. aastal eksamineeritavaid 121, 2010. aastal 106 eksamit ning 2009. aastal 97.

Vandeadvokaadi abiksamile tuli kokku 53 kandidaati, edukalt sooritas eksami 44 kandidaati (83%), kaks eksamineeritavat eksamile ei ilmunud. Ühel läbikukkunud märkis kutseobivuskomisjon vandeadvokaadi abi eksami otsuse juurde eraldi märkuse, et eksamineeritav ei valda advokatuuriseaduse § 23 lg 1 p 4 kohaselt nõutaval tasemel eesti keelt. Vandeadvokaadi vanemabiksamile tuli kokku 24 kandidaati, edukalt sooritas eksami 20 (83%). Vandeadvokaadiksamile tuli kokku 34 kandidaati, edukalt sooritas eksami 31 (91%) ning neli kandidaatiksamile ei tulnud.

Kokkuvõtlikult: advokaadiksamile tulnud 111-st isikust õnnestus eksam sooritada 95-l ehk 86%-l. 2011. aastal oli vastav näitaja vaid 80%.

### Hindamisvestluste läbiviimine

2012. aastal toimus kokku 18 hindamisvestlust. Hindamisvestluse läbiviimisel tunnistati sobivaks advokaaditegevuses 16 advokaati. Kaks advokaati hindamisvestlusele ei ilmunud ning praeguseks ei ole enam tegemist advokatuuri liikmetega. 2011. aastal hindamisvestlusi ei toimunud. Varasematel aastatel on hindamisvestluse läbinud kuus advokaati.

## ÜLEVAADE EESTI ADVOKATUURI AUKOHTU TEGEVUSEST 2012. AASTAL

Aukohtu esimeheks aruandlusperioodil oli Andres Aavik ja liikmeteks vandeadvokaadid Liina Linsi, Priit Manavald, Leino Biin, õigusteadlane Raul Narits ning kohtunikud Indrek Parrest ja Tiit Kollom. Asendusliikmeteks olid vandeadvokaadid Raivo Laus, Siiri Schneider, Leon Glikman ja kohtunik Imbi Sidok.

2012. a toimus 20 aukohtu istungit. Kokku arutati aukohtumenetluses 65 kaebust 48 advokaadi peale. Võrdluseks, et 2011. aastal arutas aukohus aukohtumenetluses kokku 71 kaebust, 2010. aastal 69 kaebust ja 2008. aastal 34 kaebust. Eeltoodud arvudest nähtub, et kaebuste koguarv on võrreldes eelmise aastaga jäänud samale tasemele.

Juhatus tegi aukohtule aruandlusperioodil ettepaneku aukohtumenetluse algatamiseks 22 korral, esimese- ja teise astme kohtud/kohtunikud 7 korral, Riigiprokuratuur 1 korral, Riigikohus 1 korral, Politsei- ja Piirivalveamet 1 korral.

Aukohus algatas arveldusperioodil aukohtumenetluse 42 korral, millest 8 korral tuvasitati advokaadi tegevuses distsiplinaarsüüteo koosseis ning kohaldati advokaadi suhtes karistust. Kuuel korral karistati advokaati noomitusega, ühel korral rahatrahviga ning ühel korral kohaldati advokaadi suhtes karistusena advokatuurist väljaheitmine.

Ühel korral lõppes aukohtumenetlus poolte vahel kompromissi sõlmimisega, tegemist oli advokaadi tasu puudutava küsimusega. Ühel korral lõppes aukohtumenetlus kaebusest loobumise tõttu. Ülejäänud juhtudel lõpetas aukohus menetluse ilma distsiplinaarkaristust määramata, kuid nendest seitsmel korral pidas aukohus vajalikuks juhtida advokaadi tähelepanu kutse-eeetika nõuete hoolsamale järgimisele.

Aukohus ei algatanud aukohtumenetlust 18 korral. Ülejäänud asjades ei ole veel algatamise või mitte algatamise küsimust otsustatud või on menetlus pooleli. Kahel korral vaidlustati aukohtu otsused halduskohtus, mõlemas asjas on kohtumenetlused veel pooleli.

Peamised etteheited advokaadi tegevusele olid järgnevad: rahuolematus kohtuotsusega, mida seostatakse ebarahuldava kaitsjatöö või esindusega, rahuolematus õigusteenuse kvaliteediga (kliendiülesande täitmata jätmine või selle ebapiisav täitmine, asjatundmatu õigusabi osutamine, kliendi huvides apellatsioon- või kassatsioonkaebuse esitamata jätmine jne), lugupidamatu suhtumine kohtu või kliendi suhtes, erinevad kommunikatsiooniprobleemid, huvide konfliktis tegutsemine, advokaadi tasuvaidlused.

Allpool antakse lühiülevaade mõningatest aruandeperioodil aukohtu poolt tehtud otsustest.

## I

Kaebajal oli esitatud hagi tema endise abikaasa vastu ühisvara jagamiseks. 24. mail 2010. a tegi kohus kohtuasjas määruse, millega kinnitas poolte vahel sõlmitud kompromissilepingu. Kaebaja leidis, et vandeadvokaat Y, kes teda antud kohtuasjas esindas, jättis tema huvid esindamata ning tema poolt osutatud õigusteenus ei olnud asjatundlik.

24. mail 2010. a toimunud kohtuistungil esitas vastaspoole esindaja kaebajale tema poolt koostatud kompromissilepingu. Vandeadvokaat Y kompromissilepingu sisu ega tähendust kaebajale ei selgitanud, vaid survestas teda koos vastaspoole esindajaga kompromissilepingut sõlmima. Kuna kaebajat esindanud vandeadvokaat leidis, et kaebaja võib kompromissilepingule alla kirjutada, siis kaebaja tegi seda. Kohus kinnitas kompromissilepingu. Hiljem selgus, et sõlmitud kompromissilepinguga ei ole kaebaja ja tema endise abikaasa kogu ühisvara jagatud. Seda vaatamata sellele, et kaebaja oli oma esindajale esitanud nimekirja kogu ühisvara hulka kuuluvast varast ja kaebaja tahe oli jagada kogu ühisvara. Nimetatud asjaolu selgus siis, kui kaebaja soovis müüa OÜ-d A. Notar selgitas talle, et ta ei saa osühingut ilma endise abikaasa nõusolekuta müüa, sest osühing on jagamata ühisvara. Kuni selle ajani oli kaebaja olnud teadlik, et ühisvara on jagatud. Kaebaja ei olnud teadlik sellest, et vaatamata sellele, et kohtule on ühisvara nimekiri esitatud, peab ka kompromissileping sisaldama kogu jagatava vara nimekirja märkega, milline vara kelle ainuomandisse jääb. Saades seda teada, pöördus kaebaja e-kirjaga selgituse saamiseks oma esindaja vandeadvokaat Y poole, kes vastas e-kirjaga, et talle jäi millegipärast mulje, et osühing ei olnud jagamist vajav ühisvara. Vandeadvokaat Y lubas küsimusega tegeleda. Vaatamata lubadusele ei olnud vandeadvokaat Y kaebuse esitamiseni kaebajaga ühendust võtnud.

Kaebaja leidis, et vandeadvokaat Y pidi olema teadlik, et OÜ A kuulub ühisvara hulka, sest kostja poolt kohtule esitatud vastuses sisaldus ettepanek ühisvaraks oleva OÜ A jagamiseks. Samuti teadis esindaja, et ühisvara hulka kuulub ka korteriomand asukohaga Z. Kaebaja esitas järelepärimise ka vastaspoole esindajale, kes selgitas, et kui midagi jäi soovitud varast jagamata, on kaebaja ja kaebaja esindaja tegemata töö. Samal päeval saatis vastaspoole esindaja kaebajale ka teise e-kirja, milles selgitas, et OÜ A osa ja korter asukohaga Z on endiselt ühisvara.

Lisaks eeltoodule selgus, et ühisvara jagamise kokkuleppega ei ole jagatud ka vallasvara. Ühisvara koosseisu kuuluva vallasvara nimekiri sisaldus vandeadvokaat Y poolt koostatud täiendavas hagiavalduses, seega ei saa vandeadvokaat Y väita, et ta ei olnud teadlik, et kaebaja soovib ka vallasvara jagada ja pidi teadma, milline on selle vara koosseis. Kohtumenetluse ajal koostas kaebaja ise kohtuasja kompromissiga lõpetamiseks kompromissilepingu variante ja saatis need seisukoha võtmiseks vandeadvokaadile Y. Vandeadvokaat Y kaebajaga kaebaja tahet sisaldavaid seisukohti ühisvara jagamisel ei arutanud. Veel jättis vandeadvokaat Y kaebajale edastamata kohtumääruse, millega ühisvara jagamise kompromissileping kinnitati. Juulikuus helistas kaebaja kohtule, et saada teada, miks kohus kompromissilepingu kinnitamisega viivitab (kohtuistung toimus mais). Kohtu sekretär selgitas, et tema poolt küsitud määrus on kaebaja esindajale edastatud juba maikuu. Lisaks eeltoodule nõudis vandeadvokaat Y koos kostja advo-

kaadiga viimasel kohtuistungil, et kaebaja ei tohi isiklikult minna oma isiklikele asjadele oma endisesse elukohta järele, vaid need tuleb näiteks viia linna turuplatsile, kust kaebaja need kätte saab. Kaebaja leidis, et selline suhtumine klienti on ebaväärikas ja lubamatu.

Vandeadvokaat Y selgitas, et täitis oma teada täpselt kliendi juhiseid ja soove. Kompromiss pidi olema mõlemale poolele vastuvõetav ja ausalt täidetav. Vandeadvokaat Y leidis, et kõik kaebaja väited on paljasõnalised ja alusetud. Kompromiss oli kaebaja poolt allkirjastatud ja vastas tema soovidele. Vandeadvokaadi Y hinnangul ei ole ta rikkunud kutse-eetikanorme.

Aukohus algatas asja täiendavaks uurimiseks aukohtumenetluse. Aukohtumenetluse käigus leidis tuvastamist, et kohus on kinnitanud kompromissi, milles on jäänud OÜ A vara poolte vahel jagamata. Aukohtule esitatud materjalidest nähtus, et vandeadvokaat Y pidi olema kõnesolevast varast teadlik ning sellest, et see kuulub ühisvara hulka. Seda asjaolu kinnitas muuhulgas kostja poolt menetluse käigus kohtule esitatud ettepanek ühisvaraks oleva OÜ A jagamiseks. Aukohus leidis, et vandeadvokaat Y pidi tööülesandeid täites kostja vastusega olema tutvunud. Aukohus palus vandeadvokaadil aukohtu istungil seda asjaolu selgitada. Istungil antud suulistest selgitustest järeldus, et vandeadvokaat Y jättis eeloleva juriidilise nüansi märkamata teadmatusest ja/või tähelepanematusest.

Advokatuuriseaduse (AdvS) § 40 lg 2 ja eetikakoodeksi § 14 lg 2 kohaselt peab õigusteenus olema õigeaegne ja asjatundlik ning põhinema asjaolude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul uurimisel. Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi § 8 lg 1 kohaselt peab advokaat õigusteenu osutamisel tegutsema üksnes kliendi huvides ja on kohustatud kasutama kliendi huvides kõiki vahendeid ja viise, mis ei ole vastuolus seadusega ja kutse-eetika nõuetega, säilitades au ja väärikuse.

Aukohus oli seisukohal, et advokaat oli oma tegevusega jätnud kliendi huvid kaitseta. Kuigi aukohus mõõnis, et tegemist ei ole olnud tahtliku tegevusega, ei saa advokaadi eksimust kuidagi õigustada. Aukohus leidis, et vandeadvokaat peab tööülesandeid täites olema äärmiselt hoolas ja tähelepanelik. Vandeadvokaadilt oodatakse põhjalike õiguslaste teadmiste olemasolu ning advokaadikutse seab advokaadile kliendi ees kõrgendatud õiguslikud kohustused. Nendel asjaoludel oleks advokaat pidanud olema teadlik, et ettevõtte võib kuuluda ühisvara hulka ning ta oleks pidanud hoolitsema selle eest, et kliendi huvid oleksid kaitstud. Etteheited, mis puudutasid advokaadi lugupidamatut suhtumist klienti ning kliendi arvamusega arvestamata jätmist, ei leidnud aukohtumenetluses kinnitamist. Vasturääkivusi, mida ei ole võimalik kõrvaldada, tõlgendatakse distsiplinaarsüüteo toimepanemises kahtlustatava isiku kasuks. Aukohus arvestas otsuse tegemisel konkreetse rikkumise faktilisi asjaolusid, distsiplinaarsüüteo iseloomu, advokaadi enda suhtumist toime pandud teosse ja asjaolu, et advokaati ei ole varasemalt distsiplinaarkorras karistatud. Nendel asjaoludel otsustas aukohus tunnistada vandeadvokaadi Y süüdis distsiplinaarsüüteos, mis seisneb AdvS § 40 lg 2 ja eetikakoodeksi § 8 lg 1 ja § 14 lg 2 rikkumises ning määrata distsiplinaar karistuseks noomituse.

## II

Riigikohtu kriminaalkolleegium saatis advokatuurile teadmiseks määruse, millega jäeti kassatsiooni esitamise tähtaeg ennistamata ja vandeadvokaat Q kassatsioon läbi vaatamata. Kriminaalkolleegium leidis, et määruskaebuse mittetähtaegne esitamine on käsitletav riigi õigusabi osutamise kohustuse mittenõuetekohase täitmisena.

Vandeadvokaat Q selgitas, et antud kriminaalasjas 28.09.2011. a toimunud istungi protokollist nähtus, et kohus kuulutab otsuse kantselei kaudu 05.10.2011. a kell 14.00, kuid antud kellaajal otsust ei olnud ning see saadeti hiljem e-kirjaga. Advokaadil oli reaalne võimalus tutvuda kohtuotsusega 06.10.2011. a ning alates sellest kuupäevast luges ta ka kassatsiooni esitamise tähtaega. Seetõttu esitas vandeadvokaat kassatsiooni ühe tööpäevase hilinemisega. Vandeadvokaat Q esitas taotluse kassatsiooni esitamise tähtaja ennistamiseks, kuid Riigikohus leidis, et selleks puudub alus, millest tingituna on vandeadvokaat asunud seisukohale, et on eksinud kassatsiooni esitamise tähtajaga. Vandeadvokaat tõi välja, et antud juhul oli see tal esmakordne kassatsioon kohtuotsusele kriminaalasjas ning teda oli viidud eksimusse samas kohtuasjas maakohu otsusega seotud asjaoludest, kus kohtuotsus, mis pidi avalikult kuulutatama 11.04.2011. a kell 14.00, tehti teatavaks e-kirja teel alles 17.05.2011. a, millest alates hakkas jooksmas apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg. Lisaks viitas vandeadvokaat Q, et kui võrd riigi õigusabi saaja soovis nii apellatsioonkaebust kui ka muid dokumente ise üle vaadata, edastas ta kassatsiooni ka riigi õigusabi saajale tutvumiseks, kes soovis kassatsiooni teksti täiendada omapoolsete seisukohtadega. Vandeadvokaat selgitas, et teavitas riigi õigusabi saajat koheselt oma eksimusest teada saamisel, vabandas tema ees ning arutas edasisi võimalikke samme antud asjas. Vandeadvokaat oli teinud ettepaneku edasiseks koostööks riigi õigusabi saajaga seoses riigi õigusabi saaja sooviga pöörduda kaebusega Euroopa Inimõiguste Kohtu poole ning samuti kohtuotsuse täitmisega seotud küsimustes. Vandeadvokaat Q selgituste kohaselt tegi ta riigi õigusabi saajale ettepaneku, et osutab riigi õigusabi saajale õigusabi *pro bono* ja on asunud seda tegema kohtuotsuse täitmisega seotud küsimustes.

Aukohus otsustas algetada aukohtumenetluse asjaolude täiendavaks uurimiseks. Aukohus selgitas välja, et vandeadvokaat Q esitas kassatsiooni tõepoolest mittetähtaegselt. Riigikohus jättis kassatsiooni esitamise tähtaja ennistamata ja kassatsiooni läbi vaatamata. Vandeadvokaadi põhjenduste kohaselt esitas ta kassatsiooni ühe tööpäevase hilinemisega põhjusel, et kuigi kohtuotsus edastati advokaadile e-kirja teel 05.10.2011. a, siis sai advokaat reaalselt sellega tutvuda 06.10.2011. a ning hakkas tähtaega lugema sellest kuupäevast alates. Kuigi aukohus mõõnis, et tegemist oli ilmselt inimliku eksimusega tähtaegade arvutamisel, siis peab vandeadvokaat olema oma kutsetegevuses niivõrd hoolas ja tähelepanelik, et selliseid minetusi ei esineks. Väga oluline on pöörata erilist tähelepanu menetlustähtaegade arvutamisele, kui võrd menetlustähtaegadest mitte kinni pidamisel võivad kliendi jaoks olla pöördumatult kahjulikud tagajärjed. Kaitaja peab tegema endast kõik oleneva, et kaitsealuse õigused oleksid kaitstud ning aukohus asus seisukohale, et seda mitte tehes ei ole advokaat osutanud õigusteenust piisava hoolsusega. Aukohus pidas kaebetähtaja möödalaskmist ja sellest tingituna kaitsealuse huvide kaitseta jätmist oluliseks kutsenõute rikkumiseks (eetikakoodeksi § 8 lg 1) ja määras nendel asjaoludel vandeadvokaadile AdvS § 19 lg 2 p 1 alusel karistuseks noomituse.



## III

Kaebaja sõlmis Advokaadibürooga C õigusabilepingu kaebaja esindamiseks tsiviilasjas AS E vastu. Antud asjas jättis vandeadvokaat M ilmumata eelistungile toimumisajaga 24.01.2012. a eelnevalt klienti sellest informeerimata. Eelneval päeval ei vastanud advokaat e-kirjale ja eelistungipäeval ka telefonile (lõpetas kõne). Vandeadvokaadi mitteamumise tulemusena tehti tagaseljaotsus. Vandeadvokaadi M esitatud kaja kohus ei arvestanud, pidades selles toodud istungile mitteamumise põhjendusi otsi-  
tuiks. Kaebaja korduvatele pöördumistele antud kohtuasjas vandeadvokaat M ei vasta-  
nud. Kaebuse esitaja lõpetas vandeadvokaadiga M lepingu ja tegi ettepaneku tagastada  
antud asjas tasutud esindustasud ja ekspertiisitasu, millise tellis vandeadvokaat M ja  
mis oli mittevajalik. Vastust ei ole sellele siiani tulnud. Kaebaja leidis, et nende vastu-  
väited olid piisavad, saamaks positiivset lahendit, kuid vandeadvokaadi M tegevus ei  
andnud võimalust vastuväiteid kaitsta, mistõttu jäädi kaotajaks. Kaebaja palus aukoh-  
tumenetlusega kohustada vandeadvokaati M tagastama kliendi poolt makstud tasud ja  
ekspertiisiakti maksumus kogusummas 1377,12 eurot.

Vandeadvokaat M selgitas, et avalduse esimeses lõigus märgitu, mille kohaselt kae-  
baja sõlmis kliendilepingu Advokaadibürooga C tema esindamiseks tsiviilasjas AS-ga  
E, on üldjoontes õige, kuid, arvestades avaldaja nõuet advokaaditasu tagastamiseks,  
ebatäpne ja avalduse lahendamiseks ebapiisav. Vandeadvokaat M selgitas, et kõnes-  
olev õigusvaidlus kliendi ja AS E vahel sai alguse kohtueelse nõude esitamisega AS-i E  
poolt 2010. a augustis, mil advokaat töötas teises advokaadibüroos (Advokaadibüroo  
B). Vandeadvokaat M koostas kliendi poolt soovitud vastuväite AS-i E nõudele. Selle  
töö eest esitas Advokaadibüroo B kliendile ka arve, mille klient tasus. Õigusvaidlus  
jätkus kohtueelsena ka pärast seda, kui advokaat oli asunud tööle Advokaadibüroos  
C ja kaebajaga oli sõlmitud uus kliendileping. Nimelt esitas AS E kliendile oluliselt  
vähendatud nõude, millele kliendi soovil vandeadvokaat M vastuväite koostas. Järgne-  
nud rohkem kui poole aasta vältel selles vaidluses midagi ei toimunud, kuni AS E esi-  
tas kohtusse hagi, millele vandeadvokaat M kliendi ülesandel vastuse koostas. Hagile  
vastuse koostamise, selle lisaks olevate dokumentidega tutvumise ja kliendiga asja aru-  
tamise eest esitas Advokaadibüroo C arve, mille klient ka tasus. Eeltoodud arvestades  
oli õigusteenu eest seoses kõnesoleva õigusvaidlusega esitatud kliendile kaks arvet  
kokku 8 advokaadi töötunni eest. Et eksperdi arvamus ei olnud kliendi jaoks soodne  
ja seetõttu ei olnud selle esitamine kõnesolevas kohtuasjas otstarbekas, siis selle töö  
eest kliendile arvet ei esitatud, kuigi põhimõtteliselt oleks võinud seda teha vastavalt  
selleks kulunud ajale. Osa ajakulu, ammugi olematu või muul põhjusel tegelikku-  
sele mittevastava ajakulu, sh kliendi avalduses märgitud 24.01.2012 kohtu eelistungi  
(millisel advokaat ei osalenud) eest, ei ole tasu nõutud ega saadud. Vandeadvokaat M  
leidis, et seda seisukohta toetab ka eetikakoodeksi § 18 lg 4 sätestatud üldpõhimõte,  
mille kohaselt ei võta õigusteenu andmisest loobumine advokaadilt õigust tasule  
juba osutatud õigusabi eest ning seda vaatamata sellele, et käesoleval juhtumil ei lõp-  
penud õigusteenu osutamine kliendile eetikakoodeksi § 18 lg 1 või lg 2 sätestatud  
alustel. Kuigi see kaebaja avaldusest otseselt ei nähtunud, soovis klient lisaks makstud  
advokaaditasude tagastamisele ka neilt arvestatud käibemaksu tagastamist, mis olene-  
mata muudest asjaoludest tagastamisele ei kuulu. Asjatundja arvamusele kliendi poolt  
tehtud kulu hüvitamise nõue ei kuulu aukohtu pädevusse. Kuigi advokaat on eeltoodu

põhjal seisukohal, et kliendi poolt makstud advokaaditasud ei kuulu tagastamisele, on Advokaadibüroo C teinud kaebajale kompromissiettepaneku, mille kaebaja kahjuks tagasi lükkas.

Seoses 24.01.2012. a toimunud istungile mitteilumise selgitas vandeadvokaat M, et istungile mitteilumiseks oli tal olemas mõjuv põhjus TsMS § 422 mõistes. Mitteilumine oli tingitud advokaadi eaka ema haigushoost. Advokaat pidi ootamatult sõitma teises linnas elava ema juurde, kuid ei saanud kohtule teatada, kuna unustas oma telefoni koju. Ema mobiiltelefon oli aga välja lülitatud ning advokaadil ei õnnestunud seda sisse lülitada. Lauatelefoni emal ei olnud. Seni kuni advokaat tegeles ema tervisega, möödus kohtuistung aeg. Advokaat palus kohtul ema ootamatu haigestumine lugeda mõjuvaks põhjuseks kohtuistungile mitteilumisele ning seega aluseks menetluse taastamisele.

Mittesuhtlemise osas selgitas advokaat, et kindlasti ei ole ta vältinud kliendiga suhtlemist. Advokaat kinnitas, et ei lõpetanud telefonikõnet ning kui see katkes, oli see tingitud sidesüsteemi katkemisest. 23.01.2012. a e-kirjale mittevastamise kohta selgitab advokaat, et ei viibinud sellel kuupäeval linnas ning järgmise päeva hommikul ta e-postkasti ei lugenud.

Aukohus algatas antud asjas asjaolude täiendavaks uurimiseks aukohtumenetluse. Aukohus tuvastas, et advokaat ei ilmunud 24.01.2012. a kohtuistungile ning kohus tegi tagaseljaotsuse, millega hagi rahuldati. Advokaadi poolt esitatud kaja jäeti rahuldamata ning kohus pidas advokaadi põhjendusi kohtuistungile mitteilumise osas otsituteks. Ka aukohus palus advokaadil selgitada, millistel asjaoludel jättis ka kohtuistungile ilmunuta. Advokaat kordas juba eelnevalt selgitatud. Aukohus tõi välja, et kuigi mõistetav oli advokaadi keeruline olukord ja mure seoses ema tervisega, ei pea aukohus veenvaks advokaadi selgitusi selles osas, et advokaadil puudusid mistahes võimalused kohtu teavitamiseks takistustest kohtuistungile ilmuniseks. Aukohus leidis, et vandeadvokaat peab olema teadlik sellest, millised tagajärjed võivad olla kohtuistungile mitteilumisel. Advokaadi kutse-eetika normid kohustavad advokaati kasutama kõiki vahendeid ja viise kliendi huvide kaitsmiseks ning samuti teavitama kohut esimesel võimalusel asjaoludest, mis võivad tingida kohtuistungile edasilükkamise. Seega oleks advokaat pidanud kujunenud olukorras tegema endast kõik oleneva, et kohut oma mitteilumisest teavitada. Isegi, kui advokaadi enda telefon ununes maha, oleks advokaat pidanud leidma võimaluse ema telefoni kasutamiseks, et kohut esimesel võimalusel informeerida. Jättes selle tegemata ja põhjustades sellega kliendile negatiivse kohtulahendi, on advokaat oma tegevusega rikkunud eetikakoodeksi § 8 lg 1 ja § 20 lg 2.

Kaebuses välja toodud etteheited, mis puudutavad kliendiga ebakorrektselt suhtlemist, olid aukohtu hinnangul vähemalt osaliselt põhjendatud. Advokaadi kutse-eetika normid kohustavad advokaati suhtlema kliendiga korrektselt, teavitades klienti regulaarselt ülesande täitmisega seonduvatest asjaoludest ning vastama kliendi järelepärimistele asjakohaselt ja õigeaegselt. Kaebaja poolt advokaadile edastatud 23.01.2012. a e-kirjale mittevastamise osas on advokaat selgitanud, et ei viibinud linnas ja järgneva päeva hommikul (kohtuistung päev) advokaat e-postkasti sisse ei loginud. Viimane aga ei

selgita, miks advokaat kirjale ei vastanud siis, kui selleks võimalus avanes. Aukohtule on esitatud kaebaja poolt ka advokaadile 01.03.2012. a edastatud e-kiri, milles palutakse selgitust kohtuistungile mitteilumuse kohta. Advokaat on sellele e-kirjale vastanud alles 13.03.2012. a, pärast kaebajapoolset meeldetuletust. Aukohus leidis, et arvestades kliendi pöördumise sisu, oleks advokaat pidanud pöördumisele vastama oluliselt operatiivsemalt. Advokaat ei olnud ka oma vastuskirjas välja toonud põhjuseid, miks tema vastus viibis. Nendel põhjustel leiab aukohus, et advokaat on oma tegevusega eksinud eetikakoodeksi § 14 lg 4 sätestatud kliendiga suhtlemist reguleerivate nõuete vastu. Väited telefonikõnede katkestamise osas on vasturääkivad ja aukohtul puuduvad võimalused vastuolude kõrvaldamiseks. Kõiki kahtluseid, mida ei ole võimalik kõrvaldada, tõlgendatakse distsiplinaarsüüteo toimepanemises süüdistatava isiku kasuks.

Advokaadibüroole makstud tasu vaidlustamise näol on tegemist tsiviilõigusliku vaidlusega, mille lahendamiseks tuleb pöörduda tsiviilkohtu poole. Samas töi aukohus välja, et advokaat on oma vastuses õigesti märkinud, et eetikakoodeksi § 18 lg 4 sätestatud üldpõhimõtte kohaselt ei võta õigusteenuse andmisest loobumine advokaadilt õigustasule juba osutatud õigusabi eest.

Arvestades asjaolu, et advokaat on oma tegevusega eksinud eetikakoodeksi § 8 lg 1, § 14 lg 4 ja § 20 lg 2 vastu ning et advokaadi tegevus põhjustas kliendile negatiivse kohtulahendi, on advokaat aukohtu hinnangul toime pannud distsiplinaarsüüteo. Arvestades rikkumise asjaolusid ja seda, et vandeadvokaati M ei ole varasemalt distsiplinaarkorras karistatud, määras aukohus advokaadile AdvS § 19 lg 2 p1 alusel karistusseks noomituse.

#### IV

Advokatuuri poole pöördusid kohtu, prokuratuuri ja politsei ametnikud, kuna neil ei olnud õnnestunud mõne nädala vältel saada ühendust vandeadvokaadiga S. Samuti teavitati advokatuuri sellest, et vandeadvokaat S ei ilmunud erinevatele menetlustoimingutele. Kõigi pöördumiste kohaselt oli advokaadi mobiiltelefon välja lülitatud, ta ei vastanud e-kirjadele ega olnud kättesaadav ka advokaadibüroost. Pärast informatsiooni laekumist pöördus advokatuur vandeadvokaadi S poole ning palus advokatuuriga viivitamatult ühendust võtta. Advokatuuri pöördumisele reageeris vandeadvokaat S alles kuu aja pärast, olles selles ajavahemikus kättesaamatu ka telefoni, e-posti ja tähtitud kirjade vahendusel. Riigi õigusabi saajate kaitseõiguse tagamise eesmärgil oli advokatuur kohustatud perioodil 21.08.2012 – 07.09.2012 nimetama vandeadvokaadi S asemel uue kaitsja kokku kuuele riigi õigusabi saajale. Samuti on kohus edastanud advokatuurile kohtumääruse seoses riigi õigusabi osutaja vahetamisega RÕS § 20 lg 31 alusel, kuna vandeadvokaat S jättis istungile ilmumata ning kohtul ei olnud võimalik temaga ühendust saada.

Vandeadvokaat selgitas, et sõitis augusti keskpaiku seoses riigi õigusabi osutamisega Läti Vabariiki, kus haigestus. Selgitustele oli lisatud ka perearsti tõend. Vandeadvokaat toob välja, et kohtuistungitele, kus ta pidi osalema kaitsjana, õnnestus leida asenduskaitsja. RÕS § 20 lg 3<sup>1</sup> alusel advokaadi vahetamise osas selgitas advokaat, et helistas

enne asja arutamist kohtusse, et teatada haigestumisest, kuid istungisekretäri telefon ei vastanud. Vandeadvokaat lisas, et pärast tervenemist jätkas ta ülesannete täitmist ja kinnitas, et on võtnud tarvitusele meetmed vältimaks analoogse situatsiooni kordumist.

Advokatuuri juhatus leidis, et vandeadvokaat S võib olla oma tegevusega eksinud nii õigusteenuse osutamist kui ka advokatuuri organitega suhtlemist reguleerivate kutseeetika normide vastu. Advokaat on kaitsjana kohustatud tegema endast kõik oleneva, et kaitsealuse õigused oleksid parimal viisil kaitstud. Antud juhul ei olnud advokaat pika aja vältel kättesaadav oma kaitsealustele, menetlejatele ega ka advokatuuri juhatussele ning ei ilmunud menetlustoimingutele, millega võis seada ohtu kaitsealuste huvid. Suhtlemisel advokatuuri organite ja teiste asutustega peab advokaat olema viisakas ja korrektne ning advokaadile edastatud pöördumiste vältimine on käsitlevat lugupidamatusena. Nendel asjaoludel leidis advokatuuri juhatus, et advokaadi tegevuses võivad esineda distsiplinaarsüüteo tunnused ning otsustas saata asja aukohtule lahendamiseks.

Aukohus algatas antud asjas asjaolude täiendavaks uurimiseks ja väljaselgitamiseks aukohtumenetluse. Vandeadvokaat S esitas perearsti tõendi selle kohta, et ta põeb hüpertooniatõbe ja periodondiiti, mis ägenes 2012. a augustis kuni septembri keskpaigani ning ta viibis ambulatoorsel ravil stomatoloogi juures ja kasutas määratud ravimeid. Aukohus leidis, et olenemata sellest, et advokaat võis olla töövõimetu, ei ole õigustatud advokaadi pikaajaline tegevusetus ja seeläbi kaitsealuste huvid ohtu seadmine. Olukorras, kus advokaadil ei ole võimalik oma tööülesandeid täita, oleks ta pidanud sellest õigeaegselt teavitama menetlejaid ja korraldama oma töö selliselt, et kaitsealuste õigused oleksid tagatud, st määrama enda asemele töövõimetusel perioodiks asenduskaitaja, nagu seda nõuab kriminaalmenetluse seadustiku § 44 lg 1, või taotlema menetlustoimingute edasilükkamist. Lugupidamatu on ka advokatuuri pöördumiste pikaajaline eiramine. Aukohus ei pidanud eluliselt veenvaks, et vandeadvokaadil ei olnud võimalik oma tööd ümber korraldada või asjassepuutuvaid isikuid oma töövõimetusel teavitada. Vandeadvokaat S ei toonud ka välja asjaolusid, mis takistasid teda seda tegemast. Aukohus leidis, et kaasaja sidevahendeid arvestades pidid advokaadil olema piisavad võimalused teavitamiseks asjaosalisi mõistliku aja jooksul oma töövõimetusel. Aukohus leidis, et esitatud materjalidest nähtub, et advokaat on oma tegevusega rikkunud riigi õigusabi seaduse § 19 lg 1, mille kohaselt on advokaat kohustatud osutama õigusabi kuni asja lõpliku lahendamiseni, kui ta on juba asunud riigi õigusabi korras õigusteenust osutama; kriminaalmenetluse seadustiku § 45 lg 5, mille kohaselt on määratud kaitsja kohustatud kriminaalmenetluses osalema kuni kriminaalasja kassatsiooni korras läbivaatamise lõpuni ja ta võib omal algatusel keelduda kaitsekohustuse võtmisest või loobuda võetud kaitsekohustustest üksnes sama seadustiku § 46 lõikes 1 sätestatud alustel; § 44 lg 1, mille kohaselt ajavahe- mikuks, mil kaitsja osavõtt kriminaalmenetlusest on takistatud, võib kaitsja nimetada enda asemele kriminaalmenetluse asenduskaitaja; eetikakoodeksi § 9, mille kohaselt peab advokaat suhtlemisel klientide, kohtu, kolleegide ja avalikkusega käituma ausalt ja väärikalt ning kooskõlas heade kommete ja tavadega ning kutseeetika nõuetega. Advokaat peab hoiduma advokaadi kutset ja advokatuuri mainet kahjustavast käitumisest; § 20 lg 2, mille kohaselt on advokaat kohustatud õigeaegselt teavitama kohut asjaoludest, mis võivad tingida kohtuistungil edasilükkamise; § 23, mille kohaselt nõu-

ded, mis kehtivad advokaadi suhtlemisel kohtuga, kehtivad ka advokaadi suhtlemisel muude ametiasutuste ja isikutega. Nendel asjaoludel leidis aukohus, et advokaat on toime pannud distsiplinaarsüüteo ja määras vandeadvokaadile S karistuseks AdvS § 19 lg 2 p 2 alusel rahatrahvi summas 500.00 eurot. Aukohus arvestas otsuse tegemisel rikkumise faktilisi asjaolusid, seda, et vandeadvokaati ei ole varasemalt distsiplinaarkorras karistatud ning asjaolu, et advokaat kinnitab oma vastuses, et on tarvitusele võtnud meetmed vältimaks analoogsete olukordade kordumist tulevikus, st lubanud olla kättesaadav ja kindlustada vajadusel asenduskaitsja osavõtt kohtuistungitel või menetlustoimingutel.

## V

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi esimees pöördus advokatuuri aukohtu poole palvega kontrollida, kas vandeadvokaat A ja vandeadvokaadi vanemabi B tegevuses kriminaalasja teistkordsel arutamisel maakohtus ilmsid distsiplinaarsüüteo tunnused. Viidatud kohtuotsuses leidis kriminaalkolleegium, et R.P kaitsjad vandeadvokaat A ja vandeadvokaadi vanemabi B kasutasid kriminaalasja arutamisel maakohtus silmatorkavalt obstruktsionistlikku ja menetlusõigusi kuritarvitavat kaitsetaktikat, mille eesmärk oli menetluse venitamine. Seejuures oli Riigikohus juba sama asja esmakordsel läbivaatamisel 18.06.2010. a otsuses osutanud sellele, et isiku R.P kaitsjate käitumise puhul maakohtus oli täheldatav menetluse pahauskne venitamine. Vaatamata sellele jätkasid advokaadid venitamistaktikat kriminaalasja uuel arutamisel. Ka Justiitsministeerium pöördus advokatuuri poole samadel asjaoludel. Justiitsministeerium viitas Riigikohtu ülaltoodud pöördumisele ja tõi välja, et kokkuvõtvalt oli käsitletavas lahendis antud kaitsjate tegevusele järgmine hinnang: „Analüüsid R.P, vandeadvokaat A ja vandeadvokaadi vanemabi B käitumist, tuleb asuda seisukohale, et süüdistatava ja tema kaitsjate keskne eesmärk on olnud menetluse venitamine. Sellise järelduseni jõudis kolleegium nimetatud menetlusosaliste tegevuse tervikpilti hinnates. Ehkki mitte kõik R.P ja tema kaitsjate maakohtule esitatud taotlused ei pruugi eraldivõetuna näida ilmselgelt põhjendamatuena, viitab taotluste esitamise ajastus, sagedus, nende põhjendamise ajamahukus, samuti juba lahendatud taotluste pidev kordamine ühemõtteliselt kõikehõlmavale venitamistaktikale. Mitmeid süüdistatava ja kaitsjate taotlusi saab aga pidada juba iseenesest kunstlikeks ning nende esitamist menetlusõiguste pahauskseks kasutamiseks“.

15.11.2011. a pöördus advokatuuri juhatuse poole R.P, kes avaldas, et temale kui tavakodanikule järeldub Riigikohtu otsusest, et tema läheb justkui vangi sellepärast, et tema kaitsjad on menetlust seganud, takistanud, venitanud vms. Seoses tekkinud olukorraga palus R.P advokatuuril kontrollida, kas tema kaitsjad on viidatud kriminaalmenetluses käitunud juhindudes seadustest ja kutse-eesitika nõuetest. Samuti palus R.P kontrollida, kas samadele kriteeriumitele vastas ka riikliku kaitsja vandeadvokaadi vanemabi K tegevus, kes temaga kunagi ei kohtunud, nõudis tasu riikliku kaitsjana tegutsemise eest ning lõpuks esitas kassatsioonkaebuse selliselt, et võttis toimikust eelmise kaitsja poolt koostatud kassatsiooni ning lihtsalt allkirjastas selle ise. 24.11.2011. a edastas R.P täiendava pöördumise ja taotluse advokatuurile, milles kinnitas, et lepinguliste kaitsjate tegevuse suhtes tal mingisuguseid pretensioone ei ole. R.P leidis, et kaitsjad tegid oma tööd professionaalselt ja tema huve silmas pidades.

Küll aga palus R.P jätkuvalt kontrollida riikliku kaitsja vandeadvokaadi vanemabi K tegevust tema kriminaalasjas. R.P hinnangul oli taunimisväärne, et ta ei kohtunud temaga kordagi ning esitas enda nime all kellegi teise poolt koostatud kassatsioonkaebuse ilma temapoolseid olulisi argumente lisamata.

I Vandeadvokaat A selgitas, et ei nõustu Riigikohtu seisukohtade ja põhjendustega, mis puudutavad kaitsjatele etteheidetavat menetlusega venitamist. Sissejuhatavalt märkis advokaat, et tavapäraselt käsitlevad aukohtus menetletavad kaitsjate tegevust puudutavad distsiplinaarasjad olukordi, kus kaitsjale heidetakse ette kriminaalmenetluses millegi tegemata jätmist. Käesoleval juhul heidetakse kaitsjatele ette, et nad on liiga palju teinud, st liigset tegevust (kaitsjate seisukohalt kliendi huvide kaitsmisel), millest on püütud järeldada menetluse venitamist. Advokaat leidis, et hinnangu andmisel, kas kaitsja oli rikkunud kutse-eesitika nõudeid, oli vaja hinnata samaaegselt erinevaid menetluslikke väärtusi, sh vajadust sisuliselt teostada kaitseõigust ning püüet kiirele menetlusele. Taunitav oli kiire menetluse läbiviimine n.ö iga hinna eest, tallates jalge alla süüdistatava menetluslikud õigused. Menetlus tuli läbi viia viisil, mis võimaldas süüdistataval ja tema kaitsja(te)l oma õigusi teostada ning kaitsjal täita oma kohustusi kliendi kaitsmisel.

Kohtul on teatud võimalused menetluse kiirust reguleerida, seades teatud menetlustoimingutele raamid, korraldades näiteks taotluste esitamise ja lahendamise eelkõige kirjalikus vormis, määrates kaitsjatele teatud juhtudel piiratud aja oma sõnavõtuks jne. Seejuures ei tohi kohus sekkuda kaitseõigusesse nõnda, et süüdistatav ja/või kaitsja(d) ei saa sisuliselt kaitseõigust teostada. Kui kohus seab taolised mõistlikud raamid ning kaitsja neid rikub, võib kaitsja tegevus olla karistatav. Sellisel juhul peaks kohus advokaadi menetlusest kõrvaldama, teda trahvima vms. KrMS § 267 lg 4 sätestab, et kui prokurör või kaitsja rikub kohtuistungil korda, ei täida kohtuniku korraldust või väljendab oma käitumisega lugupidamatust kohtu vastu, võib talle kohtumäärusega kohaldada rahatrahvi kuni saja miinimumpäevamäära ulatuses. Tartu Maakohus nimetatuid meetmeid kaitsjate suhtes kohaldanud ei ole. KrMS § 266 lg 1 näeb ette kohtu ülesande kohtuprotsessi juhtimisel. Ehkki käesolevas asjas oli tegu pingelises õhkkonnas kulgenud menetlusega, ei kohaldanud kohus kaitsjate suhtes KrMS § 267 lg 4 sätestatud meetmeid.

Üldjuhul mõistetakse asja kiire läbivaatamise takistamisena kohtuistungile mitteilumist, kohtu määratud tähtjaks õigusdokumendi mitteesitamist vms (TsMS § 169 lg 1) ja kohtul on õigus kaitsjat seaduses ettenähtud juhtudel trahvida. Tuleb ka rõhutada, et õiguslik väärtus – kiire menetlus – ei saa prevaleerida teise õigusliku väärtuse – põhiseadusliku kaitse- ja kaebeõiguse – üle. Süüdistataval on vaieldamatult õigus oma kohtuasja põhjalikule läbivaatamisele, sh õigus esitada ning põhjendada omapoolseid seisukohti ja taotlusi.

KrMS § 8 lg 1 p 2 kohaselt peab kohus tagama süüdistatavale reaalse võimaluse end kaitsta. Eeltoodust järeldas advokaat, et kiire menetluse takistamisest saab rääkida eelkõige juhul, kui a) isik on põhjustanud menetluse edasilükkamise kohtu määratud tähtaegade mittejärgimisega või kohtu poolt põhjendatult antud korralduste mittetäitmisega. Teiseks (b) saab rääkida taotluste või seisukohtade esitamisega asja

venitamisest vaid juhul, kui taotlused ja seisukohad ilmselgelt ning järjepanu ei ole suunatud asja sisulisele menetlemisele ja süüdistatava kaitseõiguse tagamisele. Samaaegselt (c) tuleb ka tuvastada, kas realselt on asi planeeritud ajakavaga võrreldes veninud. Käesolevas asjas ei ole ühtegi nimetatud tunnust tuvastatud. Oluline oli, et vaadeldavad istungid mõlema kaitsja osavõtul vältasid vaid 2 päeva, vandeadvokaadi vanemabi B osales kaitsjana ka kolmandal päeval 08.12.2010. Arusaamatuks jäi, kuidas kaitsjate tegevus 06.–08.12.2010 taotluste esitamisel ja seisukohtade ettekandmisel sai menetlust venitada. Ka juhul, kui R.P ei oleks kaitsjatele ootamatult muutnud senist kaitsetaktikat menetleda asja võistlevas menetluses, oleks asi ilmselt menetletud lõpuni kohtu planeeritud ajaks. Advokaat leidis, et mõlema kaitsja poolt esitatud taotlused ja seisukohad ei olnud õigusvastased ega põhjendamatud. Tegu oli sisuliselt põhjendatud ja õiguspäraste taotluste ning seisukohtadega, et realselt tagada kliendi huvide ja õiguste kaitse kriminaalmenetluses. Sealhulgas oli põhjendatud ka taandamistaotluste esitamine nii prokuröri kui kohtuniku suhtes.

Valdav enamik 06.-07.12.2010 istungil esitatud seisukohti tulenesid asjas toimunud ja jooksvalt toimuvatest menetluslikest arengutest ning kohtu ja prokuröri poolsetest menetlusnormide mittejärgimisest. Ilmselged menetlusnormide mittejärgimise juhud olid:

- a) eelistungi korraldamata jätmise (KrMS § 258);
- b) kohtuistungi määramine taoliselt, et ühel kaitsjal puudus tulenevalt varem määratud teistest istungitest võimalus enamikel istungipäevadel osaleda. Nimetatuga rikuti R.P õigust kahele kokkuleppelisele kaitsjale (KrMS § 42 lg 2);
- c) eelistungi korraldamata jätmisest tuleneva olukorra tekitamine, kus süüdistatav ja kaitsja jäid ilma võimalusest esitada omapoolseid tõendeid;
- d) asja arutamine ilma nõuetekohase süüdistusaktita (KrMS § 268);
- e) asja arutamine olukorras, kus kaitsjatele oli edastatud kohtu redaktsiooniga mittekattuv süüdistusakt (KrMS § 268);
- f) tõendite avaldamine ja uurimine vastuolus KrMS § 296 sätestatuga ja vastuolus üldtunnustatud seisukohtadega.

Riigikohus ei käsitlenud prokuröri ja kohtu poolt toime pandud menetlusnormide rikkumisi ega seostanud kaitsjate poolt esitatud seisukohti konkreetse olukorraga. Seega olid Riigikohtu etteheited üldise menetlusliku olukorra ja kaitseõiguse tagamise konteksti välised.

Kohtuotsusest võis jääda eksitav mulje, nagu jätnuks kaitsja vandeadvokaat A lihtsalt kohtuistungile ilmumata. Advokaat märkis, et kohus määras kohtuistungite ajad taoliselt, et kaitsjal polnud võimalik istungil osaleda. Samas näeb KrMS § 42 lg 2 ette süüdistatavale õiguse kuni kolme kaitsja üheaegsele kasutamisele. Advokaat leidis, et seaduses otseselt sätestatud õigust mitme kaitsja üheaegsele õigusabile ei saa muuta illusoorseks. Käesolevas asjas oli maakohus süstemaatiliselt rikkunud R.P õigust kahe kokkuleppelise kaitsja õigusabile, määrates ja jättes vaatamata kaitsjate taotlustele muutmata istungid teadvalt graafiku alusel, mis ei võimaldanud ühel kaitsjal osaleda teises asjas varem määratud istungite tõttu. Seejuures oli kaitsja vandeadvokaat A esitanud kohtule kahel korral taotlused mõlemale kaitsjale sobivate aegade leidmiseks. Kohtu

selline tegevus viis R.P kaitseõiguse rikkumisele ja tekitas kaitsjates põhjendatud kahtluse kohtu erapoolikuses. Nimetatud kahtlus kohtu erapoolikuses kumuleerus seoses kohtu poolt järjepideva menetlusnormide rikkumisega, mis tõi kaasa R.P menetlus- ja kaitseõiguste rikkumise. Nendeks rikkumisteks olid lisaks a) õiguse rikkumine kahe kaitsja osavõtule, b) eelistungi korraldamata jätmine, mis kokkuvõttes viis võimatuseni esitada kaitsja tõendeid menetluse algjärgus; c) asja menetlemine ilmselgelt puuduliku süüdistusakti järgi.

Riigikohtu kriminaalkollegiumi esimehe kirjast ei nähtunud konkreetset etteheidet kaitsja tegevusele ja seetõttu ei selgunud, mida täpselt pidas Riigikohus venitamiseks. Riigikohtu kriminaalkollegiumi otsuses tehti kaitsjate aadressil etteheiteid selle kohta, et kriminaalasja uut arutamist maakohtus iseloomustas läbivalt süüdistatava R.P ja tema kaitsjate püüdlus takistada sagedaste protsessuaalsete taotluste esitamise ja mahukate sõnavõttudega R.P esitatud süüdistuse sisulist arutamist, et süüdistatava ja tema kaitsjate keskne eesmärk oli menetluse venitamine, et R.P kaitsjate tegevusele maakohtus oli iseloomulik kindel käitumismuster: esitati pidevalt menetluslikke taotlusi, samuti vastuväiteid prokuröri ning kohtu tegevusele ja iga sellise taotluse või vastuväite põhjendamiseks esineti mahuka sõnavõttuga. Sageli võtsid ühe ja sama taotluse või vastuväite osas pikalt sõna mõlemad kaitsjad, samuti süüdistatav ise. Sama otsuse samas punktis Riigikohtu kriminaalkollegium tegi sisuliselt vastuolulise ja arusaamatu järelduse, et mitte kõik R.P ja tema kaitsjate maakohtule esitatud taotlused ei näinud eraldivõetuna näida ilmselgelt põhjendamatutena, viitas taotluste esitamise ajastus, sagedus, nende põhjendamise ajamahukus, samuti juba lahendatud taotluste pidev kordamine ühemõtteliselt kõikehõlmavale venitamistaktikale. Sisuliselt leidis Riigikohus, et iga kohtule esitatud konkreetne taotlus eraldivõetuna oli oma olemuselt asjakohane ja põhjendatud, aga kui vaadata neid esitatud taotlusi koos, siis nendest võis tuletada venitamistaktika.

Seega oletas advokaat, et etteheidetavateks käitumisteks olid:

- kaitsja vandeadvokaat A ettepanek prokuröriale, et prokurör ise kaaluks enda taandamist ja taandus prokuröri vastu juhul, kui prokurör ise ei taandu;

Advokaat oli seisukohal, et taotlus oli esitatud piisavalt selgelt ja lühidalt. Advokaat leidis jätkuvalt, et prokurör, kes saadab kohtu alla isiku II astme kuriteos, mille toimemepanemisest oli möödunud üle kümne aasta, käitus kas asjatundmatult või erapoolikult. Prokurör mõõnis kohtuistungil protokollist nähtuvalt, et esitas n.ö I-l ringil kassatsiooni käesolevas asjas ajal, kui ta teenistussuhe oli peatunud. Advokaat leidis jätkuvalt, et peatunud teenistussuhtega prokuröri poolt teenistussuhte peatumise ajal prokuröri tegutsemine ja prokuröri ametipädevuse teostamine oli teadlik ametialane kuritarvitus, sellena taunitav ning koosmõjus muude asjaoludega annab alust ametniku aususes ja objektiivsuses kahtlemiseks.

- taotlus, et kohus vaataks läbi varem kohtule esitatud taotluse viia asja läbivaatamine üle teise kohtumajja. Advokaat märkis, et kaitsja esitas taotluse ühe lausega, paludes läbi vaadata varem kirjalikult esitatud taotlus. Viletsa tervisega kaitsealuse kaitseõiguse paremaks tagamiseks esitatud taotlus asja arutamiseks süüdistatava



elukohajärgses kohtumajas, et isik saaks keskenduda kaitsele, mitte iga päev enam kui 2 tunni kulutamisele sõiduks istungile, esitatav taotlus ei saanud kuidagi olla käsitletav istungi pahatahtliku venitamisenä. Puudus vaidlus, et R.P kannatas erinevate tõsiste haiguste all.

- korduv tähelepanu juhtimine süüdistusakti puudustele. Riigikohtu otsuse kohaselt märkis vandeadvokaat A, et kui prokurör algset süüdistusakti ei muuda, tuleb alustada kohtulikku arutamist kõigi selles kajastatud kuriteoepisoodide osas, sõltumata sellest, et kriminaalasja esmakordsel arutamisel mõisteti R.P osades süüdistusaktis kajastatud tegudes õigeks. Kui prokurör jättis süüdistuse sisu avaldades ette lugemata süüdistuse need osad, milles R.P oli kriminaalasja esmakordsel arutamisel õigeks mõistetud, sekkusid nii mõlemad kaitsjad kui ka R.P prokuröri esinemise etteheidetega, et prokurör jätab osa teksti vahele. Lisaks soovisid kaitsjad, et prokurör loetleks uuesti tõendid, millele ta tugineb, ehkki avakõnes oli prokurör seda juba teinud.

Seega nõudsid kaitsjad KrMS § 268 täpset täitmist. Advokaat oli seisukohal, et kaitsjal oli mitte ainult õigus, aga ka kohustus nõuda kaitseõiguse tagamiseks asja arutamist süüdistusakti järgi. Kui isik oli enamikes episoodides õigeks mõistetud ning ülejäänud episoodides jätkus asja arutamine, tuli paratamatult muuta süüdistusakti, sest vastasel juhul ei oleks asja arutamine toimunud süüdistusakti järgi nagu nõuab KrMS § 268 lg 1. Menetlusosalised ei saanud lihtsalt osa süüdistusakti kõrvale jätta. Käesoleval juhul tekitas täiendavalt väga tõsise probleemi asjaolu, et prokuröri tõendid ei olnud piiritletavad episoodide kaupa. Vajas selgitamist, milliseid süüdistusaktis nimetatud tõendeid, nii tunnistajaid kui dokumentaalseid tõendeid käsitles prokurör süüdistuse tõenditena. Seda muuhulgas selleks, et otsustada, milliste süüdistusaktis loetletud tõendite uurimist, juhul kui prokurör aktis nimetatud tõendite uurimist kogu ulatuses ei pea vajalikuks, peaks taotlema kaitsja. Paraku selles küsimuses pärast diskussiooni selgust saada ei õnnestunudki. Teiseks väga tõsiseks probleemiks oli, et kaitsjatele oli esitatud üks süüdistusakti redaktsioon ning kohtule teine, kaitsjate redaktsioonist erinev. Advokaat oli seisukohal, et selline segadus süüdistusaktidega oleks pidanud olema välistatud, kui see aga tekkis, oli tegu äärmiselt tõsise menetlusliku küsimusega, mis oleks tulnud lahendada. Kui polnud selge, millise süüdistusakti järgi asja arutati, ei saanud rääkida ka KrMS § 268 lg 1 nõuete järgimisest.

Ei saa nõustuda, et kaitsjad asusid taotlema R.P rehabiliteerimist nn 1. episoodi osas nagu väidab Riigikohtu otsuse p 2.9. Kaitsjad ei asunud taotlema R.P rehabiliteerimist, vaid kaitsja vandeadvokaat A ainult R.P enda esitatud taotluse läbivaatamist. Kaitsja seisukoht oli esitatud seejuures väga lühidalt. Kaitsja tegevuse hindamiseks tuli vaadata konteksti, milleks oli süüdistuse ilmselge puudulikkus ja mittevastavus KrMS nõuetele, sh ja eriti prokuröri soovimatus või suutmatuse üheselt piiritleda, millised olid prokuröri tõendid. 03. jaanuariks 2011 esitas prokurör ise uue süüdistusakti. See kinnitas veenvalt, et kaitsjate kriitika süüdistusakti osas oli asjakohane.

- seoses Riigikohtu otsuse p-ga 2.10 märkis advokaat, et süüdistatavale ja tema kaitsjatele tuli tagada realne, mitte illusoorne, võimalus enda kaitsmiseks. Käesoleval juhul oli tegemist olukorraga, kus kohus KrMS nõudeid rikkudes jättis eelis-

tungi korraldamata, mis omakorda viis olukorrani, et kaitsjatelt võeti ära menetluslik võimalus omapoolsete taotluste ja tõendite esitamiseks. Kohus oleks pidanud kaitsjatega läbi arutama, millal ja kuidas saavad kaitsjad omapoolsed tõendid esitada. Kaitsjatega kaitseõiguse seisukohast üliolulise küsimuse arutamata jätmisega käitus kohus üllatuslikult ja lõi olukorra, kus kaitsjad jäid tõendite esitamise võimalusest ilma. Asjaolu, et kaitsjad kohtu tekitatud olukorras asusid aktiivselt nõudma tõendite esitamise võimalust ja esitasid sellekohased põhjendused, ei ole kaitsjatele ette heidetav kiire menetluse takistamisena.

- seoses Riigikohtu otsuse p 2.11; 2.13 jäi advokaat seisukohale, et kohtu minetusel menetlusnormidest mittekiinnipidamisel olid sedavõrd tõsised, mis põhjendasid kahtluse kohtu objektiivsuses ja seeläbi kohtu taandamise põhjendatuse.
- Riigikohtu otsuse p 2.12, mis käsitles dokumentaalsete tõendite avaldamist ja uurimist. KrMS §296 lg 1 kohaselt võib kohtumenetluse pool kohtult taotleda kohtueelses menetluses koostatud uurimistoimingu protokoll või kriminaaltoimiku muu dokumendi osalist või täielikku avaldamist, arvestades käesoleva seadustiku §-des 289, 291, 292 ja 294 sätestatud erandeid. „Uurimistoimingu protokoll või kriminaaltoimiku muu dokumendi avaldamine toimub teksti sõnasõnalise ametliku ettelugemise kaudu. Põhimõtteliselt on teatud asjaoludel otstarbekas osaline ettelugemine. Seda näiteks juhul, kui mahuka protokoll või muu dokumendi puhul on uurimise jaoks oluline teksti üksikkoht selle sõnastuse või sisu tõttu. Avaldamine (ette lugemine) tuleb protokollida nii, et protokoll või muu dokumendi tundemärgid oleks kohtuistungis protokollis esitatud.“ Kaitsjad olid korduvalt sunnitud vaidlema prokuröri poolt tõendite avaldamise vastu, kus prokurör taotles kogu tõendi avaldamist, kohus nõustus, kuid prokurör tegelikult tõendit ei avaldanud, seda ei uuritud. Vandeadvokaat A toob välja teise kaitsja vandeadvokaadi vanemabi B sõnavõtu (protokoll lk 32): „kuidas on võimalik sellist mahukat dokumenti tl.7-44 so 37 lehekülge teksti kanda kohtule ette, avaldada vähem kui 4 minutiga. (...) Meil on ainuke võimalus iga dokumendi järel oma arvamust korrata. Muidu öeldakse, et nõustusime sellega.“ Advokaat on veendunud, et muul viisil kui iga dokumentide kogumi avaldamise järel uuesti sõna võttes ning avaldamise puudulikkusele ehk teisisõnu mitteavaldamisele tähelepanu juhtides ei olnud kaitsjatel võimalust viidatud menetlusnormi KrMS § 296 rikkumist dokumenteerida. Olukorras, kus kaitsjal oluks alus taotleda täiendavat aega istungiks valmistumiseks, kaitsja seda ei teinud. Advokaat leidis kaitsjana, et tal oli õigus nõuda asja arutamise edasilükkamist, et kaitseõiguse reaalseks teostamiseks tagada võimalus asja ettevalmistamiseks vajaliku põhjalikkusega. Kaitsja kompenseeris justiitsüsteemi töökorraldust, mis seisnes erinevate asjade määramises samale ajale, R.P istungiks valmistumisega istungile eelneval nädalavahetusel ja tööaja välistel tundidel.

II Vandeadvokaadi vanemabi B selgitas, et ei saa kuidagi nõustuda püüdega esitada etteheiteid kaitsjate kaitsetegevusele R.P kaitsmisel ja seda alljärgnevatel põhjustel.

1. Tulenevalt KrMS § 266 lg 1 juhib kohtuistungit mitte kaitsja või kaitsjad, vaid kohtunik. KrMS § 267 lg 4 sätestab, et kui prokurör või kaitsja rikub kohtuistungit

korda, ei täida kohtuniku korraldust või väljendab oma käitumisega lugupidamatust kohtu vastu, võib talle kohtumäärusega kohaldada rahatrahvi kuni saja miinimumpäevamäära ulatuses. Kohtumääruse koopia saadetakse prokuröri korrariikkumise korral prokuratuuri ja advokaadist kaitsja korrariikkumise korral advokatuuri juhatasele. Tartu Maakohus nimetatuid meetmeid kaitsjate suhtes kohaldanud ei ole.

2. Kaitsja ülesanne on kaitsetegevuse teostamisel ka kriminaalkohtumenetluse seaduslikkuse tagamine. Nii maakohu kohtukoosseis kui ka riiklikku süüdistust esindav prokurör on R.P kriminaalasja teistkordsel arutamisel kohtumenetluse algusest peale püüdnud nimetatud kriminaalkohtumenetlust läbi viia mitte täpses vastavuses kehtivale kriminaalmenetlusõigusele, vaid nn lihtsustatud korras. Kaitsjate püüid sellele nn lihtsustatud korra kasutamise lubamatusele ja sellega ka süüdistatava R.P kaitseõiguse piiramise lubamatusele kohtu tähelepanu juhtida ja paluda, et kohtumenetlus toimuks ranges vastavuses kehtivale kriminaalmenetlusõigusele, on pälvinud Riigikohtu kriminaalkollegiumi esimehe kriitika ja tema soovi algatada süüdistatava R.P kaitsjate suhtes distsiplinaarmenetlus.

3. Maakohu kohtukoosseisu püüid läbi viia kohtumenetlus nn lihtsustatud korras algas kõigepealt kohtuistungite toimumise aegade määramisest. Antud kriminaalkohtumenetluses oli süüdistatav R.P valinud endale vastavalt KrMS § 42 lg 2 sätele kaks kokkuleppelist kaitsjat. 30. augustil 2010. a saatis maakohus kaitsjatele ootamatult kutsed, milles teatas, et R.P kriminaalasja arutamine on määratud 6.–17. detsember 2010. a ja 3. jaanuar – 4. veebruar 2011. a. Seega detsembris 2010. a kohus määras kohtuistungite toimumise 10-l päeval, jaanuaris-veebruaris 25-l päeval, kokku kriminaalasja arutamiseks kohus planeeris 35 istungipäeva. Eelnevalt enne kutsete saatmist ei määranud maakohus antud asjas eelistungit ega pidanud isegi vajalikuks kooskõlastada määratavaid kohtuistungite toimumise aegu kaitsjatega. R.P soovis, et mõlemad advokaadid esineksid toimuvatel kohtuistungitel koos tema kaitsjana ning R.P oli kategooriliselt selle vastu, et juhul, kui üks kaitsjatest on hõivatud teise eelnevalt määratud kohtuistungiga, siis tema kriminaalasja arutamine toimuks ainult ühe kaitsja osavõtul. Seetõttu esitati kohtule taotlused osade istungipäevade osas kohtuistungite aja edasilükkamiseks seoses advokaadi hõivatusega teiste kohtuasjadega. Maakohus jättis nimetatud taotlused rahuldamata, põhjendades seda sellega, et kohtuistungiteks planeeritud ajal on kaitsja tagatud, sest süüdistataval on kaks kaitsjat, kellel ei ole võimalik istungist osa võtta erinevatel aegadel ja et mõlema kaitsja hõivatus samal ajal on seotud vaid 6 kohtuistungite päevaga. Samas maakohus ei võtnud vastu ka mingit otsustust ajaks, kui mõlemad kaitsjad olid ühel ja samal ajal hõivatud.

Kriminaalmenetluse seadustik lubab ühel kaitsealusel võtta tema suhtes toimuvasse kohtumenetlusesse kuni kolm kokkuleppelist kaitsjat, kellel igal neist on teineteisest eraldiseisev kaitseõiguspädevus. Mitme kaitsja esinemisel ühe süüdistatava kaitsmisel on neil õigus iseseisvalt ja eraldiseisvalt otsustada kaitsmispositsiooni küsimusi, tulenevalt oma spetsialiseerumisest, või jagada omavahel kaitseülesannete täitmist, kusjuures mõlemad on kohustatud oma kliendi kaitsmiseks kasutama kõiki seaduses ettenähtud kaitsmisvahendeid ja –viise ning osutama süüdistatavale muud vajalikku õigusi. Kohtuistungite toimumise ajal on mõlema kaitsja osavõtul 06. ja 07. detsembril 2010. a.

Vaatamata asjaolule, et süüdistatava R.P teine kaitsja vandeadvokaat A ei saanud osaleda 08. detsembri 2010. a ja 13. detsembri 2010. a kohtuistungitel seoses oma hõivatusega teise kohtuistungiga, leidis maakohus, et kõik on korras ja süüdistatavale R.P-le on kaitseõigus tagatud, sest süüdistataval on kaks kokkuleppelist kaitsjat ning ühe kaitsja puudumine ei takista kriminaalaja edasist arutamist ning ei olevat vaadeldav R.P kaitseõiguse riivena, siis nimetatu tingiski advokaadipoolse taotluse esitamise kohtule kohtuistungi edasilükkamiseks ja kohtu tähelepanu juhtimise süüdistatava R.P KrMS § 42 lg 2 sätestatud kaitseõiguse rikkumisele.

Selline R.P kaitseõiguse tagamisest mittehooliv kohtu seisukoht ajendaski advokaati esitama taotluse kohtuniku taandamiseks, kusjuures taotluse esitamise äramuutva tingimusena märkis advokaat, et juhul, kui kohtunik teeb enne taandamise taotluse lahendamist edasilükkamatu menetlustoimingu KrMS § 50 lg 3 alusel ning määrab kohtuasja istungid selliselt, et kohal on võimalik viibida R.P mõlemal kaitsjal, loobub advokaat taandamise taotlusest ning ei palu selle lahendamist.

4. Süüdistusaktiga seonduvad probleemid antud kriminaalaja arutamisel. KrMS § 268 lg 1 määratleb kohtuliku arutamise piirid, mille kohaselt kriminaalaja kohtulik arutamine toimub süüdistatava suhtes ainult süüdistusakti järgi. KrMS § 285 lg 2 kohaselt prokurör annab ülevaate süüdistusest ja süüdistust kinnitavatest tõenditest, mille uurimist ta kohtulikul uurimisel taotleb. Selle toimingu eesmärgiks on, et nii kohtul kui ka süüdistataval ja tema kaitsjatel oleks enne sisulise kohtuliku uurimise algust üksikasjalik ülevaade läbiviidava kriminaalmenetluse esemest ning edasise kohtuliku uurimise raamidest ja ka võimalus kõrvaldada juba kohtuliku uurimise algstaadiumis süüdistust puudutavad ebaselgused.

Kuna R.P esitatud süüdistusakti tekst oli üks, prokuröri kohtule antud ülevaade süüdistusest aga hoopis teine, siis ka kohus eeldatavalt ei olnud prokuröri avakõnest välja lugenud konkreetset süüdistuse sisu ja hakkas esitama prokurörile täpsustavaid küsimusi süüdistuse sõnastusest arusaamiseks. Arvestades asjaolu, et prokuröri avakõnest, mis pealegi esitati nn kiirkõne meetodil väljavõtetena prokuröri olevast süüdistusaktist, mis ei olnud identne süüdistataval ja tema kaitsjatel olevate süüdistusaktidega, ei olnud võimalik välja lugeda läbiviidava kriminaalmenetluse eset ega ka edasise kohtuliku uurimise raame, avaldas advokaat arvamust, et käesolevas kriminaalmenetluses puudub kriminaalmenetlusõiguse kohane süüdistusakt, mis kujutab endast süüdistatava R.P kaitseõiguse olulist rikkumist.

5. Dokumentaalsete tõendite avaldamise ja uurimisega seonduvad probleemid. KrMS § 296 lg 1 kohaselt võib kohtumenetluse pool kohtult taotleda kohtueelses menetluses koostatud uurimistoimingu protokoll või kriminaaltoimiku muu dokumendi osalist või täielikku avaldamist, arvestades käesoleva seadustiku §-des 289, 291, 292 ja 294 sätestatud erandeid.

Uurimistoimingu protokoll või kriminaaltoimiku muu dokumendi avaldamine toimub teksti sõnasõnalise ametliku ettelugemise kaudu. Põhimõtteliselt on teatud asjaoludel otstarbekas osaline ettelugemine. Seda näiteks juhul, kui mahuka protokoll või muu dokumendi puhul on uurimise jaoks oluline teksti üksikkoht selle sõnasõnalise

tuse või sisu tõttu. Avaldamine (ettelugemine) tuleb protokollida nii, et protokollis või muu dokumendi tundemärgid oleks kohtuistungis protokollis esitatud. Probleem, millele kaitsjad olid sunnitud kohtu tähelepanu juhtima, tekkis prokuröripoolsest õiguskäsitlusest seonduvalt kohtuliku uurimise staadiumil tõendite avaldamise ja uurimisega. Prokuröri seisukoht oli, et dokumentide avaldamine ei tähenda sõnasõnalist ettelugemist, vaid määratlemist, kus asub dokument, mille uurimist taotletaks, ja selle sisu lühidalt ettekandmist.

Kokkuvõtvalt kinnitas advokaat, et nii tema kui ka vandeadvokaat A tegid tööd R.P kaitsmisel tema suhtes toimetatavas kriminaalkohtumenetluses kriminaalmenetlusõigusnormide ja advokatuuriseaduse sätete alusel. Kaitsjad ei kasutanud R.P kaitsmisel kriminaalaja arutamisel maakohtus „silmatorkavalt obstruktsionistlikku ja menetlusõigusi kuritarvitavat kaitsetaktikat, mille eesmärk oli menetluse venitamine“.

Ka kohtuistungite ajaline toimumine ega kohtu poolt määratud kohtuistungite toimumise graafik ei kinnita nimetatut. Kohus määras R.P kriminaalaja arutamise detsembris 2010. a 10-l päeval, jaanuaris-vebruaris 2011. a 25-l päeval, kokku kriminaalaja arutamiseks kohus planeeris 35 istungipäeva. Faktiliselt osales advokaat süüdistatava R.P kaitsjana planeeritud istungipäevadest 4-l päeval. Kohtuistungid toimusid veel 15.12.2010. a ja 03.01.2011. a ning kohus kuulutas antud asjas kohtuotsuse välja 10.01.2011. a. Advokaat leidis, et ka nendest asjaoludest tulenevalt ei ole võimalik rääkida menetluse venitamisest.

13.12.2010. a toimunud kohtuistungil süüdistatav R.P loobus oma kokkuleppelistest kaitsjatest. Riiklikku süüdistust esindav prokurör esitas kohtule taotluse määrata R.P kaitsjaks riigi õigusabi korras vandeadvokaadi vanemabi B. Kohus nõustus prokuröri ettepanekuga ja esitas advokatuurile taotluse määrata R.P riigi õigusabi korras kaitsjaks vandeadvokaadi vanemabi B. Juhul, kui R.P kokkuleppeline kaitsja vandeadvokaadi vanemabi B kasutas kriminaalaja arutamisel maakohtus „silmatorkavalt obstruktsionistlikku ja menetlusõigusi kuritarvitavat kaitsetaktikat, mille eesmärk oli menetluse venitamine“, siis on ebausutav, et nii riiklikku süüdistust esindav prokurör kui ka ainuisikulise kohtukoosseisu eesistuja kohtunik oleksid taotlenud advokatuurilt määrata R.P riigi õigusabi korras kaitsjaks jällegi sellesama vandeadvokaadi vanemabi B.

III Vandeadvokaadi vanemabi K selgitas, et sai R.P endale kaitsealuseks RIS-i kaudu nn sundkorras. R.P kaitsmise tegi raskeks see, et asja oli arutatud aastaid ja kriminaalaja toimikuid oli rohkem kui 20 ning kriminaalasi oli juba Riigikohtus. Vastab tõele, et R.P-ga advokaat silmast silma ei kohtunud, sest R.P-le sobivad ajad ei sobinud jällegi advokaadile. Samuti ei osanud R.P advokaadile arusaadavalt selgitada, miks on silmast silma kokkusaamine vajalik. Advokaat oli R.P-ga ühenduses e-kirja teel. Tema helistas vajadusel advokaadile ja ka advokaat ise helistas R.P-le korduvalt. Kõik küsimused said lahendatud e-kirja ja telefoni teel. Advokaat arvas, et tänapäevaseid sidevahendeid arvestades oli see normaalne ja enesestmõistetav. Mis puudutas raha nõudmist, siis R.P ei ole korrektne. Advokaat selgitas R.P-le vaid seda, et iga silmast silma kokkusaamine suurendab tema kohtukulusid. Mis puudutas kassatsioonkaebuse koostamist ja allkirjastamist, siis tõepoolest pärast toimiku materjalidega tutvumist luges

advokaat ka läbi kolleeg V.L poolt koostatud kassatsioonkaebuse. V.L oli ära teinud suure töö ja koostanud pika, põhjendatud ja argumenteeritud kassatsioonkaebuse. Advokaat võttis ise R.P-ga ühendust ja küsis tema arvamust juba esitatud kassatsioonkaebuse kohta. R.P kinnitas, et ka tema on kassatsioonkaebusega rahul. Advokaat tegi R.P-le ettepaneku, et ta võib esitada kassatsioonkaebuse juba olemasoleval kujul. R.P oli sellega nõus. Pärast seda võttis advokaat ühendust ka kolleeg V.L-ga. Advokaat selgitas talle olukorda ja oma plaane ning V.L saatis advokaadile elektrooniliselt kassatsioonkaebuse teksti. Ilmselt ei olnud R.P-l pretensioone kassatsioonkaebuse sisule, sest Riigikohus andis kaebusele menetlusloa. See, et kohtuotsus ei olnud R.P jaoks positiivne, ei sõltunud enam advokaadist.

R.P jättis oma kaebuses täielikult tähelepanuta advokaadi töö, mis seisnes selles, et ta koostas R.P palvel maakohtule taotluse kohtuotsuse täitmise edasilükkamiseks ning kui kohus seda taotlust ei rahuldanud, siis kaebas kohtumääruse peale edasi ringkonnakohtusse. Ringkonnakohtus rahaldas advokaadi määruskaebuse, mis oli R.P-le positiivne tulemus. Mis puudutas tasu R.P kaitsmise eest, siis ei esitanud advokaat ühtegi kaitsjatasu taotlust ega saanud R.P kaitsmise eest tasu, mis ei tähendaks seda, et advokaat ei teinud tööd ja ei kulutanud aega.

Aukohus algatas asja uurimiseks aukohtumenetluse. Aukohus selgitas välja, et kaitsjatele etteheidetav tegu seisnes selles, et nende keskseks eesmärgiks R.P kaitsmisel oli kohtumenetluse venitamine, millega kaitsjad võisid rikkuda eetikakoodeksi § 21 p 2 sätestatud kutse-eesitika nõudeid, mis keelavad advokaadil tahtlikult takistada asja õiget ja kiiret läbivaatamist.

Etteheited kaitsjate tegevusele olid välja toodud Riigikohtu otsuse punktis 19. Selle kohaselt iseloomustas kriminaalasja uut arutamist maakohtus läbivalt süüdistatava R.P ja tema kaitsjate püüdlus takistada sagedaste protsessuaalsete taotluste esitamise ja mahukate sõnavõttudega R.P-le esitatud süüdistuse sisulist arutamist; et süüdistatava ja tema kaitsjate keskne eesmärk oli olnud menetluse venitamine; et R.P kaitsjate tegevusele maakohtus oli iseloomulik kindel käitumismuster, mille kohaselt esitati pidevalt menetluslikke taotlusi, samuti vastuväiteid prokuröri ning kohtu tegevusele ja iga sellise taotluse või vastuväite põhjendamiseks esineti mahuka sõnavõttuga; sageli võtsid ühe ja sama taotluse või vastuväite osas pikalt sõna mõlemad kaitsjad, samuti süüdistatav ise. Riigikohtu kriminaalkolleegium märgib, et kuigi mitte kõik R.P ja tema kaitsjate maakohtule esitatud taotlused ei pruugi eraldivõetuna näida ilmselgelt põhjendamatutena, siis viitab taotluste esitamise ajastus, sagedus, nende põhjendamise ajamahukus, samuti juba lahendatud taotluste pidev kordamine ühemõtteliselt kõikehõlmavale venitamistaktikale. Seega oli Riigikohus jõudnud järeldusele, et iga kohtule esitatud konkreetne taotlus eraldivõetuna oli asjakohane ja põhjendatud, kuid kui vaadata esitatud taotlusi tervikuna, viitas see venitamistaktikale. Aukohus Riigikohtu sellise järeldusega ei nõustunud.

Aukohus oli seisukohal, et KrMS § 266 lg 1 kohaselt juhib kohtumenetlust kohtunik, kellel on võimalus kaitsja tegevust seaduses ettenähtud korras distsiplineerida. Seega, kui kaitsja esineb kohtu hinnangul ebaproportsionaalselt pikkade sõnavõttudega, on kohtul võimalus kaitsja korrale kutsuda. Kohtul on võimalus kaitsjat trah-

vida või koguni menetlusest kõrvaldada. KrMS § 267 lg 4 sätestab, et kui prokurör või kaitsja rikub kohtuistungit korda, ei täida kohtuniku korraldust või väljendab oma käitumisega lugupidamatust kohtu vastu, võib talle kohtumäärusega kohaldada rahaträhi kuni saja miinimumpäevamäära ulatuses. Aukohtule ei ole teada, et kohus oleks kaitsjate suhtes eelnimetatud meetmeid kordagi kohaldanud.

Määruses on ette heidetud ka asjaolu, et mõlemad kaitsjad võtsid ühe ja sama taotluse või asjaolu osas pikalt sõna ning tihti kordasid üksteist. Aukohus leidis, et kuivõrd kaitsjal on protsessis iseseisev menetluspädevus, peabki kohus igale kaitsjale eraldi sõna andma. Vastasel juhul oleks tegu menetlusnormi rikkumisega. Aukohtu hinnangul ei saa kaitsjatele ette heita, et nad iseseisvalt sõna võtsid. Samas on kaitsjad aukohutule suuliselt istungil selgitanud, et üksteise sõna-sõnalt või mõte-mõttelt kordamist ei olnud, pigem toimus sõnavõtt üksteist täiendades. Istungi protokollist ei nähtu, et advokaadid oleksid sõna võtnud asjassepuutumatute asjaolude suhtes.

Aukohus ei pea õigeks Riigikohtu seisukohta, et igat konkreetset tegevust eraldi hinnates on kõik toimunud seadusega kooskõlas ning ühtegi rikkumist ei ole toime pandud, kuid nende tegevuste summa on tinginud rikkumise. Aukohtu hinnangul ei saa kaitsjatele ette heita, et nad kliendi huvide kaitsmisel teevad endast kõik oleneva ning kasutavad kõiki seaduslikke vahendeid ja viise selleks, et kliendi huvid oleksid parimal moel kaitstud. Kaitsja roll kriminaalmenetluses ongi kasutada kõiki kaitsmisvahendeid ja -viise, mis ei ole seadusega keelatud, et selgitada kaitsealust õigustavad, mittesüüsvatavad ja karistust kergendavad asjaolud, ning anda kaitsealusele muud kriminaalasjas vajalikku õigusabi. Sama näeb ette AdvS 44 lg 1 p 1, mille kohaselt on advokaat kohustatud kasutama kliendi huvides kõiki seadusega kooskõlas olevaid vahendeid ja viise. AdvS § 41 lg 1 p 3 kohaselt on vandeadvokaat pädev vabalt valima ja kasutama seadusega kooskõlas olevaid vahendeid ja viise õigusteenuse osutamisel. Euroopa Advokaatide Eetikakoodeksi p 2.1.1 ja 2.1.2 sätestavad muuhulgas, et advokaat peab seetõttu vältima oma sõltumatuse ohtu seadmist ja mitte tegema mõõndusi oma kutse- ja kinnipidamisel klientide, kohtu või kolmandate isikute kasuks /.../ Sõltumatus on vajalik nii kohtuvälistes asjades kui kohtus. Samas, p 4.2 kohaselt advokaat on kohustatud kaitsma oma kliendi huve ausalt ja kartmatult, hoolimata advokaadi isiklikest huvidest või temale või mis tahes muule isikule tekkivatest tagajärgedest, säilitades samal ajal austuse ja viisakuse kohtu vastu.

Eetikakoodeksi § 21 lg 2 näeb ette, et advokaadil on keelatud tahtlikult viia kohut eksitusse, esitada kohtule teadvalt ebaõiget või eksitavat teavet, esitada kohtule tõendeid, mis advokaadile teadvalt on võltsitud või muul moel tahtlikult takistada asja õiget ja kiiret läbivaatamist. Euroopa Advokaatide Eetikakoodeks ei tauni otsesõnu kohtuasja kiire läbivaatamise takistamist nagu seda teeb siseriikliku eetikakoodeksi § 21. Aukohus nõustus vandeadvokaat A seisukohaga, et võib arvata, et asja kiire läbivaatamise eraldi rõhutamise puudumine ei ole Euroopa Advokaatide Eetikakoodeksis juhuslik, sest kiiret menetlust kui menetluslikku väärtust ei saa vaadelda väljaspool menetluslike väärtuste terviksisüsteemi. Aukohus leidis, et selleks, et välja selgitada, kas advokaat on kaitseõigust teostades rikkunud kutse- ja eetika nõudeid, peab hindama samaaegselt erinevaid menetluslikke väärtusi – vajadust sisuliselt teostada kaitseõigust ning püüet kiirele menetlusele. Aukohus leidis, et kiire menetluse põhimõte ei saa olla

olulisem, kui õiglase menetluse tagamine, mille raames on süüdistaval ja tema kaitsjatel võimalus oma õigusi kaitsta ja kasutada.

Samas ei pidanud aukohus õigeks vandeadvokaadi vanemabi B teguviisi kohtuniku suhtes taandamise taotluse esitamise osas. Nimelt selgitas vandeadvokaadi vanemabi B, et kohtuniku taandamise taotluse tegelik eesmärk ei olnud kohtunikku taandada, vaid fikseerida kirjalikult kriminaalmenetlusnormide rikkumine. Aukohus ei pea eetiliseks põhjendamatute ja nn peidetud eesmärgiga taotluste esitamist. Aukohtu hinnangul on menetluslikke rikkumisi võimalik fikseerida muul viisil, näiteks vastava avalduse esitamisega.

Kokkuvõttes leidis aukohus, et väidetav rikkumine kaitsjate poolses tegevuses ei ole kinnitamist leidnud. Lähtudes ülaltoodust ja juhindudes advokatuuriseaduse § 17 lg 5 otsustas aukohus lõpetada aukohtumenetluse vandeadvokaadi A ja vandeadvokaadi vanemabi B osas.

Aukohus selgitas välja, et vandeadvokaadi vanemabile K etteheidetav tegu seisnes selles, et ta R.P kaitsjana kordagi oma kaitsealusega ei kohtunud ning küsis põhjendamatult tema kaitsmise eest tasu. Aukohus leidis, et R.P pöördumises esitatud etteheited vandeadvokaadi vanemabi K tegevusele ei ole kinnitamist leidnud. Aukohus tõi välja, et vastab tõele, et advokaat kaitsealusega ei kohtunud, mis üldjuhul võiks olla taunitav, kuid arvestades konkreetseid asjaolusid, ei leia aukohus, et tegemist oleks minetusega. Nimelt oli selleks hetkeks, kui advokaat kaitsjaülesandeid täitma asus, menetlus etapis, kus kaitsealuse huvides tuli esitada kassatsioonkaebus. Kassatsioonkaebus oli sisuliselt koostatud R.P eelneva kaitsja V.L poolt. Advokaat selgitas, et suhtles R.P-ga telefoni ja e-kirja teel korduvalt ning viimane oli rahul juba koostatud kassatsioonkaebusega. Seega pidas aukohus etteheiteid selles osas tagantjäreli otsituteks. Õigust mõistab üksnes kohus ning asjaolust, et kohtuotsus ei olnud R.P jaoks positiivne, ei järeldu, et kaitsja oleks oma tööd ebaprofessionaalselt teinud. Kinnitamist ei leidnud etteheiteid, et advokaat oleks küsinud kaitsetegevuse eest põhjendamatut tasu. Aukohtu andmetel ei ole advokaat kaitsetegevuse ees tasu üldse saanud. Lähtudes ülaltoodust ja juhindudes advokatuuriseaduse § 17 lg 5 otsustas aukohus lõpetada aukohtumenetluse ka vandeadvokaadi vanemabi K osas.

## VI

Advokatuuri juhatus tegi aukohtule ettepaneku aukohtumenetluse algatamiseks vandeadvokaadi vanemabi W tegevuse suhtes tema tegevuse peale esitatud kuue kaebuse alusel. Asja menetlemise käigus oli erinevatelt isikutelt laekunud informatsiooni W poolt toimepandud tööalastest minetustest.

1) F.N toob oma kaebuses välja, et ta ei ole saanud õiglast ja tõhusat õigusabi. Kaebaja kohtus temale määratud advokaadiga W korra, kuid pärast seda ei ole kaebajal enam õnnestunud advokaadiga ühendust saada. Kaebaja pöördus saatkonna poole advokaadiga W ühenduse saamiseks, kuid ka saatkonnal ei õnnestunud advokaadiga kontakti saada. Kaebuse esitamise ajaks ei olnud kaebaja saanud advokaadiga kontakti 1,5 kuu vältel ega kuulnud, et advokaat oleks tema asjaga tegeleenud. 2) V.L



esitas advokatuurile kaebuse advokaat W tegevuse peale, milles heidab advokaadile W ette, et ta ei ole kompetentne teda kaitsma ja ei saa oma kohustustega hakkama. Kaebaja esitas ise apellatsioonkaebuse, kuigi seda lubas teha advokaat. Kaebaja palvele tulla vanglasse temaga konsulteerima ja püüdlustele temaga võtta ühendust võtta advokaat ei vastanud. Kaebaja ei teadnud, kuidas advokaadiga ühendust saada, samas vajas esitamist kassatsioonkaebus. Kaebaja tõi välja, et oli kaotanud usalduse advokaadi vastu ja soovis, et talle määrataks uus advokaat, kes esitaks kassatsioonkaebuse. 3) Riigikohus edastas advokatuurile kohtumääruse, milles kolleegium leidis, et advokatuuri juhatus peab kontrollima, kas advokaadi W tegevus on kooskõlas advokatuuri liikmete kutsetegevuse ja kutse-eesitika nõuetega. Edastatud kohtumääruse kohaselt oli jäetud V.L (sama kodanik, kes esitas ka ise kaebuse) taotlus kaitsja vahetamise osas rahuldumata. Antud määruses oli toodud välja, et kuivõrd advokaat W oli teavitanud ringkonnakohut, et esitab kaitsealuse soovil kassatsiooni ja kuivõrd seda saab teha üksnes advokaadi vahendusel, siis oli advokaadil kohustus esitada kassatsioon Riigikohule. Advokaat seda ei teinud, mistõttu kriminaalkolleegium leidis, et juhatus peab kontrollima selles asjas advokaadi tegevust. 4) K.M esitas advokaat W tegevuse peale kaebuse, milles heitis ette, et advokaat jättis esitamata kaebaja huvides taotluse elektroonilise järelevalve kohaldamiseks, kuigi selle esitamises oldi kokku lepitud. Lisaks sellele ei suhelnud advokaat kaebajaga – ei vastanud tema telefonikõnedele, ei pidanud kinni kokkulepetest jne ning selline olukord oli kestnud ligemale kaks kuud. Kaebaja soovis saada tagasi advokaadi käest talle kuuluvaid dokumente, kuid ei temal ega tema uuel kaitsjal ei õnnestunud advokaadiga ühendust saada. 5) Kohus informeeris advokatuuri juhatus sellest, et advokaat W ei ole esitanud õigeaegselt kaitseakti ning ei esitanud ka ühtegi mõjuvat põhjust selle esitamata jätmise kohta. 6) Politsei- ja Piirivalveamet edastas advokatuurile kriminaalmenetluse raames menetlustoimingu käigus leitud kriminaalaja toimiku koopia. Kahtlustatava sõnade kohaselt sai ta selle toimiku advokaat W käest tutvumiseks.

Advokatuuri juhatus palus korduvalt advokaadil edastada selgitused kaebustes toodud asjaolude kohta, kuid juhatuse istungi päevakorra kinnitamise ajaks ei olnud need advokatuurini jõudnud. Eelnevalt oli nii advokaati kui ka advokaadibüroo pidajat teavitatud sellest, et juhatus arutab kõnesolevaid kaebuseid 02.04.2012. a toimival istungil. Büroopidaja teavitas, et advokaat on alates 14.03.2012. a haiguslehel, tema mobiiltelefon on välja lülitatud ning tema advokaadiga ühendust ei saa. Juhatuse märkis, et advokaat W tegevuse peale on korduvalt esitatud kaebuseid, advokaat on ka varasemalt jätnud advokatuuri juhatuse pöördumistele õigeaegselt vastamata ning juhatus leidis, et advokaadi tegevus vajab täiendavat uurimist ja asjaolude selgitamist.

Aukohtu poole pöördus ka advokatuuri kutsesobivuskomisjoni esimees informatsiooniga, et advokaat W ei ole hoolimata korduvatest meeldetuletustest esitanud kutsesobivuskomisjonile advokatuuriseaduse § 34<sup>1</sup> lg 3 sätestatud täiendusõppe aruannet, kuigi nende korraline hindamisperiood lõppes 31.12.2011. a. Kutsesobivuskomisjon palus aukohtul kontrollida, kas tegemist on advokatuuriseaduse rikkumisega, millise osas peaks aukohus seisukoha võtma.

Aukohtu poole pöördus kaebusega ka N.G, kes teatas, et tal on vandeadvokaadi

vanemabiga W sõlmitud novembris 2011. a õigusabileping. Kaebaja maksis advokaadile raha. Viimane kord sai kaebaja advokaadiga rääkida 25.01.2012. a ning pärast seda oli advokaat kadunud (u kolm kuud). Mõned korrad vastas advokaat kaebaja e-kirjadele, kuid kaebaja tahtis teada, mis on tema asjast saanud, kas advokaat on selles osas midagi teinud, kuid advokaat ei vastanud telefonile. Kaebaja soovis saada tagasi oma dokumente või raha.

Ringkonnakohus edastas advokatuurile määruse, millega oli advokaat W kriminaalasjas nr 1 riigi õigusabi osutamisest kõrvaldatud. Määruse kohaselt jättis kaitsja ilma põhjusest oma kaitsekohustusi täitmata ning suhtus hooletult oma kaitsealuse õigustesse. Nimelt esitasid nii kaitsja kui ka kaitsealune teate apellatsioonkaebuse esitamise soovi kohta, kuid kaitsja ei esitanud apellatsioonkaebust tähtaegselt ja kohtuotsus jõustus. Apellatsioonkaebused laekusid kohtusse hilinemisega ja kohus jättis need läbivaatamata, sest need olid esitatud tähtaega rikkudes. Kohtumääruse peale, millega jäeti apellatsioonkaebus läbivaatamata, esitas kaitsealune kaebuse. Kaitsealune palus tühistada maakohtu määrus, ennistada apellatsiooni esitamise tähtaeg ning määrata talle riigi poolt uus kaitsja, kuna riigi poolt määratud kaitsja advokaat W ei esitanud tähtaegselt apellatsioonkaebust. Kaitsealune selgitas, et kaitsja lubas esitada kohtule pärast motiveeritud kohtuotsuse saamist apellatsiooni. 28.02.2012. a sai kaitsealune aga posti teel otsuse, mis oli jõustunud. Ta proovis kohe pärast seda võtta telefoni teel ühendust advokaadiga W, kuid tulutult. Tema e-kirjale vastas advokaat, et esitab kohe apellatsiooni ning võtab temaga ühendust. Kaitsealune esitas ise apellatsiooni ning paar päeva hiljem teatas ka advokaat W, et esitas apellatsiooni kohtule. Mingit kinnitust kaitsealune selle kohta aga ei saanud ja tal ei ole õnnestunud saada ka advokaadiga ühendust.

Teises kriminaalasjas edastas ringkonnakohus advokatuurile määruse, millega taandati advokaat kriminaalasjas nr 2 W riigi õigusabi osutamisest Ü.T-le. 28.11.2011. a esitas kaitsja W maakohtule apellatsiooni esitamise teate, kuid seaduses sätestatud tähtaja jooksul kaitsealune ega tema kaitsja apellatsiooni ei esitanud ning 05.01.2012. a saabus kriminaalasi ringkonnakohtule apellatsioonimenetluseks teiste süüdistatavate osas. 28.02.2012. a toimunud istungil teatas Ü.T, et palus oma kaitsjal esitada apellatsiooni ning kaitsja kinnitas süüdistatavale, et apellatsioon on kohtule esitatud. Ka prokurör E.K kinnitas kohtuistungil, et vestles advokaadiga W ning viimane kinnitas, et apellatsioon Ü.T osas on kohtule tähtaegselt esitatud. 28.02.2012. a nõudis kohus vastavalt riigi õigusabi seaduse § 20 lg 3 e-kirjaga advokaadilt kujunenud olukorra kohta selgituste esitamist tähtajaga kuni 07.03.2012. a. 08.03.2012. a teatas advokaat W kohtule e-kirjaga, et temal ei õnnestu oma vastuse juurde kuuluvaid lisasid elektroonilisel kujul lisada, seega edastab ta oma vastuse koos lisadega posti teel. Seisuga 20.03.2012. a ei olnud advokaat ringkonnakohtule oma selgitusi esitanud. Eeltoodud asjaoludel leidis kohus, et advokaat on näidanud ennast kriminaalmenetluse käigus hooletuna.

Aukohtu poole pöördus A.R, kelle kaebuse kohaselt jättis advokaat W apellatsioonkaebuse esitamata. Pärast otsuse tegemist kriminaalasjas teatas advokaat W, et selles asjas tuleks esitada apellatsioonkaebus ning lepiti kokku, et kaitsealune esitab seitsme päeva jooksul teate apellatsioonkaebuse esitamise soovist. Kaebaja tegi seda, kuid hil-

jem selgus, et advokaat W ei olnud apellatsiooni esitanud. See asjaolu tuli ilmsiks tänu sellele, et kriminaalhooldusametnik võttis kaebajaga ühendust ja teatas, et tuleb tulla vastuvõtule. Kriminaalhooldajalt sai kaebaja teada, et otsus jõustus 10.03.2012. a. Pärast seda saatis kaebaja advokaadile W e-kirja ja palus selgitust. Advokaat W polnud asjaga aga üldse kursis, arutledes, miks tema sellest midagi ei tea. Advokaat W lubas asja uurida. 11.03.2012. a teatas advokaat W, et 15.03.2012. a määrus oli postiga talle edastatud ja ta sai selle kätte alles eile. Advokaat W lubas esitada määruskaebuse. Edasistele e-kirjadele ja päringutele asja arengu osas enam advokaat W ei vastanud. Siiski jäi kaebajale arusaam, et määruskaebus on esitatud ja kõik on korras, kuid nii see ei olnud. 21.04.2012 saabusid kaebaja juurde politseinikud koos sundtoomise määrusega ja ütlesid, et kaebaja oleks pidanud vanglas olema juba 11.04.2012. a. Vanglas olles tutvus kaebaja 15.03.2012. a määrusega, millest selgus, et apellatsioon jäeti läbivaatamata, kuna see esitati kaitsja poolt mittetähtaegselt. Tähtaja ennistamist taotletud ei olnud.

Vandeadvokaadi vanemabi W selgitused esitatud kaebuste kohta.

Vastuseks F.N kaebusele selgitas advokaat W, et oli kaebaja kaitsja määratud korras alates 05.12.2011. a ning seda pärast seda, kui kaebaja soovis oma senise määratud kaitsja vahetamist. Kuna kaebajal puudus elukoht Eestis, siis ei olnud võimalik tema suhtes taotleda elektroonilise järelevalve kohaldamist, samuti piisavate rahaliste vahendite puudumisel ei olnud võimalik taotleda kautsjoni määramist. Advokaat W külastas ja konsulteeris kaebajat vanglas 5 korral nii kaitsealuse soovil kui ka enda initsiaatiivil. Ühtegi menetlustoimingut advokaadi W kaitsjana osalemisel ei tehtud ja tasu advokaat W kaitsjana tegutsemise eest ei ole saanud. Seejärel asus kaebajat kaitsma kokkuleppel teine advokaat, kes on seda advokaadile W isiklikult kinnitanud. Seega kõik pretensioonid jäävad advokaadile W arusaamatuks ning kindlasti ei ole need põhjendatud.

Vastuseks K.M kaebuse kohta selgitas advokaat W, et kaebus on põhjendamatu ja alusetu. K.M kaitsjana tegutses advokaat W kokkulepitud ajal ja toimingutes ning täitis oma ülesandeid koheselt. K.M pöördus advokaadi W poole telefoni teel pärast tema kinnipidamist 16.12.2011. a. Kuna koheselt soovis menetleja läbi viia nii kaebaja ülekuulamise, kui ka samal ajal taotleda tema vahistamist kohtus, siis sõlmiti K.M kokkuleppe kaitse teostamiseks esmastel menetlustoimingutel. Kokkulepe hõlmas esmast ülekuulamist, vahistamise otsustamisel osalemist ja vajadusel vahistamise vaidlustamist. Vastavalt kokkuleppele seda kõike advokaat W ka tegi. Kohtuti kokku neli korda – pärast vahistamist arestimajas ja hiljem kolm korda vanglas. Kuna kaebaja ega tema lähedased enam advokaadiga W edasise kaitse teostamise osas lepingut ei sõlminud, vaid tegid seda teise advokaadiga, siis ainult eeltooduga advokaadi W tegevus ka piirdus. Mingeid pretensioone õigusabi kvaliteedi osas kaebaja esitanud ei ole. Advokaadi käes olevad dokumendid tagastas advokaat W K.M soovil tema emale.

Vastuseks V.M kaebuse osas selgitas advokaat W, et ta kahetseb juhtunut. Kaitsealune teatas alguses, et soovib kassatsioonkaebuse esitamist, kuid hiljem muutis oma tahet arvestades karistusaja kulgu (oli möödunud juba üle poole liitkaristuse tähtajast). Sellele advokaat W kassatsioonkaebuse mitteesitamisel ka tugines. Kuid hiljem kaitse-

alune muutis tahet ja ikkagi soovis kassatsioonikaebuse esitamist, siis oleks tulnud vahetult enne kassatsioonitähataja täitumist kaitsealuse lõplik soov välja selgitada ning kirjalikult fikseerida, kuid paraku advokaat seda ei teinud.

Vastuseks maakohtu kohtuniku teatele selgitas vandeadvokaadi vanemabi W, et esitas kaitseakti süüdistuse kohta 06.03.2012. Kaitseaktis vastuväiteid süüdistusele ega mingeid sisulisi taotlusi advokaat ei esitanud. Nimetatud kriminaalasjas taotleti kaitsealusega kokkuleppemenetluse kohaldamist, mida prokuratuur lubas ka enne kohtumenetluse algust teha. Kuna 06.03.2012 oli välja kuulutatud mitte eelistung, vaid menetlustoiming, siis arvestati jätkuvalt kokkuleppe sõlmimise võimalusega. Toimunud eelistungil kohus advokaadi käest selgitusi kaitseakti mitteesitamise kohta ei küsinud, vaid palus see koheselt esitada. Advokaat W leidis, et tegemist oli arusaamatusega ning advokaadipoolse kergemeelse suhtumisega ning advokaat W on kohtu ees vabandanud. Advokaat W selgitas, et on süüdistusakti esitamise kohustusest ja tähtaegadest teadlik ning on seda alati eelnevalt teinud ning teeb seda ka edaspidi.

Vastuseks kriminaalasjale 1 selgitas advokaat W, et 29.02.2012. a teavitas kaitsealune advokaati W-d, et sai tutvuda maakohtu otsusega 28.02.2012. a ning soovib selle peale esitada apellatsioonkaebuse. Kaitsja esitas apellatsioonkaebuse 15 päeva jooksul alates päevast, mil süüdistataval oli võimalik otsusega tutvuda. Kokkuleppe kohaselt pidi kaitsealune teavitama advokaati oma soovist peale motiveeritud otsusega tutvumist. 29.02.2012. a teavitas kaitsealune oma soovist ja advokaat esitas ka apellatsioonkaebuse. Advokaat esitas samasisulise selgituse ka kohtule, kuid paraku ei ole kohtumäärus edasi kaevatav.

Vastuseks kriminaalasjale nr 2 selgitas advokaat W, et kaitsealune ei ole kunagi avaldanud soovi apellatsioonkaebuse esitamiseks. Juhtumitel, kui kohus avaldab esialgselt vaid kriminaalasja resolutiivosa, teavitab advokaat W alati kohut apellatsioonkaebuse esitamise soovist, et kaitsealune saaks kohtuotsuste põhjendustega tutvuda ning otsustada ja advokaati teavitada, kas ta soovib apellatsioonkaebuse esitamist. Kaitsealune seda teinud ei ole.

Vastuseks kutsesobivuskomisjoni pöördumisele selgitas advokaat W, et enda arusaamise kohaselt oli advokaat kinnitanud enda täiendõppe tulemused elektrooniliselt ning kuna talle tuli ka kutsesobivuskomisjoni kutse, siis ei olnud advokaadile kahtlusi selle mittetoimimise osas.

Vastuseks N.G kaebusele selgitas advokaat, et dokumendid on tagastatud, sh need koopiad, mis pärast konsultatsioonide andmist advokaadi kätte jäid.

Vastuseks A.R kaebusele selgitas advokaat W, et esitas apellatsioonkaebuse ja kui kohus seda menetlusse ei võtnud, esitas määruskaebuse. Advokaat esitas apellatsiooni tähtaegselt, sest kaebaja esitas apellatsiooniteate 06.02.2012. a, millest 15 päeva möödudes ei olnud kohtuotsus veel kättesaadav. Seega lähtus advokaat apellatsiooniteate seitsmepäevasest esitamise tähtajast, millest 15 päeva möödudes esitas advokaat kaebuse. Kui kohus jättis selle rahuldamata, esitas advokaat 23.04.2012. a määruskaebuse. A.R ei

ole kunagi advokaadi tegevusele pretensioone esitanud, vastupidi, kaebaja on olnud advokaadi tegevusega rahul.

Advokaat teatas, et ta on esitanud avalduse enda väljaarvamiseks advokatuurist ning on lõpetanud advokaadina tegutsemine ning ei kavatse seda ka tulevikus jätkata. Aukohus algatas advokaadi tegevuse suhtes aukohtumenetluse ning otsustas peatada advokaadi kutsetegevuse alates 01.05.2012. a aukohtumenetluse ajaks.

Aukohus tõi välja, et erinevad kohtud olid erinevates kriminaalasjades tuvastanud, et advokaat oli õigusabi osutamisel olnud hooletu. Nimelt oli advokaat jätnud kaitsealuse huvides esitamata apellatsioon- või kassatsioonkaebuse, kuigi teade selle esitamise kohta oli kohtule esitatud. Aukohus ei pidanud advokaadi selgitusi edasikaebuste esitamata jätmiste kohta põhjendatuteks, sest kriminaalmenetluse seadustiku § 45 lg 5 kohaselt on määratud kaitsja kohustatud kriminaalmenetluses osalema kuni kriminaalaja kassatsiooni korras läbivaatamise lõpuni ja ta võib omal algatusel keelduda kaitsekohustuse võtmisest või loobuda võetud kaitsekohustustest üksnes kriminaalmenetluse seadustiku § 46 lg 1 sätestatud alustel. Nimetatud aluseid aukohtule teadaolevalt ei esinenud. Ka advokatuuri juhatus ja aukohus on korduvalt rõhutanud, et eeskätt on kaitsja kohustus selgitada isikule kohtuotsuse sisu ning selgitada isikule edasikaebamise võimalusi ja perspektiivi. Sellest tulenevalt oli kaitsja kohustatud olema ise aktiivne kaitsealuse tahte väljaselgitamisel ja kohustatud esitama edasikaebuse, kui kaitsealune seda soovis. Advokaat võib jätta apellatsioon- või kassatsioonkaebuse esitamata vaid juhul, kui tal on selleks kaitsealuse kirjalik nõusolek ja ta ei näe edasikaebamisel perspektiivi. Kõnesolevatel juhtumitel on kohtud tuvastanud, et isik oli soovinud kasutada oma kaebeõigust, kuid advokaat jättis edasikaebused esitamata. Nendel põhjustel leidis aukohus, et advokaat oli olnud kaitsjana hooletu ja jätnud isikud vajaliku õigusabita, mis on aukohtu hinnangul eriti jäme kutsealaste kohustuste rikkumine.

Aukohtule esitatud materjalidest selgus, et advokaat oli jätnud kriminaalaja toimiku kaitsealuse kätte ning aukohus konstateeris, et advokaat võimaldas sellega olukorra, kus kaitsjale antud kriminaalaja toimik oleks võinud sattuda kõrvaliste isikute kätte.

Aukohtule esitatud materjalidest nähtus, et advokaat oli jätnud kohtu nõude täitmata, jättes esitamata selgitused oma tegevuse kohta riigi õigusabi osutamisel, milline tegevus on aukohtu hinnangul käsitletav lugupidamatuse avaldusena kohtu suhtes. Aukohus oli seisukohal, et advokaadi kutse-eeetika nõuded kohustavad advokaati suhtlema kohtuga viisakalt ja korrektselt, seega on advokaat kohustatud reageerima kohtu nõudele õigeaegselt ja asjakohaselt.

Aukohtule esitatud materjalidest selgus, et advokaat ei suhelnud ka oma klientide ja advokatuuri organitega korrektselt ja lugupidavalt, pigem vältides suhtlust. Advokaat ei olnud kättesaadav telefoni ega e-posti teel, samuti ei olnud temaga võimalik saada ühendust advokaadibüroos. Ühtlasi oli advokaat W andnud advokaadina lubadusi, mida ta ei täitnud. Advokaat W ei teavitanud ka asjaoludest, mis takistasid tal õigeaegselt vastamast. Tihti vastas advokaat W järelepärimistele pärast korduvate meelde-

tuletuste tegemist või jättis pöördumistele üldse reageerimata. Selline tegevus ei olnud aukohtu hinnangul advokaadile kohane ning näitis advokaadi hoolimatut suhtumist oma kutsetegevusse ning advokatuuri vastu tervikuna.

Aukohus tõi välja, et sarnased kaebused ja probleemid advokaadi W käitumises ei ole esmakordsed. Seoses kaitseülesannete hooletu täitmisega, sh edasikaebuste esitamata jätmise osas, oli advokaadi tähelepanu korduvalt juhitud vajadusele olla oma tegevuses korrektsem ja tähelepanelikum ning nendel asjaoludel oli advokaati ka distsiplinaarkorras karistatud rahatrahviga. Kõnesolev distsiplinaarkaristus oli kustunud, kuid asjaolu, et advokaadi tegevuse peale esitati jätkuvalt sarnase sisuga tähelepanuväärsel hulgal kaebuseid, kinnitas seda, et advokaat ei olnud eksimustest õppust võtnud, järeldusi teinud ega soovinudki oma käitumist muuta. Sarnaselt oli advokaat W varasemalt korduvalt ja järjepidevalt eiranud advokatuuri organite järelepärimisi, olles ka neile kättesaamatu. Aukohus oli varasemalt juhtinud advokaadi W tähelepanu sellele, et sellist tegevust tõlgendatakse lugupidamatuse avaldusena advokatuuri vastu tervikuna ning ei ole advokaadile lubatav käitumine, kuid asjaolu, et selline tegevus jätkus, kinnitas seda, et advokaat ei olnud oma tegevuses korrekture teinud. Sarnaselt esitati advokaadi tegevuse peale jätkuvalt märkimisväärselt kaebuseid asjaoludel, et ta ei olnud klientidele kättesaadav ning ei täitnud antud lubadusi. Kokkuvõttes aukohus konstateeris, et advokaadi peale esitatud kaebuste sisu oli sarnane – advokaat ei vastanud kõnedele, e-kirjadele, kirjadele ja ei olnud kättesaadav ka advokaadibüroost ning andis lubadusi, mida ta ei täitnud. Aukohus leidis, et asjaolu, et kaebused olid samasisulised ning need olid võtmas massilise iseloomu, andis alust arvata, et tegemist oli jätkuva probleemiga advokaadi käitumises, mitte kahetsusväärsete asjaolude kokkulangemisega. Nendel asjaoludel asus aukohus seisukohale, et advokaat oli jätnud korduvalt oma kaitsealused ilma vajaliku kaitseta, mis demonstreeris advokaadi hooletut suhtumist kaitsekohustusse, rikkudes sellega kriminaalseadustiku § 45 lg 5 ja eetikakoodeksi neid sätteid, mis kohustavad advokaati kliendi huve parimal viisil kaitsma. Ühtlasi ei olnud advokaat suhelnud klientidega korrektselt, ega olnud suhtlemisel kohtu, advokatuuri juhatuse ja kutsesobivuskomisjoniga lugupidav ja väärikas, rikkudes sellega neid kutse-eetika nõudeid, mis reguleerivad klientide, kolleegide ja kohtutega suhtlemist. Aukohus rõhutas, et tegemist oli aastaid kestnud probleemiga advokaadi käitumises.

Aukohus ei pidanud advokaadi tegevust vabandatavaks. Kutsealased standardid kujutavad endast parimat praktikat, mida kõik vastava kutse esindajad peaksid püüdma arendada ja mille poole kõik peaksid püüdlema, ning mille tähtsust tuleb endale teadvustada. Advokaadid peavad rangelt vältima kutsealaste standardite rikkumist ja suhtuma lugupidavalt ja austusega kutse-eetika reeglitesse. Advokaat W oli advokaadina jätnud taolised kutsealased standardid rohkem kui korra tähelepanuta ja neist üle astunud, millest aukohus leidis, et see oli asjaolu, millest võis järeldada, et advokaat W ei olnud jätkuvalt teadvustanud kutsealaste standardite tähtsust ega aru saanud nende olulisusest. Advokatuuri kui kutseühendusse ei saa kuuluda isik, kes ei austa kutseühenduse väärtusi ja põhimõtteid ja on oma käitumisega näidanud, et ei käitu advokaadi kutsestandarditele vastavalt. Ka üldsuse usaldus ja austus advokaatide vastu on õigussüsteemi toimimise üks olulisi garantiisid, mistõttu peavad advokaadid täitma oma ülesandeid rangelt kooskõlas sätestatud nõuetega.

Lähtudes ülaltoodust otsustas aukohus tunnistada vandeadvokaadi vanemabi W süüdi distsiplinaarsüütegudes, mis seisnevad kriminaalmenetluse seadustiku § 45 lg 5 ja eetikakodeksi § 2, § 8 lg 1 ja lg 2, § 9, § 14 lg 3 ja lg 4, § 20 lg 1 sätestatud nõuete korduvas rikkumises ja määrata karistuseks advokatuuriseaduse § 19 lg 2 p 4 alusel advokatuurist väljaheitmine.

## ÕNNITLEME



### Auväärseid juubilare, advokaate

Monika Mägi	80
Valli Kallaste	75
Milvi Söörd	70
Kai Amos	60
Kalev Bachmann	60
Leino Biin	60
Igor Gräzin	60
Bengt Styrbjörn Gärde	60
Alla Jakobson	60
Tapio Antero Kinanen	60
Natalia Lausmaa	60
Rünno Roosmaa	60
Marge Tamme	60
Priit Tartu	60
Arri Tooming	60
Paul Varul	60
Merike Allikmäe	50
Maire Arm	50
Hans Dirk Hundertmark	50
Ivi Otto	50
Andres Past	50
Toomas Pilt	50
Aivar Raudsik	50
Reet Saks	50
Rutt Teeveer	50
Margus Viira	50
Anne Vissak	50



### Kauaaegseid advokaate, pensionäre:

Vaike Eerma	85
Anton Frosch	85
Albert Kalme	85
Niina Petrjakova	85
Evi Aru	80
Endel Tomson	80
Mari-Anne Heljas	75
Tõnu Liivik	75



**KULDMÄRGID**

Kalev Bachmann  
Arvo Junti  
Alar Neiland  
Natalia Suvorova  
Irina Žurina  
Galina Tšelnokova

**HÕBEMÄRGID**

Ain Alvin  
Alar Eiche  
Viive Kaur  
Tiia Kruusmaa  
Ingrid Kullerkann  
Tarvo Lindma  
Aadu Luberg  
Mikk Lõhmus  
Tõnu Meidra  
Valli Murde  
Küllike Namm  
Sergei Narusberg  
Iivi Otto  
Peep Rajavere  
Alla Raudsepp  
Kalev Saare  
Mari-Ann Simovart  
Vello Tammer  
Toomas Taube  
Marko Tiiman  
Mariann Tusti  
Urmas Ustav  
Toomas Vaher  
Risto Vahimets  
Hannes Vallikivi

**I N M E M O R I A M**

**Lea Kivisalu**

**Valentina Manjuk**

**Ants Pinding**

**Svetlana Titova**

## MAJANDUSAASTA ARUANNE

<b>Nimi</b>	<b>EESTI ADVOKATUUR</b>
<b>Registrinumber</b>	74000027
<b>Aadress</b>	Rävala pst 3, Tallinn 10143
<b>Telefon</b>	+ 372 662 06 65
<b>Faks</b>	+ 372 662 06 77
<b>Elektronpost</b>	advokatuur@advokatuur.ee
<b>Interneti kodulehekülg</b>	www.advokatuur.ee
<b>Majandusaasta algus</b>	01.01.2012
<b>Majandusaasta lõpp</b>	31.12.2012
<b>Audiitor</b>	Villems & Partnerid OÜ Toomas Villems
<b>Lisatud dokumendid</b>	Sõltumatu vandeaudiitori aruanne

## Sisukord

Tegevusaruanne 2012 .....	93
Bilanss .....	98
Tulude ja kulude aruanne .....	99
Rahavoogude aruanne .....	100
Netovara muutuste aruanne .....	101
Raamatupidamise aastaaruande lisad .....	102
Lisa 1. Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestusmeetodid ja hindamisalused .....	102
Üldpõhimõtted .....	102
Finantsvara ja -kohustused .....	102
Raha ja raha ekvivalendid .....	102
Nõuded ostjate vastu .....	103
Materiaalse ja immateriaalse põhivara ning väikevara arvestus ..	103
Tulude arvestus .....	103
Välisvaluutas toimunud tehingud ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustused .....	103
Rahavoogude aruanne .....	104
Lisa 2. Raha ja pangakontod .....	104
Lisa 3. Nõuded liikmete vastu .....	104
Lisa 4. Muud lühiajalised nõuded .....	104
Lisa 5. Ettemaksed teenuste eest .....	105
Lisa 6. Ettemaksed põhivara eest .....	105
Lisa 7. Riigi õigusabi .....	105
Lisa 8. Võlad töövõtjatele .....	105
Lisa 9. Maksukohustused .....	106
Lisa 10. Muud viitvõlad .....	106
Lisa 11. Tulud .....	106
Lisa 12. Tegevuskulude sihtfinantseerimine .....	107
Lisa 13. Mitmesugused tegevuskulud .....	107
Lisa 14. Tööjõukulud .....	108
Lisa 15. Toetused .....	108
Lisa 16. Tegevusega seotud muud kulud .....	108
Lisa 17. Tehingud seotud osapooltega .....	109
Sõltumatu vandeaudiitori aruanne .....	110
Juhatuse allkirjad 2012. aasta majandusaasta aruandele .....	111

## Tegevusaruanne 2012

### Sissejuhatus

Eesti Advokatuur on advokaatide omavalitsuslikel põhimõtetel tegutsev kutseühendus õigusteenuse osutamise korraldamiseks era- ja avalikes huvides ning advokaatide kutsealaste õiguste kaitsmiseks. Eesti Advokatuur on avalik-õiguslik juriidiline isik. Oma tegevuses juhindub kutseühendus seadustest, advokatuuri organite õigusaktidest ja headest tavadest, samuti Euroopa Liidu õigusaktidest, CCBE (*The Council of Bars and Law Societies of Europe*) aktidest, mh viimase poolt vastuvõetud Eetikakoodeksist Euroopa advokaatidele ning Euroopa õiguskutse tuumpõhimõtete hartast.

Advokatuuri pädevuses on:

- advokatuuri vastuvõtmine ja sealt väljaarvamine;
- järelvalve advokatuuri liikmete kutsetegevuse ja kutse-eesitika nõuete täitmise üle;
- järelvalve Eestis tegutsevate välisriigi advokaatide kutsetegevuse ja kutse-eesitika nõuete täitmise üle;
- advokaatide täiendusõppe korraldamine;
- riigi õigusabi osutamise korraldamine ning oma liikmete kaudu riigi õigusabi osutamise tagamine;
- advokatuuri vara valitsemine;
- advokaatide muude kutseküsimuste lahendamine.

### Advokatuuri struktuur ja liikmeskond

Advokatuur tegutseb oma organite kaudu. Advokatuuri organid on üldkogu, esimees, juhatus, revisjonikomisjon, aukohus ja kutsesobivuskomisjon. Advokatuuri kõrgeim organ on üldkogu, kuhu kuuluvad kõik advokatuuri liikmed.

Seisuga 31.12.2012. a oli Eesti Advokatuuris 846 liiget, neist:

vandeadvokaate	517
vandeadvokaadi vanemabisid	146
vandeadvokaadi abisid	167
assotsieerunud liikmeid	16

Seisuga 31.12.2012 oli 160 advokaati, kelle liikmelisus advokatuuris on peatatud erinevatel põhjustel.

Vanuselisel jagunes advokatuuri liikmeskond:

üle 60aastased	54	6,38 %
50–60aastased	117	13,83 %
35–50aastased	337	39,84 %
kuni 35aastased	338	39,95 %

Advokatuuri liikmetest on naisi 43,14 % ning mehi 56,86 %.

## Advokatuuri juhtimine

2012. aastal toimus 22 juhatuse istungit. Lisaks võeti kolmel korral otsuseid vastu istungit kokku kutsumata. Istungitel olid päevakorras advokatuuri kui kutseorganisatsiooni igapäevatööd puudutavad küsimused, advokaadi kutse-eeetika põhimõtete järgimine kutsetegevuses, advokatuuri puudutavate eelnõude ja seadusloome küsimused, riigi õigusabi korraldamisega seotud küsimused jne. Juhatuse istungitel arutati advokaatide kohta esitatud kaebusi ning tehti ettepanekuid aukohtumenetluste algatamiseks kui ka mittealgatamiseks. Nagu ka varasematel aastatel, olid juhatuse istungite päevakorras muuhulgas advokatuuri seadusest ja advokatuuri kodukorras tulenevad üldised küsimused: advokaadieksamitele lubamine, uute liikmete vastuvõtmine, kõrgema kutsenimetuse omistamine, taotluste lahendamine seoses kutsetegevuse peatamise või taastamisega, liikmemaksudega, tegutsemiskoha muutmisega jm. Oluliseks osaks juhatuse tegevuses oli järelevalvetegevuse läbiviimine aasta alguses kinnitatud tegevusplaani järgselt. Aasta lõppu iseloomustas aktiivne töö advokatuuri seaduses 1. märtsil 2013 jõustuvate muudatuste rakendamiseks, mh uue kodukorra väljatöötamiseks ning vajalike juhendite ja kordade kaasajastamiseks. Äramärkimist väärrib ka, et advokatuur esitas 2012. aastal õigusaktide kohta 25 arvamust. Arvamuste koostamisest võtsid osa nii juhatuse, eetika- ja metoodikakomisjon, üksikud advokaadid (nn kitsama valdkonna eksperdid) kui ka advokatuuri töötajad (kantselei juristid).

## Vastutustundlikust ettevõtlusest

Eesti Advokatuuri juhatuse 24. jaanuari 2012. a otsuse alusel liitus advokatuur Eesti vastutustundlike ettevõtete mõttekojaga, mis on ettevõtete poolt käima lükatud praktilise suunitlusega võrgustik neile, kes huvitatud teema edendamisest oma ettevõttes ja Eestis laiemalt. Mõttekoja laiem eesmärk on see, et Eestis oleks rohkem vastutustundlikult tegutsevaid ettevõtteid. Üheskoos teevad mõttekoja liikmed pingutusi selleks, et Eesti ettevõtete (sh juhtide) teadlikkus vastutustundlikust ettevõtlusest suureneks ning ettevõtted oskaksid strateegiliselt oma vastutustundlikke tegevusi sõnastada ja mõtestada. Alates käesolevast tegevusaruandest esitab advokatuur edaspidi iga-aastase ülevaate peamistest vastutustundliku tegevuse rakendustest, sh ja eelkõige ühiskondlikult laiemalt mõjuvate tegevustest.

Sügisel 2012 osales advokatuur teist aastat järjest ka vastutustundliku ettevõtluse indeksis, mille eesmärk on aidata ettevõtetel analüüsida, kuidas tegutseda sotsiaal- ja looduskeskkonna suhtes vastutustundlikult ning kujundada seeläbi jätkusuutlikku ärimudelit ja olla majanduslikult edukam. Indeks oli teist aastat järjest avatud ka avalikule sektorile. Kahjuks ei tee indeks jätkuvalt täiendavat liigendust avalik-õiguslikele organisatsioonidele. Viimasele vaatamata otsustati indeksis osaleda. Detsembris 2012 tunnustas Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum kuld-, hõbe- ja pronksmärgisega 33 indeksis osalenud organisatsiooni enam kui 60 kandideerija hulgast. Advokatuur pälvis **vastutustundliku ettevõtluse pronkstaseme kvaliteedimärgise** ja osutus ainsaks tunnustatud kutseorganisatsiooniks. Aasta lõpus uuendati mõttekoja formaati ja struktuuri. Advokatuur jätkab vastutustundliku ettevõtluse teemadega tegelemist edaspidi mõttekoja toetajana püüdes edendada teemat eeskätt kutseorganisatsiooni sees ja koostöös teiste vabade õiguskutsete esindajatega.

Järgnevalt konkreetsetest äramärkimist väärivatest advokatuuri algatustest ja koostööprojektidest:

### ***Hea nõu lastega peredele***

2010. aasta juunis Lastekaitse Liidu ja Eesti Advokatuuri koostöös käivitunud heategevusliku nõustamisprojekti „Hea nõu lastega peredele“ raames nõustavad advokaadid pereõiguse vallas abivajajaid. Projekti eesmärgiks on tõsta lastega perede toimetulekuoskusi ning nõustamine keskendub perekonnaõigusele, mille alla kuuluvad näiteks laste õigused, vanemate kohustused suhetes lastega, samuti õigused ja kohustused erinevates peremudelites ning muud teemad. Alates 2010. aastast on advokaadid projekti raames nõustanud üle 450 abivajaja. Rõõm on tõdeda, et nõustatavate hulga kasvule on kasvuga vastanud ka advokaatide hulk, kes valmis oma abi tasuta pakkuma. Projektiga oli 2012. aastal seotud 16 advokaati. Lastekaitse Liidu üldkogul 28. aprillil 2012 tänati Eesti Advokatuuri sisuka ja mitmekülgse koostöö eest ning anti advokatuurile üle liidu tänukiri. Nõustamispäevad jätkuvad kindlasti 2013. aasta esimesel poolel Tallinnas ning kuna üha enam on esile kerkinud kvaliteetse nõustamisabi vajadus väljaspool pealinna, kaalub advokatuur pilootprojekti ellukutsumist, kus kaas-aegsete tehnikavahendite abil, samas kliendi konfidentsiaalsusnõudeid järgides, saavad advokaadid pakkuda kaugnõustamist, eeskätt Skype vahendusel. Advokatuur jätkas ka 2012. aastal Lastekaitse Liidu poolt väljaantava ajakirja „Märka Last“ toetamist – nii sisukate artiklite kui rahalise toetuse näol. Uue algatusena oli kõigil advokatuuri jõulupeol osalejatel võimalus soetada pääse erihinnaga, millest laekunud summadest toetati Lastekaitse Liidu suvelaagrite korraldamist kokku 363 euroga.

### ***Koostööst Heateo Sihtasutusega***

2009. aasta kevadel käivitunud Eesti Advokatuuri koostöö Heateo Sihtasutusega jätkus ka 2012. aastal. Aktiivsed projektid ja nõustajad on toodud alljärgnevalt:

- 1) Advokaadibüroo Varul ja Heateo SA – ühiskondliku mõju hindamise projekt  
Mõju hindamise projekti tulemuseks on ühiskondliku mõju hindamise käsiraamatu kõikidele vabaihendustele. Advokaadibüroo Varul hindas Heateo SA lepingulisi suhteid koostööpartneriga ning tegi kokkuvõtte lepingust tulenevast kaitsest ning kohustustest. Samuti uuriti projekti tulemusena valmivate tööde autoriõiguste kohta.
- 2) Advokaadibüroo Eversheds Ots & Co ja MTÜ Abikäsi  
Nõustamine toimus peamiselt personaliga seotud teemadel. Heateo Sihtasutus on eriti esile tõstnud Advokaadibüroo Eversheds Ots & Co igakülgset valmidust osutada tasuta õigusabi.
- 3) Advokaadibüroo Varul ja Eesti Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik.

Advokaadibüroo Varul koostas elektroonilise käsiraamatu „Sotsiaalse ettevõtja juriidiline abimees“. Abimaterjal õpetab praeguste organisatsioonivormide raames ühendama ühiskondlikku eesmärki ja ettevõtlustulu teenimisel tuginevat elujõulist tegevusmudelit. Ühelt poolt vaadeldakse ettevõtlustulu teenimise võimalusi MTÜ-des ja SA-des ning teiselt poolt analüüsitakse äriühingute võimalusi seada endale ühiskondlikke eesmärgi ning vajadusel sellest tulenevaid piiranguid kasumi jaotamisele. Tegevust on esmase taolise juhendmaterjaliga Eestis.

## Koostööst Toidupangaga

2012. aasta septembris käivitus *pro bono* põhimõtetele rajatud koostöö Eesti Toidupangaga, mis on Euroopa toidupankade föderatsiooni täisliige. Eestis tegutses 2012. aastal 9 regionaalset toidupanka, mis on kõik asutatud mõne MTÜ vm heategevusorganisatsiooni juurde. Seega on tegemist iseseisvate organisatsioonide võrgustikuga, mida koordineerib koostöölepete alusel Eesti Toidupanga tegevjuht Piet Boerefijn. Toidupanga advokatuuri poole pöördumise põhjuseks oli ebamäärane ja ebamõistlik ning mitmeti tõlgendatav õiguslik regulatsioon, mis ei võimalda Toidupangal panustada abivajajate toimetuleku tõstmiseks nii palju ressursse, kui neid tegelikult ühiskonnas kasutada oleks võimalik. Kokkuvõtvalt lahkasid advokaadid järgmisi Toidupanga ees seisvaid küsimusi ja probleeme: (1) Kas ja millistel tingimustel saavad toiduainete tootjad Toidupangale üle anda toiduks kõlbliku „praaktoodangut“ või „tootmisjääke“?, (2) Kas ja millistel tingimustel saavad jae- ja hulгимüüjad, samuti tootjad üle anda Toidupangale toitu, mille puhul on möödunud tähtaeg „parim enne“?, (3) Milline juriidiline keha või struktuur võimaldab Toidupangal saavutada parima tulemuse asutamislepinguga seatud eesmärkide saavutamiseks ning loob parimad tingimused, sh maksustamisega seonduvad, Toidupangale toidu loovutajatele., (4) Toidupanga enda tegevuse maksustamisreeglid. Toidupanga koostööprojekti osales kokku 6 nõustajat.

### Tulud, kulud, kasum ja peamised finantssuhtarvud

Eesti Advokatuur ei ole kasumit taotlev ettevõte. Põhilises osas moodustub advokatuuri eelarve advokaatide liikmemaksudest. 2012. aastal moodustas tulu liikmemaksudest 454 tuhat eurot.

Siinkohal võrdlevalt kahe viimase kahe aasta advokatuuri liikmemaksudest saadava tulu kasvu suhtarvud:

	2012	2011
Tulu kasv advokatuuri liikmete liikmemaksudest (%)*	7,83	5,2

Tulu liikmemaksudest suureneb tänu liikmeskonna kasvule ja kvalifikatsiooni muutumisele. Vandeadvokaadi abide liikmemaks on väiksem võrreldes vandeadvokaadi vanemabide ning vandeadvokaatide ning assotsieerunud liikmetele kehtestatud liikmemaksudega. Viimati muudeti advokatuuri liikmemaksude suurust 2008. aastal.

Oma eelarvelisi vahendeid kasutab advokatuuri juhatus igapäevaseks majandustegevuseks ja organisatsiooni üldisteks vajadusteks ning ürituste läbiviimiseks.

Tulenevalt Riigi õigusabi seadusest on Eesti Advokatuuri teiseks suureks töövaldkonnaks vähekindlustatud isikutele riigi õigusabi osutamise korraldamine, neile advokaatide määramine, õigusabi osutanud advokaadibüroodele tasu väljamaksmine ja arvestus selle üle. 2012. aastal eraldati riigieelarvega õigusabi osutavate advokaatide tasustamiseks 3 480 tuhat eurot. Riigi õigusabi ostutati 2012. aastal mahus 3 018 tuhat eurot. Avalik-õigusliku ülesande täitmiseks s.o. riigi õigusabi osutamise korraldamiseks eraldati advokatuurile 208 tuhat eurot.



Siinkohal võrdlevalt kahe viimase aasta osutatud riigi õigusabi kasvu suhtarvud:

	2012	2011
Osutatud riigi õigusabi kasv (%)*	-13,86	44,99

Kutseühenduse tegevuse seisukohalt oluline finantssuhtarv on lühiajaliste kohustuste kattekordaja, mis näitab varade suhet lühiajalistesse kohustustesse:

	2012	2011
Lühiajaliste kohustuste kattekordaja (kordades)*	1,33	1,47

## Personal

Eesti Advokatuuri liikmed töötavad iseseisvates äriühingutes (advokaadibüroodes). Advokatuuris töötas 2012. aastal detsembrikuu seisuga 13 palgalist töötajat ja advokatuuri esimees, kelle põhitöökoht on advokaadibüroos. Juhatuse liikmete ametikoht ei ole palgaline. Advokatuuri tööorganitele – aukohtule, eetika- ja metoodikakomisjonile, kutsesobivuskomisjonile ja revisjonikomisjonile on 2012. aastal makstud preemiat. Kogu palgakulu 2011. aastal oli 274 tuhat eurot, mis jaotub vastavalt (tuh / €):

Koosseisuliste töötajate palk	230
<i>sh esimees</i>	19
Lepinguline töö advokatuuri huvides	6
Lisatasud- ja preemiad	38

\* Suhtarvude arvutamisel kasutatud valemid:

Tulu kasv (%) = (tulu 2012 – tulu 2011) / tulu 2011 \* 100

Lühiajaliste kohustuste kattekordaja (kordades) = käibevara/lühiajalised kohustused

## Bilanss

Varad	Lisa	31.12.2012	31.12.2011
<b>Käibevara</b>			
Raha ja pangakontod	2	767 321	341 429
Nõuded ja ettemaksud			
Nõuded liikmete vastu	3	22 423	20 456
Muud lühiajalised nõuded	4	735	127 830
Ettemaksud teenuste eest	5	8 086	5 494
Kokku		31 244	153 780
<b>Käibevara kokku</b>		<b>798 565</b>	<b>495 209</b>
<b>Põhivara</b>			
Ettemaksud immateriaalse põhivara eest	6	6 422	0
Kokku		6 422	0
<b>Vara kokku</b>		<b>804 987</b>	<b>495 209</b>
<b>Kohustused ja netovara</b>		<b>31.12.2012</b>	<b>31.12.2011</b>
<b>Kohustused</b>			
<b>Lühiajalised kohustused</b>			
Võlad ja ettemaksud			
Võlad tarnijatele		4 015	16 455
Võlad advokaadibüroodele osutatud riigi õigusabi eest	7	207 912	269 725
Võlad töövõtjatele	8	8 555	11 243
Maksuvõlad	9	38 455	35 708
Saadud ettemaksud liikmemaksude eest		1 457	195
Muud viitvõlad	10	2 532	3 176
Kokku		<b>262 926</b>	<b>336 502</b>
Lühiajalised eraldised			
Riigi õigusabi eraldiste jääk	7	<b>334 607</b>	<b>0</b>
<b>Lühiajalised kohustused kokku</b>		<b>597 533</b>	<b>336 502</b>
<b>Netovara</b>			
Eelmiste perioodide akumulieeritud tulem		158 707	156 331
Aruandeaasta tulem		48 747	2 376
<b>Netovara kokku</b>		<b>207 454</b>	<b>158 707</b>
<b>Kohustused ja netovara kokku</b>		<b>804 987</b>	<b>495 209</b>

## Tulude ja kulude aruanne

<b>Tulud</b>	<b>Lisa</b>	<b>2012</b>	<b>2011</b>
Annetused ja toetused	11; 12	3 226 844	3 680 554
Tulu liikmemaksudest	11	453 611	420 687
Muud tulud	11	3 791	12 597
Mitmesugused tegevuskulud	13	176 155	202 321
Tööjõukulud			
Palgakulu		273 606	249 979
Sotsiaalmaksud		93 827	85 598
Tööjõu kulud kokku	14	<b>367 433</b>	<b>335 577</b>
Muud kulud			
Tegevusega seotud muud kulud	16	57 897	55 396
Riigi õigusabi kulud advokaatidele	7; 11	3 018 472	3 504 055
Toetused	15	16 124	15 432
Muud kulud kokku		<b>3 092 493</b>	<b>3 574 883</b>
<b>Põhitegevuse tulem</b>		<b>48 165</b>	<b>1 057</b>
<b>Finantstulud ja -kulud</b>			
Intressitulud		582	1 319
<b>Finantstulud ja -kulud kokku</b>		<b>582</b>	<b>1 319</b>
<b>Aruandeaasta tulem</b>		<b>48 747</b>	<b>2 376</b>

## Rahavoogude aruanne

	Lisa	2012	2011
<b>Rahavood põhitegevusest</b>			
<b>Põhitegevuse tulem</b>		48 165	1 057
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus		122 531	-128 644
Põhitegevusega seotud kohustuste ja ettemaksete muutus		261 031	-547 182
<b>Kokku rahavood põhitegevusest</b>		<b>431 727</b>	<b>-674 769</b>
<b>Rahavood investeerimistegevusest</b>			
Immateriaalse põhivara soetus	6	-6 422	0
Saadud intressid		587	1 319
<b>Kokku rahavood investeerimistegevusest</b>		<b>-5 835</b>	<b>1 319</b>
<b>Kokku rahavood</b>		<b>425 892</b>	<b>-673 450</b>
<b>Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses</b>			
		341 429	1 014 879
<b>Raha ja raha ekvivalentide muutus</b>		<b>425 892</b>	<b>-673 450</b>
<b>Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus</b>	2	<b>767 321</b>	<b>341 429</b>

## Netovara muutuste aruanne

	<b>Tulem</b>	<b>Netovara kokku</b>
<b>Saldo 31.12.2010</b>	<b>156 331</b>	<b>156 331</b>
Aruandeperioodi tulem	2 376	2 376
<b>Saldo 31.12.2011</b>	<b>158 707</b>	<b>158 707</b>
Aruandeperioodi tulem	48 747	48 747
<b>Saldo 31.12.2012</b>	<b>207 454</b>	<b>207 454</b>

## Raamatupidamise aastaaruande lisad

### Lisa 1. Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestusmeetodid ja hindamisalused

#### Üldpõhimõtted

Eesti Advokatuuri 2012. aasta raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti hea raamatupidamistavaga, mis tugineb rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtetele. Hea raamatupidamistava põhinõuded on kehtestatud Raamatupidamise seadusega ning seda täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt väljaantavad juhendid. Samuti juhindub Eesti Advokatuur avalik-õigusliku juriidilise isikuna riigi raamatupidamise üldeeskirja nõuetest.

Eesti Advokatuuri tulude ja kulude aruanne on koostatud Raamatupidamise seaduse lisas 2 toodud kasumiaruande skeemi nr 1 alusel.

Majandusaasta algas 1. jaanuaril 2012 ja lõppes 31. detsembril 2012. Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud eurodes.

#### Finantsvara ja -kohustused

Finantsvaraks loetakse raha, nõudeid ostjate vastu ja muid lühiajalisi nõudeid. Finantskohustusteks loetakse tarnijatele tasumata arveid, viitvõlgasid ja muid lühiajalisi võlakohustusi.

Finantsvara ja -kohustused võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on antud finantsvara või -kohustuse eest makstud või saadud tasu õiglane väärtus. Algne soetusmaksumus sisaldab kõiki finantsvara või -kohustusega otseselt seotud tehingukulutusi.

Finantsvara eemaldatakse bilansist siis, kui ettevõtte kaotab õiguse finantsvarast tulevatele rahavoogudele või ta annab kolmandale osapoolele üle varast tulenevad rahavood ning enamiku finantsvaraga seotud riskidest ja hüvedest. Finantskohustus eemaldatakse bilansist siis, kui see on rahuldatud, lõpetatud või aegunud.

Finantsvara oste ja müüke kajastatakse järjepidevalt väärtuspäeval st päeval, mil ettevõtte saab ostetud finantsvara omanikuks või kaotab omandiõiguse müüdüd finantsvara üle.

#### Raha ja raha ekvivalendid

Raha ja raha ekvivalentidena kajastatakse raha kassas ja pangas. Rahavoogude aruandes kajastatakse rahavoogusid põhitegevusest kaudsel meetodil. Saadud panga intressid on kajastatud põhitegevuse rahavoo koosseisus.

## Nõuded ostjate vastu

Nõudeid ostjate vastu kajastatakse bilansis korrigeeritud soetusmaksumuses. Ostjatelt laekumata arved on bilansis hinnatud lähtudes tõenäoliselt laekuvatest summadest. Seejuures hinnatakse iga kliendi laekumata arveid eraldi, arvestades teadaolevat informatsiooni kliendi maksevõime kohta.

## Materiaalse ja immateriaalse põhivara ning väikevara arvestus

Materiaalseks põhivaraks on vara, mida kasutatakse enda majandustegevuses pikema ajavahemiku jooksul kui üks aasta ja mille soetusmaksumus on alates 10000 eurost. Edasiselt kajastatakse materiaalet põhivara bilansis soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Materiaalet põhivara arvestatakse järgmistes gruppides: maa, hooned, rajatised, masinad ja seadmed, inventar, arvutustehnika.

Immateriaalse põhivara hulka kuuluvad kaubamärgid, patendid, litsentsid, kasutusõigused, tarkvara, kvoodid ja muud füüsilise substantsita varad, mida kutseühendus kasutab teenuste osutamisel või halduseesmärkidel ja kavatses kasutada pikema perioodi jooksul kui üks aasta ja mille soetusmaksumus on alates 25000 eurost. Immateriaalne põhivara võetakse algselt arvele soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast ja otseselt soetamisega seotud kulutustest. Immateriaalet põhivara kajastatakse bilansis selle soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused.

Väikevara on väheväärtuslik vara, mille soetusmaksumus on kuni 10000 eurot. Väikevara kantakse kulusse soetamise hetkel. Raamatupidamises peetakse väheväärtusliku, pika kasutuseaga väikevarade arvestust bilansiväliselt.

## Tulude arvestus

Tulu advokatuuri liikmete liikmemaksudest kajastatakse tekkepõhiselt, see on tuluna perioodis, mille eest liikmemaksud on arvestatud. Tulu teenuste müügist kajastatakse teenuse osutamisel.

Tegevuskulude ja muud riigipoolset sihtfinantseerimist kajastatakse lähtudes RTJ 12 tuluna nendes perioodides, mil leiavad aset kulud, mille kompenseerimiseks sihtfinantseerimine oli mõeldud. Sihtfinantseerimisega kaasnevaid võimalikke kohustusi kajastatakse aruandes eraldiste või potentsiaalsete kohustustena.

Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui olulised omandiga seonduvad riskid ja hüved on läinud üle ostjale ning müügitulu ja tehinguga seotud kulutusi on võimalik usaldusväärselt mõõta. Tulu teenuste müügist kajastatakse teenuse osutamise järel.

## Välisvaluutas toimunud tehingud ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustused

Eesti Advokatuuri arvestusvaluutaks on euro. Välisvaluutadeks on loetud kõik teised valuutad peale arvestusvaluuta – euro. Välisvaluutas toimunud tehingute kajasta-

misel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Euroopa keskpanga valuutakursid. Välisvaluutas fikseeritud monetaarsed varad ja -kohustused, hinnatakse bilansipäeval ümber arvestusvaluutasse bilansipäeval kehtivate Euroopa keskpanga valuutakursside alusel. Ümberhindamise tulemusena tekkinud kursikasumid ja -kahjumid esitatakse aruandeperioodi tulude-kulude aruandes. Välisvaluutas fikseeritud nõuded ja kohustused on 31.12.2012. aasta seisuga ümber hinnatud. Välisvaluutatehingute kajastamisel on aluseks tehingu toimumise päeval kehtinud Euroopa Keskpanga valuutakursid.

## Rahavoogude aruanne

Rahavoogude aruanne on koostatud kaudsel meetodil, kus on kajastatud põhitegevusega seotud nõuete muutused ning lühiajaliste kohustuste saldode muutused. Rahavoogude aruandes on elimineeritud põhitegevusega seotud mitterahalised tehingud (lisa 4):

- laekumata intress summas +1.25 eurot, mis on rahavoogude aruandes elimineeritud reaal „Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus“;
- laekunud intress viitlaekumiste all summas -5.77 eurot, mis on rahavoogude aruandes elimineeritud reaal „Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus“.

### Lisa 2. Raha ja pangakontod

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Arvelduskonto	224 685	198 164
Arvelduskonto (riigi õigusabi) (lisa 7)	542 519	142 632
Kassa	117	633
<b>Kokku</b>	<b>767 321</b>	<b>341 429</b>

### Lisa 3. Nõuded liikmete vastu

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Laekumata liikmemaksud	22 423	20 456
<b>Kokku</b>	<b>22 423</b>	<b>20 456</b>

### Lisa 4. Muud lühiajalised nõuded

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Töövõtjatega seotud nõuded	34	32
Laekumata panga intressid	1	5
Riigieelarvelise eraldise nõue riigi õigusabiks (lisa 7)	0	127 093
Liikmetega seotud nõue	700	700
<b>Kokku</b>	<b>735</b>	<b>127 830</b>



**Lisa 5. Ettemaksed teenuste eest**

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Ettemakstud rent	4 568	4 568
Ettemakstud perioodika	669	679
Ettemakstud koolituskulu	437	179
Ettemakstud tegevuskulud	14	68
Ettemakstud veebilehe disain ja programmeerimine	2 398	0
<b>Kokku</b>	<b>8 086</b>	<b>5 494</b>

**Lisa 6. Ettemaksed põhivara eest**

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Ettemakstud advokaatide andmebaas	6 422	0
<b>Kokku</b>	<b>6 422</b>	<b>0</b>

**Lisa 7. Riigi õigusabi**

(eurodes)

	2012	2011
<b>Riigi õigusabi vahendite jääk aasta alguses</b>	<b>-127 093</b>	<b>629 009</b>
Riigieelarveline eraldis õigusabiks aruandeaastal	3 480 172	2 747 953
Advokaadibüroode poolt osutatud riigi õigusabi aruandeaastal (lisa 11)	-3 018 472	-3 504 055
<i>sh 31.12. seisuga advokaadibüroodele välja maksmata riigi õigusabi arved</i>	<i>207 912</i>	<i>269 725</i>
<b>Riigi õigusabi vahendite jääk aasta lõpus (lisa 4)</b>	<b>334 607</b>	<b>-127 093</b>
Riigi õigusabi raha arvelduskontol (lisa 2)	542 519	142 632

**Lisa 8. Võlad töövõtjatele**

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Puhkusereserv	8 555	11 243
<b>Kokku</b>	<b>8 555</b>	<b>11 243</b>

**Lisa 9. Maksukohustused**

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Kinni peetud füüsilise isiku tulumaks	12 096	11 594
Sotsiaalmaks	19 661	18 790
Töötuskindlustuse maks	2 284	2 172
Kogumispensioni maks	966	674
Ettevõtte tulumaks	3 448	2 478
<b>Kokku</b>	<b>38 455</b>	<b>35 708</b>

**Lisa 10. Muud viitvõlad**

(eurodes)

	31.12.2012	31.12.2011
Riigieelarveline sihtfinantseerimine stipendiumiteks	2 532	3 176
<b>Kokku</b>	<b>2 532</b>	<b>3 176</b>

**Lisa 11. Tulud**

(eurodes)

	2012	2011
<b>Annetused ja toetused kokku</b>	<b>3 226 844</b>	<b>3 680 554</b>
tulud riigieelarvest õigusabiks (lisa 7)	3 018 472	3 504 055
tegevuskulude sihtfinantseerimine (lisa 12)	208 372	176 499
<b>Liikmetelt saadud tasud</b>	<b>453 611</b>	<b>420 687</b>
<b>Muud tulud</b>	<b>3 791</b>	<b>12 597</b>
leppetrahvid ja viivised	0	4 200
tulu raamatute müügist	0	80
tulu koolitusteenusest	3 753	8 272
tulu liikmetunnistuste müügist	38	0
muud tulud	0	45
<b>Kokku</b>	<b>3 684 246</b>	<b>4 113 838</b>

**Lisa 12. Tegevuskulude sihtfinantseerimine**

(eurodes)

	2012	2011
<b>Riigieelarveline eraldis avalik-õigusliku ülesande täitmiseks so riigi õigusabi osutamise korraldamiseks (lisa 11)</b>	<b>208 372</b>	<b>176 499</b>
<b>Eraldise kasutamine</b>		
palgakulu (sh sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaks)	108 327	94 065
rendi- ja kommunaalkulud	20 513	18 941
kantselei- ja halduskulud	5 259	6 344
riigi õigusabi infosüsteemi halduskulud	74 273	57 149
<b>Kokku</b>	<b>208 372</b>	<b>176 499</b>

**Lisa 13. Mitmesugused tegevuskulud**

(eurodes)

	2012	2011
Üür	48 131	42 794
Elekter ja küte	7 539	5 794
Kommunaalkulud	5 139	5 032
Side- ja kommunikatsioonikulud	6 405	4 857
Meediakulud	10 308	10 308
Kantselei inventar ja remont	4 954	6 540
Koolituskulud	15 224	13 129
Lähetuskulud	15 058	16 087
Majapidamiskulud	7 205	6 361
IT tarkvara ja hoolduskulud	7 986	38 254
Üldkogukulud	7 243	8 181
Rahvusvahelised liikmemaksud	8 857	8 415
Teadus-metoodiline töö	1 920	0
Riigi õigusabi infosüsteemi arendustööd	6 902	3 986
Tõlkekulud	633	820
Kohtukulud	4 777	0
Muud	17 874	31 763
<b>Kokku</b>	<b>176 155</b>	<b>202 321</b>

**Lisa 14. Tööjõukulud**

(eurodes)

	<b>2012</b>	<b>2011</b>
Koosseisuliste töötajate palgakulu	209 648	185 912
Puhkusetasud	19 459	19 186
Haigusraha	0	314
Lepinguline palk töö eest advokatuuri huvides	6 379	9 372
Preemiad	38 120	35 195
Sotsiaalmaksud	93 827	85 598
<b>Kokku</b>	<b>367 433</b>	<b>335 577</b>
<b>Aasta keskmine töötajate arv</b>	<b>15</b>	<b>13</b>

**Lisa 15. Toetused**

(eurodes)

	<b>2012</b>	<b>2011</b>
Pensionäride toetus	3 884	4 128
Juubilaride toetus	4 000	4 640
Üliõpilaste stipendium	8 240	6 664
<b>Kokku</b>	<b>16 124</b>	<b>15 432</b>

**Lisa 16. Tegevusega seotud muud kulud**

(eurodes)

	<b>2012</b>	<b>2011</b>
Vastuvõtukulud	24 646	27 569
Erisoodustused	7 174	7 005
Kulutused kingitustele ja annetustele	4 683	3 793
Annetused mittetulundusorganisatsioonidele	7 660	1 060
Maksud	13 373	14 666
Muud	361	1 303
<b>Kokku</b>	<b>57 897</b>	<b>55 396</b>

**Lisa 17. Tehingud seotud osapooltega**

Eesti Advokatuuri aastaaruande koostamisel on loetletud seotud osapoolteks:

- tegev- ja kõrgemat juhtkonda;
- eespool loetletud isikute lähedasi pereliikmeid ja nende poolt kontrollitavaid või nende olulise mõju all olevaid ettevõtteid.

	<b>2012</b>	<b>2011</b>
Juhatuse liikmetega seotud ettevõtete poolt osutatud riigi õigusabi tasu ja kulud	56 116	69 173
Juhatuse liikmetega seotud ettevõtte poolt osutatud lähetuskulud	839	0
<b>Kokku</b>	<b>56 955</b>	<b>69 173</b>

	<b>31.12.2012</b>	<b>31.12.2011</b>
Kohustused juhatuse liikmetega seotud ettevõtetele osutatud riigi õigusabi eest	3 378	5 461
Nõuded juhatuse liikmetega seotud ettevõtete vastu liikmemaksude osas	4 064	789

## SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

### Eesti Advokatuuri üldkogule

Oleme auditeerinud kaasatud Eesti Advokatuuri raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31.12.2012, tulude ja kulude aruannet, netovara muutuste aruannet ja rahavoogude aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta kohta, aastaaruande koostamisel kasutatud oluliste arvestuspõhimõtete kokkuvõtet ning muid selgitavaid lisasid. Auditeeritud raamatupidamise aastaaruanne, mis on toodud lehekülgedel 9 kuni 20, on kaasatud käesolevale aruandele.

#### *Juhtkonna kohustus raamatupidamisaruannete osas*

Juhatus vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ja õiglase esitamise eest kooskõlas Eesti raamatupidamise seaduse ja Raamatupidamise Toimkonna juhenditega ning sellise sisekontrollisüsteemi kujundamise, kehtestamise ja haldamise eest, mida juhtkond peab vajalikuks, et võimaldada pettusest või veast tuleneva olulise väärkajastamiseta raamatupidamise aastaaruande koostamist ja õiglast esitamist. Juhatus kohustuseks on ka asjakohaste arvestuspõhimõtete valimine ja rakendamine ning põhjendatud raamatupidamislike hinnangute andmine.

#### *Vandeaudiitori kohustus*

Meie kohustuseks on avaldada oma auditi põhjal arvamust selle raamatupidamise aastaaruande kohta. Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimisstandarditega (Eesti). Nende standardite kohaselt on nõutav, et oleme kooskõlas eetikanõuetega ning planeerime ja viime auditi läbi omandamiseks põhjendatud kindluse selle kohta, et raamatupidamise aastaaruanne ei sisalda olulisi väärkajastamisi.

Audit hõlmab raamatupidamise aastaaruandes esitatud arv näitajate ja avalikustatud informatsiooni kohta auditi tõendusmaterjali hankimiseks vajalike protseduuride läbiviimist. Valitud protseduurid sõltuvad vandeaudiitori otsustustest, sealhulgas hinnangust riskidele, et raamatupidamise aastaaruanne võib sisaldada pettustest või vigadest tulenevaid olulisi väärkajastamisi. Nimetatud riski hindamisel, eesmärgiga planeerida asjakohaseid auditi protseduure, võtab vandeaudiitor arvesse raamatupidamise aastaaruande koostamiseks ja õiglase esitusviisi tagamiseks raamatupidamiskohustuslase poolt juurutatud sisekontrollisüsteemi, kuid ei anna hinnangut selle toimivuse kohta. Audit hõlmab samuti juhtkonna poolt kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasuse ja juhtkonna poolt antud raamatupidamislike hinnangute põhjendatuse ning ka raamatupidamise aastaaruande üldise esitusviisi hindamist.

Usume, et auditi tõendusmaterjal, mille oleme hankinud, on piisav ja asjakohane meie auditiarvamuse avaldamiseks.

#### *Arvamus*

Meie arvates kajastab kaasatud raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistest osades õiglaselt Eesti Advokatuuri finantsseisundit seisuga 31.12.2012 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta tulemit ja rahavoogusid kooskõlas Eesti raamatupidamise seaduse ja Raamatupidamise Toimkonna juhenditega.

12. veebruaril 2013

Villems & Partnerid OÜ nimel

Toomas Villems /digitaalselt allkirjastatud/  
Vandeaudiitor - vandeaudiitori number 74

## Juhatuse allkirjad 2012. aasta majandusaasta aruandele

Juhatus on koostanud ja kinnitanud 2012. aasta raamatupidamise aastaaruande, mis koosneb tegevusaruandest, raamatupidamise aastaaruandest ja audiitori järelauditsusest. Juhatus on aastaaruande üldkogule esitamiseks heaks kiitnud.

\_\_\_\_\_  
Esimees  
Toomas Vaher “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Jüri Leppik “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Marti Hääl “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Ants Karu “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Hannes Vallikivi “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Andrus Lillo “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Jaanus Tehver “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Maivi Ots “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.

\_\_\_\_\_  
Juhatuse liige  
Madis Päts “ “ \_\_\_\_\_ 2013. a.



AS Vaba Maa  
Laki 26  
10915 Tallinn  
[www.vabamaa.ee](http://www.vabamaa.ee)